

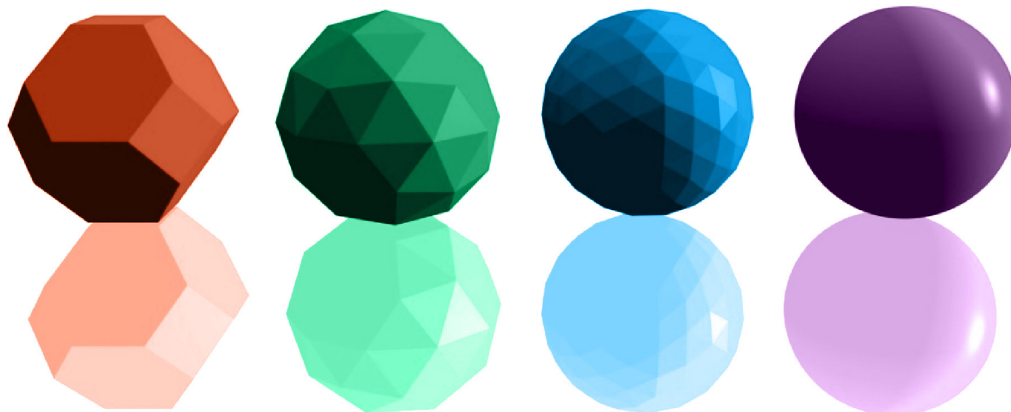
BARANKOVICS
ALAPÍTVÁNY

Így tanítom

Innovatív módszertani megoldások a fiatalok
társadalmi szerepekre való felkészítésében

IV. kötet

Szerkesztette: Kiss Mária Rita

BARANKOVICS
ALAPÍTVÁNY

Kiadja: a Barankovics István Alapítvány
1091 Budapest, Kálvin tér 8. II.13.

Felelős kiadó: a kuratórium elnöke

Szerkesztette: Kiss Mária Rita

Borítóterv, tördelés, korrektúra: BATLABOR

ISBN 978-615-80898-7-6

Ez a kötet a Creative commons 2.5
Magyarország Licence feltételeinek
megfelelően használható!

Így tanítom

INNOVATÍV MÓDSZERTANI MEGOLDÁSOK
A FIATALOK TÁRSADALMI SZEREPEKRE
VALÓ FELKÉSZÍTÉSÉBEN

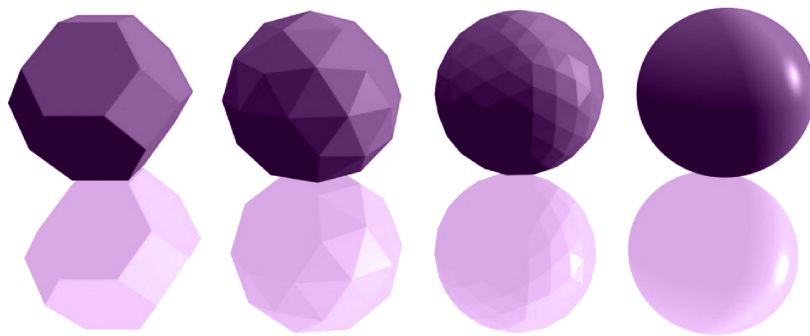
IV. KÖTET

Barankovics István Alapítvány – 2019.

Tartalomjegyzék

AJÁNLÁS.....	6
I. Értékek a változó világban	10
I.1. Dénesné Szak Andrea: Az érem két oldala - avagy békából tényleg lehet királyfi	11
I.2. Tánczos Krisztina: Erkölcsi értékekre nevelés Arany János művei alapján.....	35
II. Az állampolgári mentalitáskultúra formálása.....	44
II.1. Kántor Péter: Korkép és kórkép: egy mondat a zsarnokságról	45
II.2. Holopcey Péter: A XX. század - a légerek évszáda	62
II.3. Farmasi József: Pénz beszél, mindennapi pénzügyeink	75
II.4. Szekeres Márta: Hogyan laknak és játszanak a gyerekek még hagyományosan a világ más tájain?	89
III. Környezet és ember	96
III.1. Dr. Kánnainé Ivony Anna: Hazám e Föld	97
III.2. Filep Otília: Együtt a víz nyomába!	112
III.3. Bacsó Gizella: Ökológiai projektnap: Magyarország a „vizek országa”	122
III.4. Dr. Koncz Gábor: Biokémia konyhanyelven.....	134
Kötetünk szerzői.....	146

AJÁNLÁS

A Barankovics István Alapítvány Tanári Kerekasztal létrehozásának gondolata éppen hét évvel ezelőtt, a 2012 novemberében megrendezett „Társadalmi és közéleti nevelés” konferenciánkon merült fel. A Kerekasztal profilját a fiatalok társadalmi szerepekre való felkészítéséhez tartozó témák alkotják. Kezdeményezésünk abból a felismerésből táplálkozott, hogy az iskola felnőtt szerepekre felkészítő funkciója korántsem olyan népszerű az oktatási rendszer szereplői körében, mint amennyire azt annak társadalmi jelentősége indokolná. Célunk olyan tevékenységek inspirálása, amelyek az iskola tudásközvetítő szerepe mellett erősítik a nevelő, értékközvetítő, állampolgári kompetenciafejlesztő elemeket, hozzájárulva ezzel a tanulók sikeres egyéni életútjának megalapozásához, a prosperáló közösségek megteremtéséhez, az állampolgári mentalitáskultúra formálásához.

A Tanári Kerekasztal programjai diákoknak és pedagógusoknak egyaránt szólnak. Diákoknak készült a négy versenyciklust megért Online Demokrácia Activity (teddoda.hu), amelyben közel 500 érdeklődő tanuló mérhette össze játékos és kreatív formában képességeit. Pedagógus - diák tanuló közösségeket várunk idén indult DEMO DUO programunkba. Az elmúlt hét évben a pedagógusok számára 7 konferenciát szerveztünk, ahol a társadalmi és állampolgári nevelés különböző területeit állítottuk fókuszba. A jó gyakorlatok ösztönzését szolgálja a 2014 tavaszán indult „Így tanítom” pedagógusoknak szóló pályázat sorozat. A pályázatok célja az iskolákban megjelenő, sokszínű módszertani kultúra reprezentálása és a kiemelkedő színvonalú, adaptálható módszertani megoldások terjesztése az oktatási gyakorlatban. Nagy örömmre szolgál, hogy 2019 őszén ismét lehetőségünk nyílt az immár ötödik „Így tanítom” pályázati kiírással inspirálnunk új témák és innovatív módszertani megoldások megszületését és módszertani gyűjteményünkben való közreadását. Mostani kötetünk ennek a kezdeményezésnek a legjobb pályamunkáit mutatja be.

Az idei mezőny témaválasztásai (ahogyan az elmúlt évek munkái is) – mint cseppben a tenger – jelzik a népszerű és kevésbé preferált területeket. Utóbbiak ugyanis leginkább hiányukban vannak jelen. Már korábban is érzékeltük hogyan nyert fokozatosan polgárjogot évről-évre a környezetvédelem és a környezeti nevelés ügye az iskolai oktatásban. Idén is több pályamunka született a témában. Az ellenpólust az állampolgári nevelés, a fiatalok közéleti szerepekre való felkészítésének területei jelentik. Az elmúlt öt pályázati ciklusban mindvégig tapasztaltuk, hogy a hozzánk beküldött, immár 140 pályamunkának csupán 7-8%-a foglalkozott a szűkebb értelemben vett állampolgári szerepekre való felkészítéssel. Mindez annak ellenére van így, hogy a középfokú oktatás évről évre több százezer, a politikai nagykorúság határát elérő első választó fiatalot bocsát útjára, vagy például a korábbi történelem tantárgy neve történelem és állampolgári ismeretekre módosult, s ma már elnevezésében is jelzi a terület kiemelt fontosságát. A jelenség mögött álló okok több irányba mutatnak. Ezek közül az egyik meghatározó problémának azt tartjuk, hogy a pedagógusok sem az alapszintű képzési folyamatban, sem pedig a pedagógus-továbbképzések rendszerében nem kapnak kellő támogatást az állampolgári témák feldolgozásához. Ha vetünk egy pillantást a 30 órás pedagógus továbbképzések rendszerére, vagy akár a pedagógus szakvizsgára felkészítő képzési kínálatra, azt tapasztalhatjuk, hogy csak elvétve szerepel köztük társadalomismereti, politikatudományi jellegű program. Történik mindez annak ellenére, hogy már az első Nemzeti Alaptanterv is tartalmazta a demokratikus kompetenciák fejlesztési követelményeit.

Örömmel tapasztaltuk tehát, hogy ebben az évben két példát is kaphattunk a totális diktatúrák jellem-

zőinek bemutatására, amelyek áttételesen segítik a demokrácia értékeinek tudatosítását. A tágabb értelemben vett állampolgári mentalitáskultúra formálását támogatják a kötetben található olyan oktatási programok, mint a pénzügyi tudatosságra nevelés óraterve, az erkölcsi nevelés témájában született órák és projektek. Hiányoznak viszont azok a témák, amelyek a jelenleg iskolapadban ülő Z generáció életvilágára, annak problémáira reflektálnak: a zaklatás és online zaklatás, vagy például az álhírek elleni védekezésre való felkészítés, az influenzaszerű jelenség kezelésének támogatása megítélésünk szerint nagyon is napirenden lévő szocializációs feladatai nemcsak a családnak, de az iskolának is. És akkor még nem beszéltünk azokról a változásokról, amit az információs társadalom további kibomlása a mesterséges intelligencia és a napirenden lévő negyedik ipari forradalom kiteljesedése fog okozni, amely a prognózisok szerint alapjaiban fogja megváltoztatni világunkat!

A zsűri tagjai – Perjésiné Kiss Rita és Rácz Krisztina – valamint a magam nevében ezúton mondok köszönetet pályázatunk minden résztvevőjének és kötetünk szerzőinek, akik komoly tapasztalatokkal és kiváló szakmai múlttal és tudással felvértezett gyakorló pedagógusok. Mindazoknak, akik elhivatottságot és kalandvágyat éreznek arra, hogy a magyar közoktatás kevésbé kitaposott útjait járva innovatív megoldásaikkal hozzájáruljanak egy kreatívabb és a tanulói kompetenciákat hatékonyabban fejlesztő rendszer kialakulásához. Mert ahogyan Ken Robinson fogalmazott a 2018-ban Magyarországon is megjelenő, nagy sikert arató „Kreatív iskolák” címet viselő könyvében: a világgazdaságot és a munkaerő piacot nem az érdekli, hogy az ember mit tud, hanem az, hogy ismeretei birtokában hogyan cselekszik. S tegyük hozzá ehhez a vitathatatlan megállapításhoz még két gondolatot! Cselekvőképesség tudás nem létezik kompetenciafejlesztés nélkül, ami viszont nem konvencionális módszertant feltételez. Az innováció és a közös tudásépítés korunk oktatásának tehát kulcskérdése. A Barankovics István Alapítvány Tanári Kerekasztalának meggyőződése továbbá az is, hogy minden hatékony cselekvés feltétele annak a közegnek az ismerete, amelyben az embernek élnie és boldogulnia kell. Ezért szorgalmazzuk a társadalmi kérdések tárgyalását az osztályteremben.

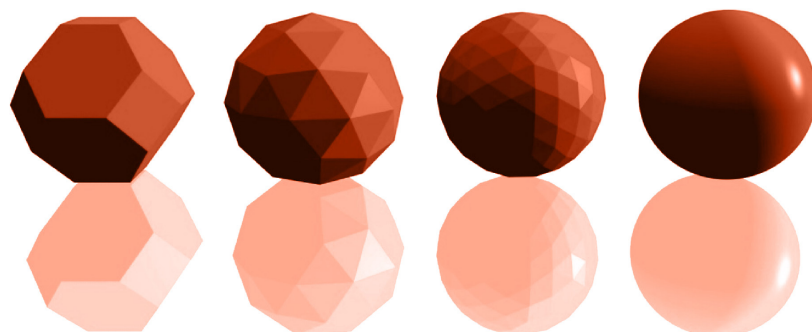
Budapest, 2019. december

Kiss Mária Rita
BIA Tanári Kerekasztal
szakmai vezető

TANÁRI KEREKASZTAL

I. Értékek a változó világban

I.1. Dénesné Szak Andrea:

Az érem két oldala - avagy békából tényleg lehet királyfi

(Személyiségfejlesztő projekt nem csak fiataloknak)

Rezümé:

A projekt a diákokat körülvevő változásokat állítja a foglalkozások középpontjába. Távolról közelíti meg a témát: egy labda átváltozása szolgál kiindulópontul. A változások fonala ezután átkerül a mese és a valóság kettős síkjára. Így érkeztünk el Andersen: A teáskanna című meséjéhez. A gyerekek apró szeletekben ismerkedtek meg a történettel, miközben önreflexiót is végeznek. A projekt innen két szálon fut tovább. Az egyik szál az 5. osztályosoknak szól, és a kanna átalakulását helyezi a középpontba. A másik szál a 8. osztályosok bontják ki. Itt már a környezetünkben lévő változások, és azok értelmezései kerülnek a fókuszba. Végül egy önreflexió feladatmátrixszal fejezzük be mind a két évfolyammal a téma boncolgatását. A két eltérő korosztály a projekt címében szereplő érem 2 oldala. Minden témát több oldalról vizsgálunk meg, hiszen minden relatív. A projektfoglalkozások meghatározó eleme az óra eleji zenés relaxáció, ami segíti a gyerekek fantáziájának a felszabadítását, és egy oldottabb légkört biztosít az együttgondolkodáshoz. A szálak bár látszólag eltávolodnak egymástól a 2 projektben, de a végén összefutnak. Minden osztály készített az utolsó órán egy projekt-falat. A záró feedback biztosítja számomra a visszacsatolást és kiindulópontul szolgál a saját önreflexiómhoz.

Szakmai háttér:

A célcsoport:

A projekt célcsoportja a felső tagozat két végpontja: az 5. és 8. osztály. Miért pont ők? Az 5. osztály az irodalom tananyagban most érkezett el a műmesékhez, és szerettem volna egy izgalmas témával bevezetni őket a kooperatív, élmény alapú tanulás módszerébe. A 8. osztály pedig egy felvételi fogalmazási feladat kapcsán fejtette ki, hogy szeretnének rendhagyó órákat, amelyek során kicsit lazábban, kreatívabban ismerkedhetnek meg 1-1 témával. Gondoltam, próbára teszem őket. A projektben így összesen közel 60 gyermek vett részt 1 hét leforgása alatt.

Fejlesztendő kompetenciák:

NAT kompatibilitás: hatékony, önálló tanulás, anyanyelvi kommunikáció, esztétikai-művészeti tudatosság, kifejezőképesség, digitális kompetencia

Szociális és állampolgári kompetencia: énkép, önismeret, testi és lelki egészség, felkészülés a felnőtt lét szerepeire

Témakör: műmese, erkölcsi értékek, énkép tükröződése egy irodalmi alkotás kapcsán

Téma: Az érem 2 oldala – a külső-belső változások értelmezése a mesék világában, a környezetünkben, és a saját életünkben.

A téma relevanciájának indoklása:

A választott téma alapja az az elv, hogy semmi sem állandó, minden változik: akár a mesék világát, akár a mindennapi életet tekintjük. Változhat a külső megjelenés és változhat a belső világunk is. Ezeket a változásokat meg kell élnünk, értenünk, és jól kell értelmeznünk. A teáskanna története az érem egyik oldala, a mi saját belső világunk, a másik. Fontos időszak ez a kis és nagyobb kamaszok életében, amiben most élnek. Keresik önmagukat, de ugyanakkor nehezen beszélnek a belső világukról. Az életkor előrehaladtával egyre kényesebbé válik ez a téma, és szeretnek elbújni egy álarc mögé. Ebből az állapotból szerettem volna kimozdítani a gyerekeket az élménypedagógia változatos módszereivel.

Nevelési célok meghatározása és indoklása:

- empátikus készségek fejlesztése
- az ítélőképesség és az erkölcsi érzék fejlesztése
- tudatos irodalmi olvasás
- a külső-belső érték értelmezése
- hatékony együttműködés

Indoklás: a mai világban egyre önzőbbek az emberek. A kanna látszólag egyszerű története is alkalmas arra, hogy felkeltsük a diákok empátikus érzéseit. A ráhangoló feladatba a béka-királyfi átalakulása is hasonló okokból szerepel a feladatok között. Fontos, hogy a gyerekek ne ítéljenek elsőre. Vegyék észre, hogy a külső nem minden. Sokszor, ami lényeges, az a szemnek láthatatlan. Céлом volt, hogy az olvasott irodalmi szövegeket tudatosan vizsgálják, nézzenek a szavak, a sorok mögé. A csoport és a páros feladatok által megélték a diákok az együttműködés örömet, de a nehézségeit is. Az egymásra figyelés, egymás segítése, a másik véleményének meghallgatása és figyelembe vétele fontos eleme volt a projektmunkának.

Alkalmazott oktatási módszerek és választásuk indoklása:

A projekt 2 X 5 tanítási órát ölelt fel korosztályonként. Az alkalmazott módszereim a következők:

Relaxáció: Mindegyik órában közös volt, hogy relaxációval kezdődött. A gyerekek a padra hajtott fejjel, csukott szemmel feküdtek. A relaxáció alatt egy lágy zene szólt, amelyet néha tanári instrukciós szöveg kísért. Mindig volt lehetőség nyugalmi állapotban a fantáziajátékra, az elcsöndesedésre és a befelé fordulásra.

Indoklás: Ez a ráhangoló módszer segítette a tanulóknak megnyugodni, a lágy zene hatására a szünet világából egy nyugalmi állapotba kerülni. Az irányított meditáló szöveg pedig segítette őket ráhangolódni az óra témájára.

Irányított feladatlap / feladat-kártyák: A tanulók az 1. és 2. óra során irányított feladatok ill. a nagyobb feladat-kártyák segítségével dolgozták fel a választott témát.

Indoklás: a tanulók önálló szövegértelmzését segítik ezek az eszközök. A feladatokat közösen értelmezik, a szövegek elolvasása után pedig egyéni önreflexiókat is végeznek, ami segíti a saját érzelmek megfogalmazását.

Kreatív feladatok: A harmadik órán kreatív feladatokkal kínáltam meg a diákokat: 4 feladat közül választhattak: ezek rajzos feladatok voltak főként: pókháló-ábra, képregény, 3:1-ben kép, monológ – kép montázs. Ezek a feladatok szintetizálták az eddig végzett csoportmunkákat. A többiek munkáját is be kellett építeni a saját alkotásba. A hatékonyabb munkavégzés miatt itt pármunkában dolgoztak a tanulók. A nagyobbak esetében a különböző stílusú szövegek megírásához volt szükség a kreativitásukra.

Indoklás: A gyerekek szeretnek alkotni. Főleg a rajzos feladatokat szeretik nagyon. A feladat csak egy útmutató volt, a kivitelezés módját nekik kellett kitalálniuk.

Online feladatok: Az 5. osztályban a 3. foglalkozáson 2 online szövegértés kihívást kellett megoldani a pároknak a Learning App feladat-mátrixában. Az első feladat: idézetek időrendbe sorolása, a másik állítások igazságtartalmának vizsgálata volt.

Indoklás: szerettem volna a diákokkal megismertetni ezt a tanulási platformot, és letesztelni az olvasott szövegértési képességüket. Az önellenőrzési lehetőség miatt hatékonynak bizonyult. A gyerekek szívesen dolgoznak számítógépen. A párban végzett munka pedig nagyobb önbizalmat ad.

Élménypedagógiai módszerek: A diákok több olyan feladatot is kaptak a projekt során, ahol bele kellett élniük magukat más szereplő bőrébe: legyen az a kanna, a béka, a királyfi, és nem utolsósorban saját maguk.

Indoklás: minden dolog, amit nem csak kívülről szemlélünk, hanem próbálunk befogadni és megérteni, egy kicsit a részünkké válik. Ezért választottam ilyen jellegű feladatokat, hogy fejlődjön a diákok empátiás készsége. Próbálják megérteni a másokban végbemenő folyamatokat. Ha ez sikerül, akkor talán nem ítélik meg olyan elhamarkodottan másokról.

Drámajáték: Ezt a módszert az 5. osztályosoknál alkalmaztam. Különböző szituációkat kellett eljátszaniuk: pl. a kanna monológja a tükör előtt, a kanna és a belső hang párbeszéde.

Indoklás: A diákok szeretnek játszani. Ha megszólaltatjuk a tárgyakat, akkor egy kicsit életre is kelnek és máris nem lesz olyan idegen az, ami velük történik. Ha megszólaltatjuk önmagunkat, akkor talán ez velünk is megtörténhet. Jobban megismerjük azt, akik vagyunk. A szituációkat a csoportok egymásnak mutatták be. Gyakorolták a szereplést, a mások előtt megszólalást. Ezzel is erősödött az önbizalmuk.

Feedback: az 5-es tanulók egy kérdőívben adnak visszajelzést a projektről, a 8-asok egy papírdarabkán.
Indoklás: A kisebb diákok pár egyszerű kérdésre szívesen válaszolnak, szeretik, ha kikérem a véleményüket. A nagyobbak hangulatokat és érzelmeket fogalmaznak meg. Minimál stílusban, mint amilyen a kommunikációjuk.

Értékelés: a projektmunka értékelési alapjául 3 szempont szolgál: a tanulók saját magukat és a társaikat is értékelik indoklással. Az elkészült projektmunkák alapján én is adok egy értékelést, és így ennek a 3 számnak az átlaga lesz a tanulók Projektjegye.

Indoklás: A diákoknak meg kell tanulniuk magukat és társaikat értékelni, az állításaikat alátámasztani, indokolni, vitás esetekben érdekeket képviselni. Cél: a helyes önértékelés kialakítása.

Reflexiók:

Tanári reflexió: Én és a projektek

A projekttervezés mindig is egy kihívást jelentett számomra. Lehetőséget a kísérletezésre, valami új, izgalmas alkotására. Tanárnak-diáknak egyaránt egy kis kalandot jelent a mindennapokban. Az a jó, ha mind a tanár, mind a diák várja az újabb órákat, hogy mi fog történni. Bár minden előre eltervezett, mégis bármi megtörténhet. Az izgalom, az együtt alkotás, az együtt gondolkodás egy nagyon meghatározó eleme a projektjeimnek. Szeretem, ha a diákjaim kilépnek egy kis időre a megszokott komfortzónából, és behelyezkednek az általam kitalált helyzetekbe.

A mostani projekt alapja egy mindennapi anomália: a valóságban az a legállandóbb, hogy minden változik. Mint a mesében: a békából lehet király, de a királyból is béka. A mi történetünkben a beképzelt, szép porcelán kannából egy törött, szemétdombra került, de boldog tárgy lett. Mi is változunk az életünk során. Fontos mindig tisztán látni magunkat, hogy az adott pillanatban milyenek is vagyunk. Ha megértjük önmagunkat, könnyebben tudjuk elfogadni a változásokat is.

Az érem egyik oldala – 5. osztály(ok)

A projektben a diákok nagyon lelkesen vettek részt. A csoportok majdnem mindegyike jól tudott együttműködni. A feladatokat szépen megosztották egymás között, igyekeztek figyelni a lemaradókra. Mind-egyik 5. osztályban volt egy fiúcsapat, amelyben nem ment az együttműködés minden feladatnál. Nekik legközelebb más társakat kell találnom, hogy átéljék a sikeres csapatmunka örömét. A feladatlapos órákon aktívan dolgozott mindenki, a kreatív alkotást különösen élvezték, látszott, hogy sok diáknak milyen jó fantáziája van. A nehezebb feladatokat azonban kevés pár választotta. Az online szövegértés feladatokkal a gyengébb tanulók nehezebben boldogultak. A feladatok önellenőrzésre alkalmasak, így lehetőség volt addig próbálkozni a feladatmegoldással, amíg sikeres nem lett.

A diákok szeretik a drámajátékot, szívesen vesznek részt szituációs játékokban. Okos, ötletes megoldások születtek a tükör-játék során.

Újításként vezettem be az óra eleji relaxációs gyakorlatot ráhangolásként. Ez azért is nagyon hatékony volt, mert a gyerekek a meditációs zenére megnyugodtak, az irányított szöveg alapján rá tudtak hangolódni az órai munkára. A záró foglalkozáson ezt a meditációs kicsit megújítottuk. A diákok az ujjuk összeérintésével kapcsolódtak egymáshoz az óra elején még csapat szinten, a végén pedig egy nagy tojáshat alkotva mindenki bekerült ebbe a folyamatba.

Tanulói reflexiók:

A diákok egy projekt-értékelő feladatlapot töltöttek ki, amelyben 7 kérdésre kellett válaszolniuk. Összintén leírták a véleményüket. A mese-projektet szinte mindenki nagyon izgalmasnak értékelte. A kreatív,

rajzos feladatok tetszettek a legjobban mindenkinek. Az óra eleji relaxációt is pozitívan értékelték: *„megnyugtatót, jobban el tudtam képzelni a dolgokat, kiengedhettem a gondolataimat, pihentem, gondolkodtam, álmos voltam, így ki tudtam magam kicsit pihenni, újdonság volt, sose szoktunk más órákon ilyet csinálni.”*

A teáskanna története tetszett a gyerekeknek. A csoportban való munkát a nagy része jónak értékelte, de akadtak olyanok is, akiknek nehézséget okozott együtt dolgozni. Páran őszintén leírták, hogy milyen rosszul esett nekik a kiközösítés, vagy, hogy az ő véleményük nem számított semmit. Az 1-2. projektórán a „visszatükröződés elve” szerint a történet eseményei után mindig egy kis önreflexiót kellett megfogalmazniuk a tanulóknak. Azt nyilatkozták sokan, hogy ez nem volt nehéz, mert ők mindig őszinték, és nem okozott nehézséget megválaszolni a kérdéseket. Az utolsó kérdés arra vonatkozott, hogy szívesen részt vennének-e hasonló projektben. A gyerekek többsége szívesen dolgozna ilyen formában. Indokaik: *„jól éreztem magam, tetszettek a feladatok, izgalmas volt és szeretnék több élményt szerezni, szeretek csapatban dolgozni, jobb többen együtt dolgozni.”*

Összességében elmondhatom, hogy az első projekt jól sikerült mind a két 5. osztályban. Évente kétszer tervezem, hogy egy hasonló izgalmas projekttel meglepem a diákjaimat.

Az érem másik oldala – 8. osztály

A nyolcadik osztály mindig is nagy kihívást jelentett számomra, hiszen a kamaszkorral járó anatómiai lustaság nagyon meghatározza ezt a korosztályt. Mindig fáradtak, nem túl motiváltak, és nem szívesen erőltetik meg a fantáziájukat sem. Az egyik felvételi feladatsor fogalmazási témája inspirált arra, hogy őket is bevonjam egy projektmunkába. A kiinduló feladat az volt, hogy milyen új tantárgyakat vezetnének be az iskolában a diákok. Az ötletek között elhangzott, hogy szeretnének kötetlenebb témában, izgalmas feladatokat megoldani. Lehetne filmnézős, vagy beszélgetős, pihenős óra. Ezekre a véleményekre alapozva gondoltam egy merészet, és az eredetileg csak 5. osztályra tervezett projektnek megterveztem a kamaszos változatát.

Az érem két oldala cím nagyon sok mindenre utalhat. Utal a folyamatos változásra, ami a világban és bennünk is állandóan végbe megy. Utal a felső tagozat két végletére: az 5. és a 8. osztály közötti változásokra. Utal arra is, hogy minden relatív, és attól függ, hogy honnan nézzük.

Kicsit félttem, hogy a projekt vázát adó kannastoryt gyerekesnek tartják a 8. osztályosok, de tévedtem. Számomra is meglepő motiváltsággal dolgoztak az első 2 órán. Természetesen a munkamódszert a kamaszokhoz igazítottam. Csoportban dolgoztak a diákok feladat és story-kártyák segítségével. A feladatok szövegét „kamaszosítottam” kicsit. A másik 2 órán interaktív feladatokkal dolgoztunk. Ezekben aktívan részt vettek a diákok. A kannastory után, a változások témakört dolgoztuk fel, ami nagyon tetszett nekik. Nyitottak voltak erre a témára. Érdekes meglátások és nézőpontok kerültek felszínre egyes diákoknál. A záró feladatban önmagukba kellett a változásokat megfigyelniük és lejegyezniük. Ez néhány diáknak nehezebben ment, de voltak, akik rengeteg információt kiírtak magukból. A végén kis „tükörcserepek” szerű fecnikre írhatták le az üzeneteiket. Ezek szerint a többség élvezte a projektfeladatokat, izgalmasnak tartotta az órákat. Sokan még a relaxációt is pozitívan értékelték. De voltak, akik nem szívesen válaszolnak olyan kérdésekre, amelyek önmagukra vonatkoznak.

Tanulói reflexiók:

„A csoportfeladat és a videók jók voltak, de az utolsó feladat nem tetszett.”

„Én nagyon élveztem, játékosak voltak a feladatok, és nem is olyan nehezek. Mindent megbeszéltünk a csoporttal, ezáltal jobb lett a kapcsolatunk. Örülnék, ha lennének még, ilyenek!”

„Nekem nagyon tetszett. Az nem tetszett, hogy nem ülhettünk a barátaink mellett. Szerettem az óra elején az 5 perces nyugikat.”

„Nekem nagyon tetszett ez az egész projekt. A csoportmunkák viccesen, vidáman teltek, kreatív ötletek vol-

tak. A relaxációs gyakorlatok és a PPT nekem nagyon tetszett. A relaxáció engem megnyugtatót, és majdnem elaludtam rajta. Lehetne még több projekt. Mert szerintem az egész osztálynak tetszett.”

„Szerintem szuper volt, mert az utolsó feladatban meg tudtam magam egy kicsit közelebből ismerni a kapcsolatok szempontjából. A relaxáló órák nyugtatóak voltak. Tetszett.”

„A csoportos tetszett. A relaxálásnál álmos lettem. Néhány feladat nem tetszett, ahol magamról kellett írni.”

„Szerintem nagyon jó volt és érdekes és izgalmas. Szívesen csinálnék még ilyen feladatokat. ... Jó lenne, ha mindig ilyen feladatok lennének..”

A projekt bemutatása:

Az érem 2 oldala – avagy a békából tényleg lehet királyfi? - című projekt egy számomra is egyre több lehetőséget magában rejtő kincsesbánya. A kiinduló ötletet Andersen: A teáskanna című meséje adta. Ezt a történetet sajnos a mai irodalom tankönyvek már ritkán tartalmazzák, így a gyerekek sem ismerték még. Ugyanakkor a felnőttek számára szóló meseterápiás foglalkozások egyik alaptörténetül szolgál ez a mű. Tehát kortalan, mindenkinek üzen valamit azon a szinten, ahol éppen tart az életében. A projektet eredetileg csak az 5. osztályra terveztem a műmese téma megkoronázásaként, de egy véletlen kapcsán a 8. osztályosokra is átszabtam. Egy téma, két oldalról megközelítve - ez az érem 2 oldala, legalábbis ami az életkorokat illeti.

Az érem egyik oldala – 5. osztály

1– 2. foglalkozás

Az óra relaxációval indul. Minden gyermek fekszik a padon becsukott szemmel miközben lágy zene szól, és hallgatják az instrukcióimat. Visszaszámolunk 10-től 1-ig, majd arra kérem őket, hogy képzeljék el, hogy az óra elején bemutatott labda mi minden lehetne, ha átváltozhatna mássá. Majd hagyok egy 2-3 percnyi időt a fantáziálásra, kikapcsolásra, és utána lassan, számolással visszatérünk az óra világába.

A diákok kapnak egy feladatlapot, amin 2 órán keresztül dolgoznak csoportmunkában. **(1. sz. Melléklet.)** Cél: a kreativitás, szövegértés fejlesztése, a kooperatív technikák megismerése és alkalmazása. Az óra feléig irányítottam a csoportok munkáját, hogy ráhangolódjanak a feladatokra és a munkatempóra. Ismertettük közösen a feladatokat, mindig kijelöltem egy időkeretet, aminek a végét egy csengettyűvel jeleztem. Bemutattuk egymásnak a feladatmegoldásokat.

Az első részben a fantáziáé volt a főszerep. A labdáról alkotott képeket rögzítették a diákok egy elmetérképben. Majd a mesés és valós átváltozásokra gyűjtöttek példákat. Ezt követte egy empátia-gyakorlat. 2 csoportnak a béka, a másik 2- nek a királyfi helyzetébe kellett magát beleélnie az átváltozás után. A feladat szintézisét a békakirály adta. Mindenkinek állást kellett foglalnia indoklással, hogy az ő békakirálya inkább egy béka, vagy inkább egy király-e?

Az ezt követő feladatok már a projekt alapjául szolgáló mese feldolgozására irányultak. Szintén egy kis relaxációs gyakorlat következett. Csukott szemmel, a padra fekvé hallhatták meg a történetet a diákok egy youtube videóról. A történet meghallgatása után egy címet kellett adni a hallottaknak, majd elindult a csoportok közös munkája. A feladatlap mindig csak egy szeletét kínálta a mesének elolvasásra és értelmezésre, és ezzel párhuzamosan a saját magukra vonatkozó kérdéseket is meg kellett válaszolniuk. Ezek már nehezebben mentek, mert néha nehéz magunkat kívülről szemlélni.

Önreflexiót igénylő feladatok témái:

- *milyenek látnak mások, milyenek látod Te magad?*
- *mit szeretsz magadban?*
- *mit szeretnél kijavítani?*
- *Kigúnyoltak-e már, vagy te másokat? Hogy élted meg ezt?*
- *Váratlan helyzetek az életedben?*
- *Kinek mondanál és miért hálát?*

A teáskanna történetében a jellemekre, a helyzetek értékelésére helyeztem a hangsúlyt. A feladatok nagy része gondolkodtató kérdés volt. A szöveg mögötti értelmezési lehetőségek tették izgalmassá a feladatokat, és az, hogy párhuzamosan keresték a gyerekek a saját életükben a hasonló érzéseket. Ez a kettős megerősítés technikája. A feladattípusok közé szókinccsfeladat is került. A nevet szó szinonimáit kellett kigyűjtenie a tanulóknak és egy un. **Nevetés(hő)mérőn** ábrázolni. (2. sz. Melléklet). Szövegalkotási feladatot is kaptak a gyerekek. A kanna story-ját kellett megírniuk 2 féle stíusból választva: vagy a szegény asszonynak meséltek, vagy a kanna a saját naplójába írta meg este a történeteket. A feladatlap megoldása közben folyamatosan rögzíteniük kellett egy rajzban a kanna állapotváltozását, ami látszólag a fizikai jegyekben érzékelhető csak.

Az első két óra ezzel véget is ért. Az óra munkafolyamait ábrázolja a **3. sz. Melléklet**.

3.foglalkozás

Ezt az órát is relaxációval kezdtük. Az óra célja kettős volt: egyrészt az első 2 órán feldolgozott ismereteket szerettem volna kreatív formában szintetizálni - erre szolgált a 4 választható rajzos feladat:

1. *Mi minden lehet egy labdából? Feladat: Készítsetek egy rajzos pókháló-ábrát!*
2. *Rajzold le a kannát 1 képben! Legyen EGY képben benne a kanna összes állapota!*
3. *Rajzoljatok képregényt! A címe az legyen, amit a feladatlapon adtatok a történetnek. Feladat: 4 kép - 4 mini kanna-monológ, vagyis a kanna gondolatai.*
4. *Írjátok le a BÉKA / vagy a KIRÁLYFI monológját! Feladat: a béka /királyfi képe legyen közepen, a monológok pedig körülötte!*

másrészt a szöveg értelmezésével kapcsolatban készített két online kihívást kellett a diákoknak megoldaniuk. A Learning Apps alkalmazás¹ előnye, hogy könnyen kezelhető. A diákok addig nem mehetnek tovább, amíg jól meg nem oldják a feladatokat. Az első kihívásban a szövegből kivett idézeteket kellett időrendi sorrendbe állítani, a másik feladatban pedig állításokról kellett eldönteniük, hogy milyen kiegészítés teszi igazgá őket. Mind a 2 feladatnál volt önellenőrzési funkció, ami segítette a diákok munkáját. (4. sz. Melléklet)

A tanulócsoportok többsége a labda átalakulását ábrázolta rajzban. Két csapat választotta a kanna történetének képregény feldolgozását. 1-1 csapat pedig a béka, ill. a királyfi monológjának az összegyűjtését vállalta, Csupán egy páros választotta a kanna 3 állapotának 1 képben való ábrázolását. Az alkotó munka alatt is szólt a relaxációs zene, ami megadta az óra alaphangulatát. A csoportok ezt a feladatot párokban oldották meg, hogy mindenki kapjon lehetőséget az alkotásra. A rajzolásos feladatvégzés közben 1-1 páros a számítógép előtt elvégezte a kötelező kihívásfeladatokat. Az órát relaxációval zártuk, az elkészült munkákat elhelyeztük a projekt-falon. (5. sz. Melléklet – a projektfal)

4. foglalkozás

Az óra eleji relaxáció után megnéztük, hogy mi mindent alkottak eddig a csoportok. A diákok az interaktív tábla előtti szőnyegen ülve nézték végig a diasorokat. Egy PPT segítette a szintézist, amit az előző órák diákmunkáiból állítottam össze. ²

¹ <https://learningapps.org/display?v=pc64zo98n19>

² <https://docs.google.com/presentation/d/1cDWPnmfVWyTq2Ad9wDEVsvGjZL0Kgv8V08VHuqVZZs8/edit?usp=sharing>

Megnéztük, mi mindenné változhat egy labda, mit érez a királyfi békaként és fordítva. Egyik tanuló elkészítette otthon előzetes feladatként a diákok valóságból vett átalakulásait egy PPT formájában. Az ebből készített kisfilmet memóriefeladatként használtuk fel, felidéztük a képpárokat a vetítés után, és megbeszéltük, hogy mi mivé alakult át.³

A kanna – storyt a tanulók által készített képregény alapján idéztük fel láncmesélés formájában. A végén konfrontatív kérdésekre kellett a tanulóknak felelniük. Pl: *Tényleg jól érezte magát a kanna az asztal királyaként? Milyen érzés lehet tea helyett földdel a testében élnie a kannának? Lehet-e valaki boldog összetörve a szemétdombon? ...* stb. A kérdések a kanna külső és belső változásának a folyamatára irányultak és vitaalapot szolgáltak. Ezt követte egy csoportos interaktív feladat. Minden csapat megrajzolta és kivágta a saját teáskannáját. Ennek a 2 oldalára írták fel, hogy milyen volt és hogy milyen lett a mese főhőse. A kanna-story és a projekt címe itt találkozott először kézzelfogható módon. Csoportonként 1 tanuló ismertette a teáskanna változásait.

A történet összegzéseként megkezdett mondatokat kellett a csoporttagoknak egyetértésre jutva kiegészíteni, így összeállt a csapatok saját story-ja. Ezeket fel is olvasták a többieknek. Az utolsó feladat egy kis játék volt. A kanna utolsó 3 mondatát kellett megfogalmazniuk közösen, amit a tükörbe nézve mondhatna magának a szemétdombra kerülve. Egyik gyermek a kanna, a többiek a tükör szerepébe bújnak. Egy közös relaxációval búcsúztunk el egymástól. **(6. sz. Melléklet – képek az órából)**

5. foglalkozás

Az érem két oldala – játék

A relaxáció egyik sajátos módját választottam most erre az órára. A tanulóknak csukott szemmel kellett a csoporttársaik kisujját összeérinteni. Több légzőgyakorlat után egy közös OMMMMMM-mozásba kezdtünk. Ezt már ismerték dráma óráról a gyerekek, az egyik kedvencük volt. A fő feladat ezen az órán először kicsit bonyolultnak hangzott a diákok számára, aztán lassan megértették a lényegét. A csoportok párokban dolgoztak egy irányított feladatlap alapján, ami 2 részre volt osztva. Az egyik vonalban a kanna, a másikban a gyermek saját maga állt. Annak a szerepnek megfelelően kellett válaszolnia, amiben megegyeztek. Ki, amivel jobban tudott azonosulni, azt a szerepet választhatta. A válaszokat egy papírcsíkra írták. Amikor mindenki végzett, leültünk a szőnyegre és egy kötéllal jelképeztük az érem 2 oldalának a választóvonalát. Az egyik sorban ültek a kanna szerepet képviselő gyerekek, velük szemben pedig a gyerekek saját magukat képviselve. Aztán jött az irányított mondatok befejezése a feladatlap alapján. Volt, amikor csak a kannák, vagy a gyerekek, és volt olyan, hogy felváltva szerepek szerint adták elő az érzelmeiket, gondolataikat a diákok. A végén egy nagy, közös ujjérintéssel és OMMMM-ozással zártuk az órát. Zárásként a diákoknak egy 7 kérdésből álló értékelő lapot kellett kitölteniük az óra végén. **(7. sz. Melléklet)**

Az érem másik oldala – 8. osztály

A nyolcadik osztály projektje is 5 órát ölelt fel. A felépítése részben hasonlított az 5. osztályosokéhoz, de az utolsó foglalkozásokat már „nagykorúsítottam.” Egy irodalmi alkotás akkor jó, ha gondolatokat ébreszt bennünk. Ha megtaláljuk a kapcsolatot közte és köztünk. Ez a kapocs a mi kanna történetünkben a változás, a külső, belső átalakulás volt, amin most a kamaszok is épp keresztül mennek. Nehéz korszak ez, nehéz mindenkinek: szülőnek, tanárnak egyaránt, de talán legnehezebb magának a kamasznak, aki nem is tudja ezt a sok változást, ami körülveszi, hova tenni. Ebben szerettem volna kis segítséget nyújtani számukra.

³ <https://drive.google.com/file/d/1oclygvL80R7c8tLNTenY3TUmvRUKDIt/view?usp=sharing>

1-2. foglalkozás

Az óra náluk is relaxációval kezdődött. Céлом volt kicsit kikapcsolni őket a mobiljuk világából, amit még becsöngetés előtt aktívan nyomogattak. Az elmét le kell csendesíteni, hogy képes legyen gondolatokat alkotni. A munkamódszer itt is a kiscsoport: 4 fő. Nem készítettem feladatlapot számukra, szerettem volna, ha kicsit interaktívabban működne a feladatvégzés. Minden pár kapott egy borítékban feladatkártyákat, és egy borítékban STORY kártyákat. A feladatok jelöléseket kaptak. Az **R** jelű feladatok szolgáltak ráhangolásul. Ezek hasonlóak voltak az 5. osztályosok feladatához. Mindenki egy A/3-as lapon jegyzetelte a feladatmegoldásait. Céлом volt, hogy gyakorolják az olvasható írás, esztétikus elhelyezés, kiemelés technikáit. A feladatok pontos elvégzéséhez elkészítettem a szőnyegen a feladatok sorrendjét. Az R1, R2, R3, R4 ráhangoló feladatok után már a szövegfeldolgozó kártyák következtek SZ1 ... stb jelekkel, de megjelentek a STORY-kártyák is. Ezeken a kis kártyákon a mese szövege volt olvasható. A csoport maga döntötte el, hogy némán, vagy félhangosan olvassák-e el a történetet aszerint, hogy kinek mi volt könnyebb? (8. sz. Melléklet). Az órát relaxációval zártuk.

3. foglalkozás

Az óra eleji relaxáció után a diákok 2 nagy csoportba ültek – mint akár az érem 2 oldala – és együtt végigjártuk a projekt eddigi állomásait egy PPT segítségével.⁴

De ez az út csak részben volt hasonló, mint a kiskamaszoké. Itt már sokkal nagyobb életigazságok után kutattunk.

- A feladatkártyás „*Mivé változhat egy labda*” – című kihívás nem hozott túl sok ötletet magával a csoportmunka során. Fura volt számomra, hogy a kisebb gyerekek sokkal több ötletet gyűjtöttek össze. Ezért most egy brainstorming-ra hívtam ki a diákokat. Két tárgy ment felváltva körbe a 2 csoportban, és a „*Mi minden lehet egy labdából?*” - kiinduló kérdésre kellett a tanulóknak ötletelniük. Íme néhány megoldás: „*gránát, gombolyag, kókuszgolyó, fasírt, fej, díszgömb, ülőke, paradicsom, szilvás gombóc, porcica, borsószem, szemgolyó, dió.*”
- A béka és a király témáját asszociációs feladattal közelítettük meg. Ennek az volt a célja, hogy megmozgassam a diákok fantáziáját, és egy oldottabb légkört teremtsünk.
Mi jut eszedbe a békáról? – *zöld, kicsi, korona, tó, gólya, légy, mocsár, táplálék, királyfi, víz, ereszcatorna, nyelv, kétéltű, krokodil ...*
Mi jut eszedbe a királyfőről? – *királylány, korona, pénz, férfi, trón, szőke, felnőtt, hatalom, királynő, uralkodó, gazdagság, örökség, cseléd, kastély, palota ...*
- A következő feladatban az volt az izgalmas, hogy a mesebeli átalakulások mindig nyereséggel és veszteséggel is járnak, de szinte soha nem gondolunk ebbe bele.

1. eset – a békából királyfi lett

2. eset – a királyfit békává varázsolták

Egy meghatározott szempont szerint megvizsgáltuk ezen tény előnyeit és hátrányait a következő szempontok szerint:

Mit szeretett a béka/király az előző életében?

Külső

Élettér

Társak

Táplálék

⁴ <https://drive.google.com/file/d/1ktjXX9sKwbN0fUiAxmSD4YWLZWDdzyuN/view?usp=sharing>

És mi az, amit ki nem állhatott?

Nagyon sok jó ötletet sikerült összegyűjteni, és közben érzékelték a gyerekek, hogy attól, hogy valakinek látszólag jobb, vagy éppen rosszabb lett a helyzete, még van, amihez kötődik az előző életéből, vagy olyan is van, aminek nagyon örül, hogy megváltozott.

Konfrontatív kérdés: Béka vagy király? Melyiküknek jobb az élete?

- A **béka** szabadabb, ugrálhat, váltogathatja az életterét, hol a vízben, hol a szárazföldön él. El tud bújni, szép a színe, kis helyen is elfér, hasonlóak a társai hozzá. Egészséges táplálékokat eszik, de ezeket nehezen szerzi be. Külsőleg sokan undorodnak tőle és lenézik. Fő ellensége a gólya.
- A **királyfi** napirendje kötött, nem mindig csinálhatja, amihez kedve van, szinte sósincs egyedül. Mindig puccos körülmények között éli a mindennapjait. Nagy lakomákon vesz részt, ahol gyakran hánytatják magukat. Külseje ápolt, szép ruhákba jár. Mindenki felnéz rá.

Tehát minden relatív, és mindennek 2 oldala van. Akkor most melyikük boldogabb?

- És mi a helyzet a békakirályal? A csoportoknak be kellett fejezniük a kiinduló mondatot:
 - o **A békakirály inkább béka, mert** eredetileg az volt.
 - o **Abékakirály inkább király, mert** királyi vér folyik az ereiben / mert nem akar békaként meghalni.
- A ráhangoló feladatok megbeszélése után a diákok meghallgatták relaxáció közben A teáskanna című mesét. Arra a kérdésre kerestük a választ, hogy ki is valójában ez a teáskanna? Megvizsgáltuk közelebbről és meghatároztuk, hogy mit tudunk a:
 - o KÜLSEJÉRŐL?
 - o ÉLETTERÉRŐL?
 - o TÁRSAIRŐL?
 - o CÉLJAIRŐL?

Tulajdonképpen egy nagyon szép, finom porcelánú kannáról van szó, aki egy puccos konyhában él, de magányosan, és célja, kiszolgálni az embereket teával.

Bekövetkezett a tragédia az életében egy véletlen baleset kapcsán, és az élete megváltozott.

Készítettünk egy összehasonlító táblázatot, és ez alapján vizsgáltuk meg a kanna baleset előtti és utáni helyzetét. Ez is példa a minden relatív, és minden változik alaptézisünkre.

	ilyen volt	ilyen lett
külső	szép, drága porcelán repedt tető	letörött a dísze összetörött
belső	büszke a csőrére és a fülére hiú, öntelt	önzetlen segítőkéz szerény

- Utolsó feladatként a diákoknak a történettel kapcsolatos állításokról kellett véleményt nyilvánítaniuk. Ha igaznak találták, amit olvastak, akkor a Piros sarokba, ha nem, akkor a Fehér sarokba kellett állniuk. Ezzel a mozgásos levezetéssel zártuk az óránkat. **(9. sz. Melléklet)**

4.- 5. foglalkozás

Az utolsó foglalkozást is egy relaxációval kezdtük. Épp 13-a volt aznap, ezért ehhez a dátumhoz igazítottam a fantáziafeladatot. A kiinduló helyzet az volt, hogy sokak számára szerencsétlenséget jelent a 13-as szám, de most azt képzeljük el, hogy számunkra valami nagy szerencsét hoz. Instrukció: Képzeld el ezt a helyzetet, éld át és jelenítsd meg magad előtt!

Az óra további részében három feladat várt a diákokra. Az egyik az általam készített kisfilm, amiben a

változás témára mutattam be vitára inspiráló elgondolkodtató képeket. A filmet megnéztük, majd a film PPT változata segítségével részletesen átbeszéltük az egyes képek üzeneteit. Az alapkérdés minden kép esetén az volt: hogyan kapcsolódik a VÁLTOZÁS témához?⁵

A képek nagyon sok kényes területét érintették az életnek: kamaszok, fiús lányok, bodybuilderek, agyon tetovált emberek, szép-és csúnya, transzvesztita, testi fogyatékkal élő ember. A képek inspirációk arra, hogy mindig nézzünk a dolgok mögé, az éremnek mindig 2 oldala van. Lehet-e boldog egy kéz és láb nélküli élő ember? Miért tetováltatja ki az egész testét valaki úgy, hogy szinte felismerhetetlen a bőre? Milyen ember lehet egy fog nélkül mosolygó keleten élő néni? Számtalan kérdés, és számtalan továbbgondolásra érdemes válasz....

A foglalkozás második részében a diákoknak önmagukkal kellett szembe nézniük. Egy életkereteket készítettem a számukra, amelyet felosztottam 4 fontos területre.

Ezt a 4 területet mindig 2 további szeletre bontottuk, majd megvizsgáltuk magunkat 3 idősíkban. Az első kör a jelen állapota, a második a múlt, és a 3. az elképzelt jövő, kb. 10 év múlva. A következő kérdéseket vizsgáltuk meg:

- o ÉN
külső /belső tulajdonságaim (jó, rossz egyaránt)
Milyen vagyok? Milyen voltam régen? Milyen szeretnék lenni?
- o ÉLETTÉR
család / egyéb
Hol érzed jól magad most, ha otton vagy? És hol, ha nem?
- o KAPCSOLATOK
Kikkel jössz ki jól/nem jól?
Családban / családon kívül?
- o TÁPLÁLÉK
testi / szellemi

Ez a körcikkelyes ábrázolás nagyon tetszett a diákoknak. Szívesen töltögették az adatokat. Bár sokan nehezen tudnak előre elgondolni dolgokat 10 évvel későbbi időpontban. Ha ezt a kész munkát felülről szemléljük, benne van az egész projektünk lényege.

1. *olyan, mint a fának az évgyűrűje, folyton nő és változik*
2. *mindig 2 oldalát mutatja, akár melyik témát vizsgálom meg.*
3. *a válaszokban benne van az állandóság és a változás lehetősége. Minden relatív: egyén és helyzetfüggő.*

Jó néha magunkat kicsit kívülről is meg szemlélni, na meg belülről is, mert akkor esélyünk lesz arra, hogy jóban legyünk önmagunkkal, és ne csak negatív, hanem számos pozitív tulajdonsággal is meg tudjuk tölteni a lapunkat.

A téma levezetéseként, és a kanna-story kerettörténeteként megnéztünk egy meseváltozatot.⁶

A diákok az interaktív tábla előtt a szőnyegen ülve nézték végig a mesefeldolgozást. Most az volt a cél, hogy értelmezzük a látottakat, és hasonlítsuk össze az eredeti művel. Megkerestük a hasonló és eltérő elemeket. Kiemeltük a furcsaságokat. A kanna története másként alakult, és másként is végzett. Egy nagy igazság is elhangzott a mese végé, amit a diákok is megfogalmaztak: fontos lenne, hogy elfogadjuk önmagunkat és ne a hibákat keressük magunkban folyton. A közös gondolkodás, a kérdésfelvetés, a szereplők jelleme volt a központi témája a szabad, záróbeszélgetésnek.

A projekt utolsó elemeként a tükörcserepekhez hasonló kis papírdarabokat kaptak a gyerekek, és arra írták le a véleményüket a projektórákkal kapcsolatban. Ezzel zártuk a projektet.

5 <https://drive.google.com/file/d/1gUSZeXlseQdF3sPE2FZI7f2MP8WC09sD/view?usp=sharing>

<https://drive.google.com/file/d/1aCeyIn2AlyaXgLrq7L45A7Ej2rFm1Zw/view?usp=sharing>

6 <https://www.youtube.com/watch?v=qMng6Z0fpXg>

Felhasznált irodalom:

Zene:

https://www.youtube.com/watch?v=6_wKl8NtmBo&t=903s

Andersen: A teáskanna

<https://dekorella.hu/hans-christian-andersen-a-teaskanna/>

<https://www.youtube.com/watch?v=sWXGC0OEe-M>

<https://www.youtube.com/watch?v=qMng6Z0fpXg>

Mellékletek:

1. sz. Melléklet - Feladatlap 5. o.

*Az érem két oldala
- avagy békából tényleg lehet királyfi? -*

1. Relaxáció zenére - Fantáziajáték.

Az én labdám nem egy labda, hanem egy

2. Átváltozások(k)

a, Nem csak a mesék világában, de a mindennapi életben is találkozhatunk átváltozásokkal. Gyűjtsetek erre példákat!

Átváltozások a mesékben	Átváltozások a valóságban

b, Csoportfeladatok - Képválasztós (Béka vagy királyfi)

A csapat: Békából lesz királyfi	B csapat: A királyfit elvarázsolják békává
Tiéd a szó - játék - Hogy érzed magad most királyfiként? Mini-monológok írása és bemutatása (4)	Tiéd a szó - játék - Hogy érzed magad békaként? Mini-monológok írása és bemutatása (4)

.....

.....

.....

c, Vita-idő: Vitassátok meg a csoportotokkal? - Poszter

- Milyen változáson mentek át a szereplők?
- Külső:
- Belső:
- Lehet-e valaki egyben béka és királyfi?
- Milyen a Te békakirályfid?

Az én békakirályfim egy olyan béka/királyfi, aki

3. Mese-idő: Hallgassatok meg egy történetet. Feküdj a padra, csukd be a szemed, és képzelj el a belső mozidban azt, amit hallasz!

4. Címkereső

Milyen címet adnál ennek a történetnek?

.....

5. Szövegeljünk!

☞ Volt egyszer valahol egy rátarti teáskanna. Majd felvetette a büszkeség, mert finom porcelánból égették, mert hosszú csőre és széles füle volt, még hozzá elöl a csőre és hátul a füle. Ez egész ritka dolog, emlegette is a teáskanna, hacsak tehetne. Hanem a födeléről nem beszélt soha. Tudta, mért nem: a födele törött volt, s ha megragasztották is, csorba maradt. Minek beszéljen hát az ember a hibáiról, mikor azt úgymint megteszik helyette mások? A csészék, a tejszínes kancsó meg a cukortartó - a teáskészlet többi tagja - úgymint többet gondolnak csorba födelére, többet is beszélnek róla, mint szépen ívelő füléről és pompás csőréről. Ezt a teáskanna nagyon jól tudta. ☞

A: A kanna és a tükör

- Rajzold meg a szövegben leírt kannát úgy, ahogy Te képzeld! (utolsó oldal)
- Szerinted milyennek látja magát és milyennek látják őt a többiek?
- Szerintem:
- Mások szerint:
- Oszd meg a gondolataidat a társaiddal!

B: Én és a tükör

Egészítsd ki a táblázatot min. 1 információval!

A szüleim szerint én ...	A barátom szerint én ...	A tanáraink szerint én ...	De valójában én vagyok

☞ *Ismerem őket! - sóhajtott. - Ismerem a hibáimat is, be is látom, s éppen ezért vagyok szerény és alázatos. De hát nemcsak hibái - erényei is vannak az embernek. A csészeknek füliük van, a cukortartónak födele, de nekem ez is, az is, s ráadásul még valami, ami nekik nincs: csőröm. Ezért vagyok én a teásasztal királynője. A cukortartó és a tejszínes kancsó inkább csak a jó ízlést szolgálja, de az adakozó, az uralkodó én vagyok. Áldás lehetek a szomjazó emberiségre! Az ízetlen forró víz bennem dolgozza fel zamatos itallá a kínai leveleket.* ☞

A: Gondolkodós:

- Mit gondoltok a teáskannáról most?
-
-
- Töltsétek ki a táblázatot a szöveg alapján!

	hiba (-)	erény (+)
cukortartó		
csésze		
teáskanna		

B: Vallomás a tükör előtt - Képzeld el, hogy egy nagy tükör előtt állsz, amelynek 2 oldala van. A pirosban a pozitív tulajdonságaidat látod, a fehér pedig egy varázstükör, ami képes arra, hogy kijavítsa a hibáidat! Fejezd be a 2 megkezdett mondatot, majd szólítsátok meg a tükröket!

- ☞ **Piros tükör - Azt szeretem magamban, hogy**

- ☞ **Fehér tükör - Jó lenne kijavítani bennem, hogy**

☞ *Gondtalan, vidám ifjúságában így elmélkedett magában a teáskanna. Ott díszelgett a terített asztalon, s a legszebb kéz emelgette; de a legszebb kéz ügyetlen volt, s elejtette a rátarti kannát. Ott hevert a teáskanna ájultan a földön, a forró víz szétfolyt belőle, letörött a csőre, letörött a füle - a födeléről ne is beszéljünk, arról már elég szó esett. Rettenetes csapás volt ez neki, s ami a legszörnyűbb: mindenki rajta nevetett, rajta, s nem az ügyetlen kézen.* ☞

A: Rajzold le, most milyen a teáskanna! (utolsó oldal)

B: Észforgató:

- Miért őt nevelték ki a többiek, és nem azt, aki leejtette?
-
- Gyűjts szinonímákat a NEVET szóhoz, majd állítsd ezeket sorrendbe az enyhébbtől a legdurvábbig! Legyen ez olyan, mint egy HŐMÉRŐ! (külön lap)

⇒ Egy nap aztán azt mondta valaki: "Jobb cserepet érdemelne!" Akkor kettétörték, ami nagyon fájt, de a virág sokkal szebb cserépbe került, s ez megvigasztalt. Most itt heverek a szemétdombon, törött cserép vagyok. De az emlékeimet nem veheti el tőlem senki. ⇒

A: Rajzold le a kanna utolsó képét ide!

--	--	--	--

B: Éltrekeltség: Fogalmazd meg a kanna gondolatait az a képhez illően!

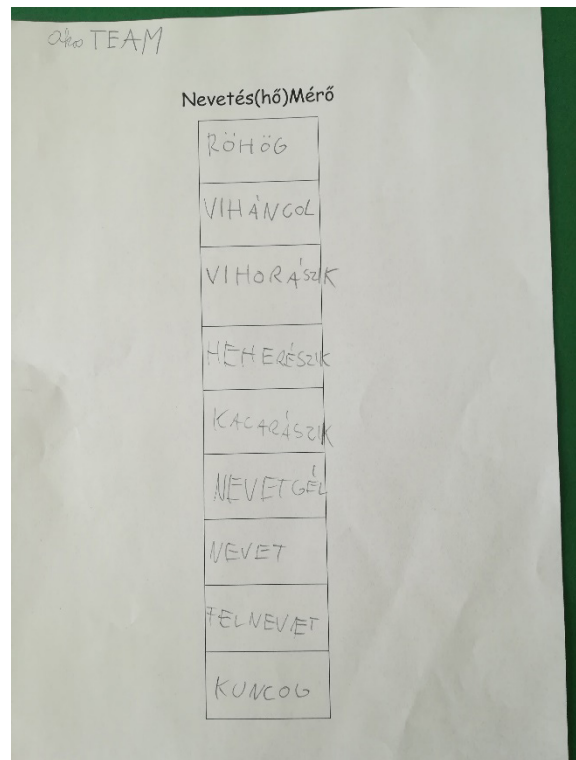
.....

.....

.....

.....

2. sz. Melléklet: Nevetés(hő)mérő

3. sz. Melléklet Az 1-2 óra képekben ⁷*Relaxál az osztály**Csoportmunka – feladatlapozás*

4. sz. Melléklet – Kreatív óra kihívásai

<p>Választható 1. Mi minden lehet egy labdából? Feladat: Készítsetek egy rajzos pókháló-ábrát! Módszer: Plakát</p>
<p>Választható 2. Rajzold le a kannát 1 képben. Legyen EGY képben benne a kanna összes állapota! Légy kreatív, ereszd el a fantáziád!</p>
<p>Választható 3. Rajzoljatok képregényt! A címe az legyen, amit a feladatlapon adtak a történetnek. Feladat: 4 kép - 4 mini kanna-monológ, vagyis a kanna gondolatai. Módszer: szabadkéz</p>
<p>Választható 4. Írjátok le a BÉKA / vagy a KIRÁLYFI monológját! Feladat: a béka /királyfi képe legyen középen, a monológok pedig körülötte! Módszer: szabadkéz</p>
<p>Kötelező feladat Szövegeljünk: Két online kihívás-feladat -</p>

⁴ A szerző rendelkezik a képeken szereplő diákok szüleinek hozzájáruló nyilatkozataival.

Learning Apps feladat: <https://learningapps.org/display?v=pc64zo98n19>

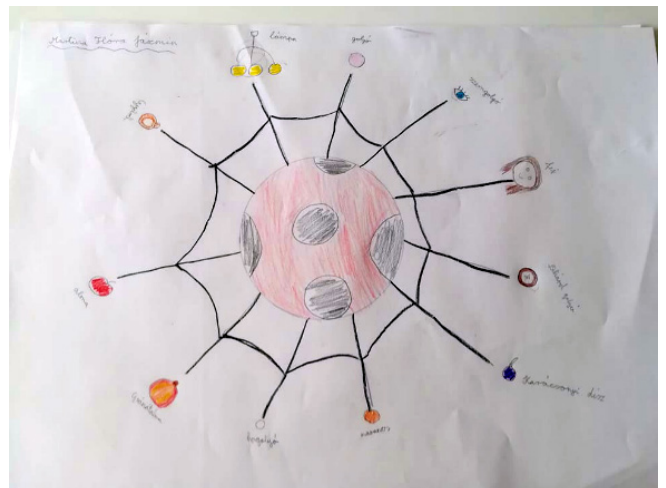
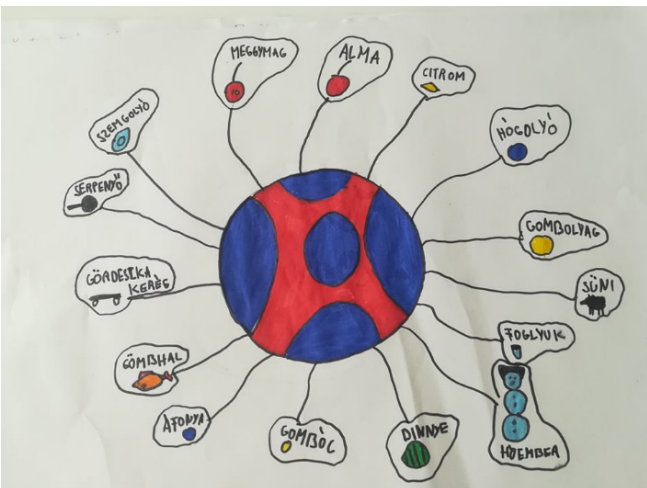
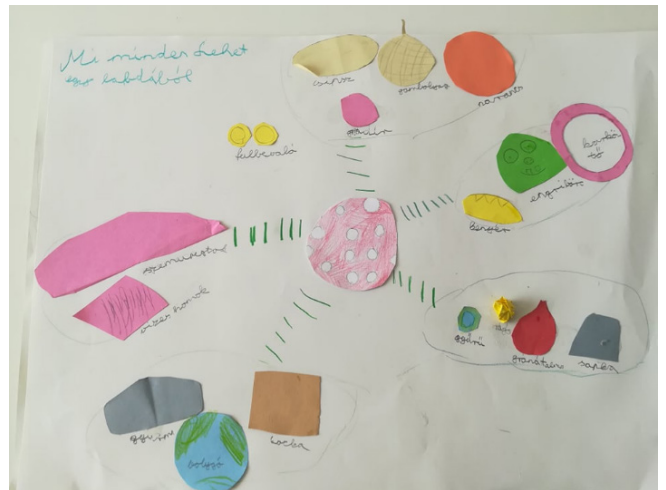
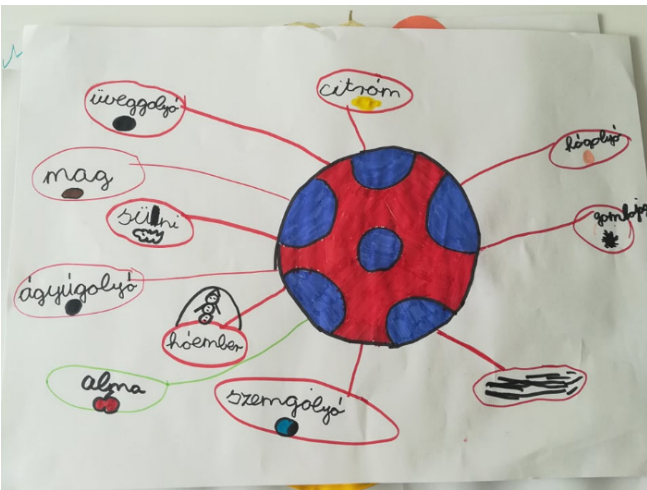
Közös alkotás

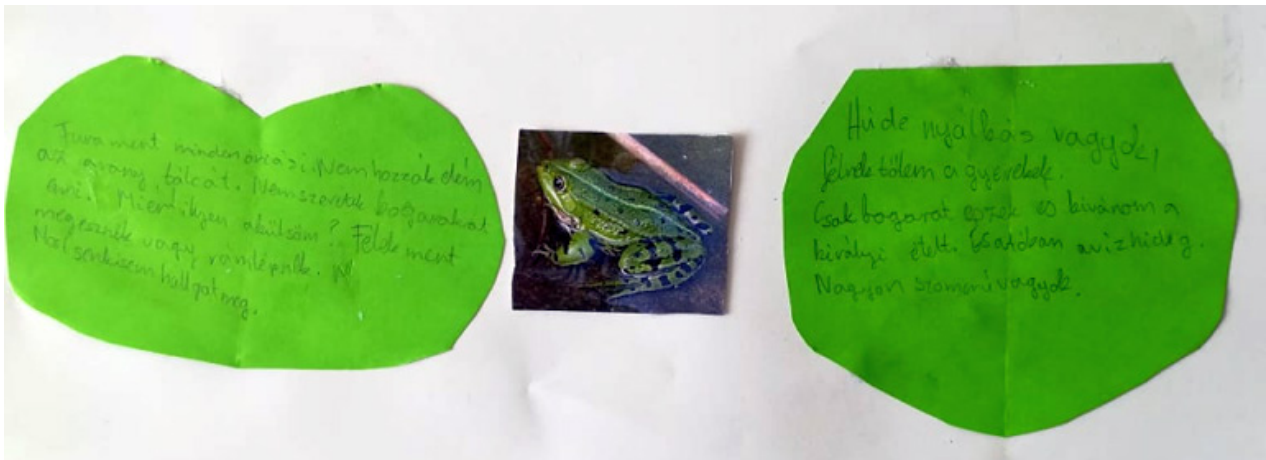

Online szövegértés feladatok

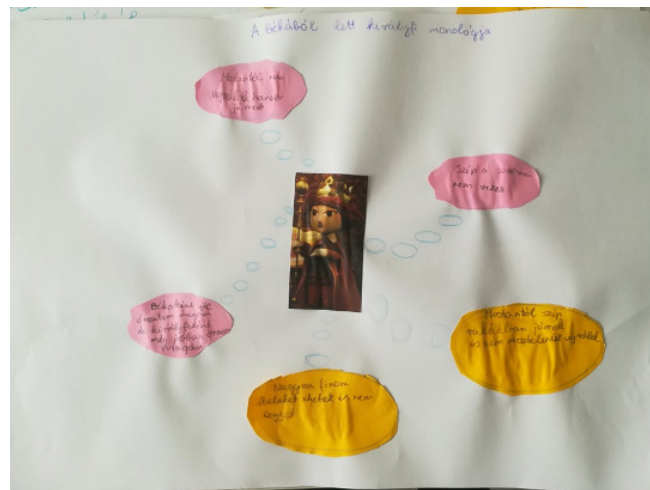
5. sz. Melléklet

A labda – és ami lehetne

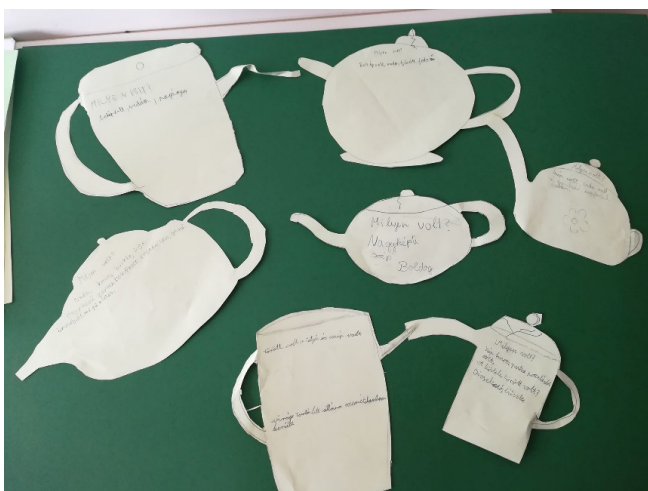

A béka, aki királyfi volt

Online szövegértés feladatok

A kanna ilyen volt, ilyen lett

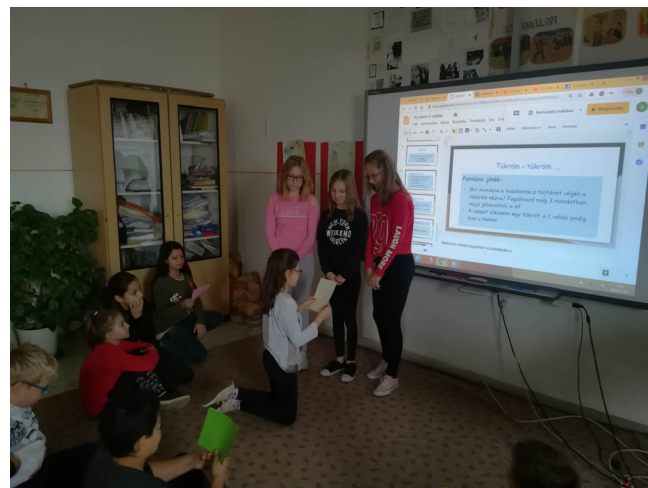

A projektfal

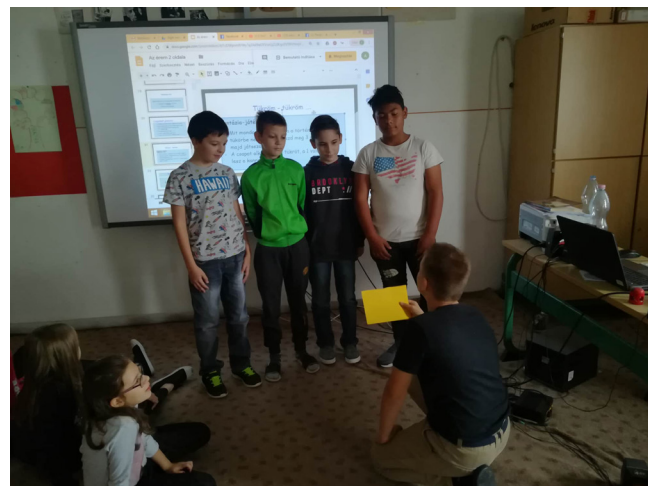
6. sz. Melléklet

A mi storynk

A tükör előtt (1)

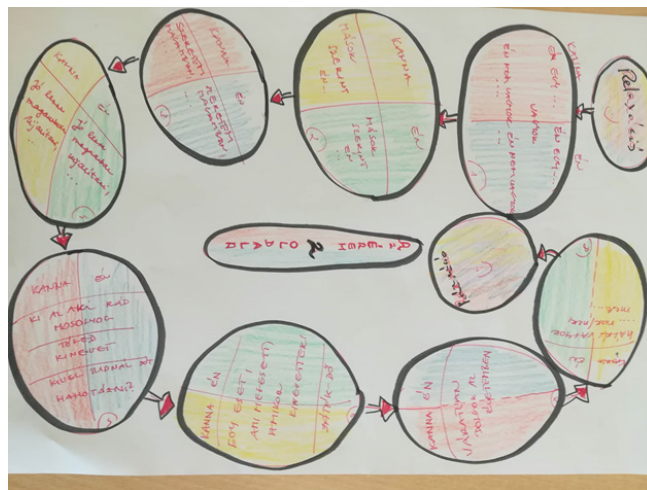

A tükör előtt (2)

7. sz. Melléklet

Párban: a kanna és én

„Az út, ami összefut”

A szembesítés-az érem 2 oldala

8. sz. Melléklet

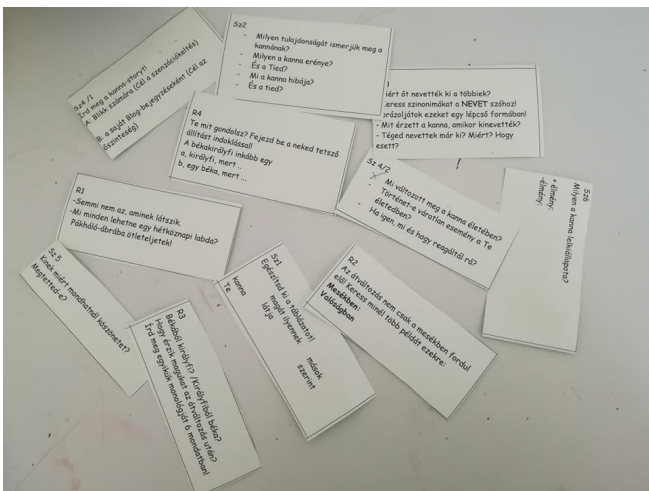
Az érem másik oldala – 8. osztály

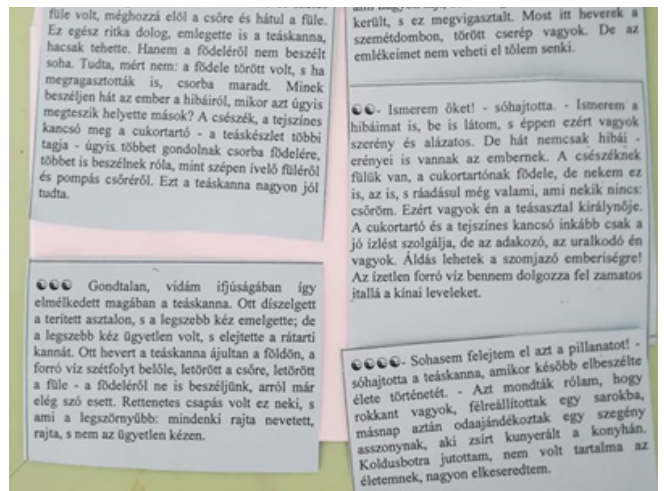
Csoportmunka – feladatkártyákkal

Segítség a szőnyegen: "útvonalterv"

Feladatkártyák

Story-kártyák

9. sz. Melléklet

Közös gondolkodós

Szavazás: te mit gondolsz?

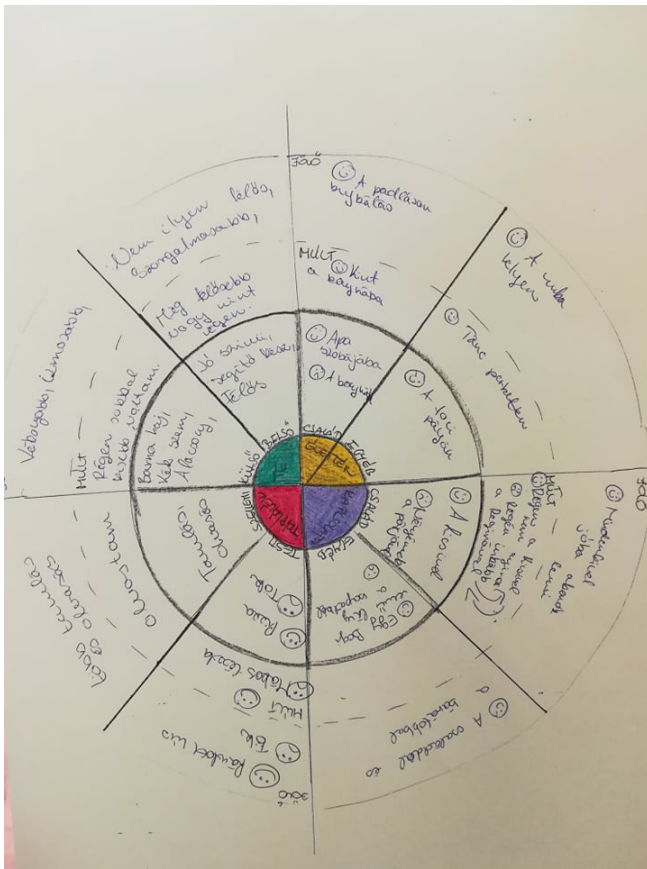
10. sz. Melléklet

Videónézés

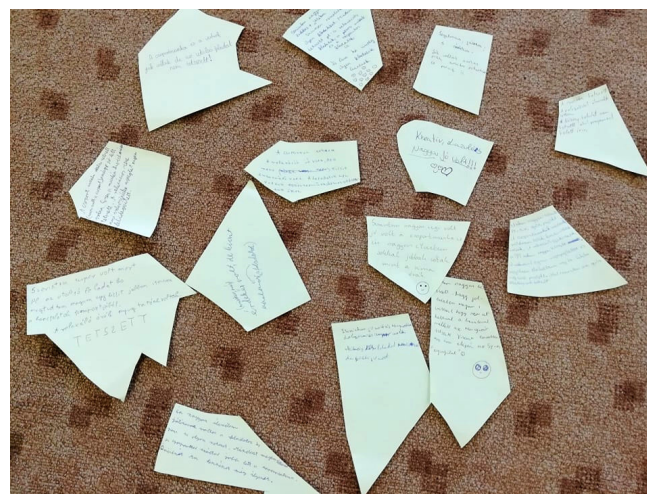
Változások(k)

A szembesítés-az érem 2 oldala

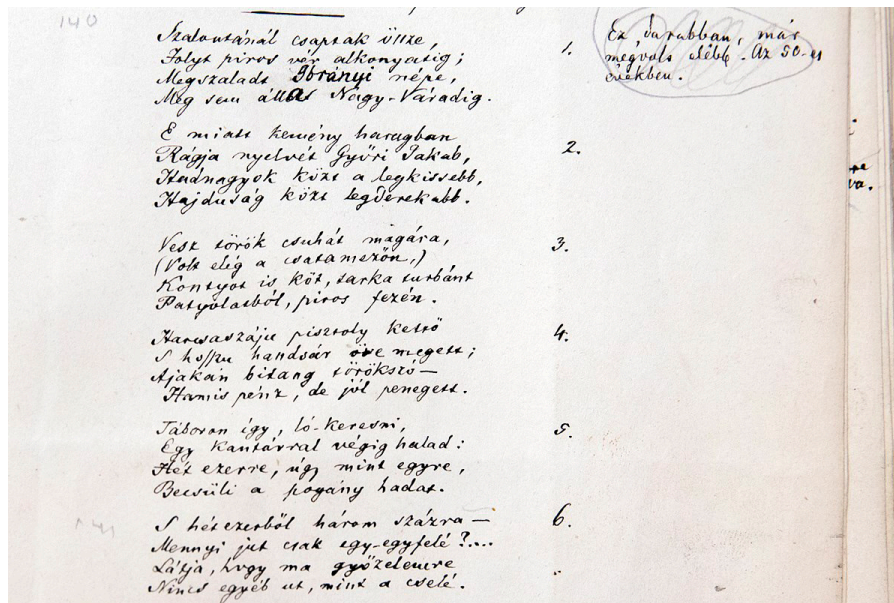
A szembesítés-az érem 2 oldala

Tanulói reflexiók

I.2. Tánczos Krisztina:

Erkölcsei értékekre nevelés Arany János művei alapján

Rezümé:

Tantárgy: irodalom, dráma, osztályfőnöki óra

Évfolyam: középiskola 11. évfolyam, általános iskola: 6-7. évfolyam

Ismeretkör: Arany János

A projekt célja: A társadalmi igazságosság, méltányosság értékeinek tudatosítása, az emberi méltóság tiszteletére nevelés, erkölcsi értékekre nevelés Arany János művei kapcsán. Drámapedagógiai konvenciók által megismertetni a magyar nyelv legnagyobb mesterének műveit, a színjátszás révén élményszerűvé tenni a kötelező olvasmányokat, a modern kitekintésekkel közelebb hozni a diákokhoz a klasszikus irodalmat.

Módszertan: IKT-elemek, kreatív írás, irodalmi képmontázs, drámás módszerek tárművészetek szerepe, az anyanyelv szépsége.

Eredmény: amit mi magunk hozunk létre, mi játszunk el, az maradandóbb ismeretekhez juttat bennünket. Nézz! láss! kérdezz! ...játssz!

Iránymutatás: a humor az élet sava-borsa – merjünk élni vele!

Szakmai háttér:

A drámapedagógia több dramatikus formát is ajánl lehetőségként, ezek közül a „D” típus az, amely erőteljesen érzelmekhez kötődik, amelyben ott van az a bizonyos „heuréka” élmény. A diák teljesen személyiséggel belép egy fiktív világba: úgy cselekszik „mintha” az lenne, azon hely lenne, abban a világban lenne. A „mintha-játék” során figyel a mozgásra, kifejezésre, kamatoztathatja eddigi tudását, új ismereteket szerezhet, nem véletlenül mondjuk azt, hogy a drámajáték személyiségfejlesztő hatású. A drámapedagógiai konvenciók megismerésével bővíthető és élményszerűvé tehető a módszertár, s a nyelvi készségfejlesztésnek is kiváló eszköze lehet.

Drámajátéknak nevezzük azokat a játékos tevékenységeket, melyekben a dramatikus folyamat elemei megtalálhatók: a megjelenítés, az utánzás. Ez alkalmat ad arra, hogy egy-egy eseményt felelevenítsünk, a legfontosabb jelenetet feldolgozzuk, a főhős alakját megvizsgáljuk. A szerepjátszásnak kimeríthetetlen a kelléktára: egy szereplő bőrébe bújva valaki felidézi az eseményeket, még a többiek arcjátékkal kísérik ezt – több csoport is eljátssza ugyanazt az epizódot, majd összevetik a produkciókat, illetve azonnal kapcsolják hasonló élethelyzetekhez /lásd a tanítás a dráma célja/. Mindezekre láthatunk példákat az alábbi projektben!

Célcsoport:

- középiskola 11. évfolyam
- általános iskola: 6-7. évfolyam

A projekt elsősorban a középiskolai korosztálynak készült, azonban egyes elemei jól használhatók az általános iskolában is: kötelező olvasmányok, színjátszás leegyszerűsített változatban, drámapedagógiai konvenciók, élménypedagógiai elemek.

Fejlesztendő kompetenciák, NAT kompatibilitás:

5–8. évfolyam

1. Az emberi természet

1.2. Értelem, érzelem, ösztön, akarat.

2. Erkölcsi személyiség, emberi társaság

2.2. A lelkiismeret, jó és rossz, bűn és erény.

2.3. Az ember mint értékelő és erkölcsi lény.

3. Társas kapcsolatok

3.4. Előítélet, bizalom, együttérzés.

4. Az emberi társadalom

4.1. Egyén és közösség.

4.2. Szabadság és korlátozottság.

5. A vallás világa

5.1. Meggyőződés, hit, világnézet.

9–12. évfolyamon

2. Az erkölcsi gondolkodás alapjai

2.1. Tények és értékek. A cselekedet erkölcsi megítélése. Etikai álláspontok a jó és a rossz ismereteinek eredetéről. A szenvedés kérdése.

3. Törvény és lelkiismeret

3.2. A lelkiismeret szabadsága és a személy erkölcsi felelőssége. Szándék és következmény.

4. A kapcsolatok világa

4.3. Mi és Ők. Többség és kisebbség. Szolidaritás, kölcsönös segítség. A társadalmi igazságosság kérdése.

Témakör:

1. Arany János élete, pályaképe
2. Toldi - színjátszással
3. Toldi – színjátszással
4. Toldi estéje
5. A válságkorszak versei: Letészem a lantot, Kertben, Ősszel
6. A nagykőrösi balladák, történelmi
7. A nagykőrösi balladák, lélektani
8. Az öregkori balladák
9. Összefoglalás, drámapedagógiai gyakorlatok

Téma: Arany műveiben megjelenő erkölcsi-etikai kérdések

A téma relevanciájának indoklása: a diákok számára fontos erkölcsi problémák megbeszélése, elsősorban a balladák alapján, hogy értékítéletet tudjanak mondani a jó és rossz problémaköréről. Az emberi méltóság több műben megjelenik mint értékhordozó tényező, ezek felismerése, megismertetése a drámapedagógia által élményszerűbb, mint a hagyományos, frontális osztálymunkában.

Nevelési célok: anyanyelvi nevelés, közösségépítés, elfogadás, erkölcsi nevelés, társas kapcsolatok. A mai digitális világban egyre inkább szükségessé válik a személyes kapcsolatok építése, a beszélgetés, hogy ne egy álomvilágban, egy mesterséges közegben éljék életüket.

Oktatási módszerek: drámapedagógiai konvenciók, színjátszás, élménypedagógia.

Minden óra végén a tehetséggondozáshoz kapcsolódó feladatok is találhatóak, hogy a tehetséges diákok számára is legyen lehetőség a továbbfejlődésre.

Tanári és tanulói reflexiók: pozitív a visszajelzés mindkét oldalról – a diákok élvezettel dolgoznak a tanórákon, s mivel interaktív jellegű, ezért a hasznosított ismeretek határfoka is magasabb. Tanárként a sikerélmény és a munka eredményessége motiváló jellegű.

Sok kreativitást igényel: feladatok kiválasztása, forgatókönyvírás, szerepek megformálása – de megéri, mert látjuk a gyerekeken, hogy jól érzik magukat ebben a közegben, igénylik a motiváló típusú gyakorlatokat.

A projekt összefoglaló órájának bemutatása - drámapedagógiai gyakorlatok

- a) páros vagy kiscsoportos feladat – 20 perc /
 / felkészülést igényel, házi feladatként kiadható az előző órán/
- Készítsetek 6 diából álló PPT-t. Ebben tekintsétek át a 3 korszak jellemzőit: szabadságharc előtti / válságkorszak / Őszikék
Minden dián 4-5 kulcsszó, fontos információ szerepeljen, illetve 1-1 jellemző kép, illusztráció!
 - Készítsetek környezetetekben interjút arról, hogy napjainkban Toldi milyen eszmékben, emberi törekvésekben hihetne, illetve mi lenne kiábrándító számára.
 - Keressetek további zenei feldolgozásokat!
 - Nézzetek utána az interneten, kik készítették illusztrációkat Arany-műhöz!

- b) Legyél TANÁR! – 10 perc
Készülj fel kérdésekkel, majd feleltesd társaidat!
Ügyelj arra, hogy mindenki lehetőséget kapjon a válaszadásra!
Értékelj a legjobbakat kisötössel!
- c) drámapedagógiai egyszerű gyakorlatok – 15 perc
Lezártásra törekednek, könnyen ismételhetők, s egy célt valósítanak meg kiscsoportos tevékenységgel.
Ötlettár: válogatható az osztály érdeklődésének megfelelően.
Ajánlott formái:
- közvetlen tapasztalatszerzés
/ Arany emlékházak, múzeumok megtekintése, néprajzi jellegű kiállítások, korabeli tárgyak megismerése /
 - dramatikus készségfejlesztés
/ egy Toldi Miklós által írt levél megszövegezése, ügyelve a megfelelő szavak és stílus megválasztására, a budai lovagi torna hangulatának felidézése, a hanghordozás gyakorlása egy király szerepéhez a Toldi estéje kapcsán /
 - játékok
/ cselekvéses: lovagi párviadal, bikakaland a Toldi kapcsán, ügyességi: menekülés a cseh vitéz vagy Edward serege elől, koncentrációs: a nád susogásának megfigyelése/
 - egyéb művészetek formanyelvének bevonása
/ a Toldi család címerének megtervezése, a Montgomery vár rajza A walesi bárdok c. balladához, egy szüreti tánc koreográfiája az öregkori balladákhöz kapcsolódóan, pásztorének kitalálása, egy tulipános láda díszítőelemeinek elkészítése a Tengerihántás c. műhöz /

Nyelvi kifejezőkészség fejlesztése:

Az eszperente-feladatokat kedvelik a középiskolások, erre ajánlhatunk néhány példát:

- Őszbe csavarodott a természet feje – Tél dere tekereg feje felett
- Hídavatás – Fémszerkezet leleplezés
- Edward király, angol király, léptet fakó lován... – A fejedelem szemlél nemzetet, rengeteg nemes énekes szenved érte elképzeltetlen gy/ö/trelmet

Fejezd ki más szóval:

- Tengerihántás – kukoricafosztás
- Letésem a lantot – abbahagyom a versírást, lerakom a pennát

Rajzold le:

- átalvető
- boglya
- csobolyó
- vendégoldal

Arany-ferdítések: versferdítések, verscímekekkel, verssorokkal

- zárszó – Epilógus
- kukoricafosztás – Tengerihántás
- halottlátogatás – Tetemrehívás

Arany – SMS-ben, hogyan üzenne ma a költő, írd meg SMS-ben!

Társítás: árukapcsolás – irodalmi képzettársítás

S mi vagyok én, kérde. Egy népi sarjadék, Ki törzsömnek élek.../Válasz Petőfinek/

Ki örvend fonnyadó virágnak, Miután a törzsök kihal.../Letésem a lantot/

Rap-szöveg írása: lírai betétdalok, songok az irodalmi művekben?

Például dalra fakadhat Toldi Miklós, Tuba Ferkó, Pál gazda vagy Ágnes asszony

Induljunk nyelvbúvárkodásra Arany művei alapján, hiszen ha csiszoljuk nyelvünket, önmagunkat, gondolatainkat igazítjuk.

Hogyan lehet gyarapítani ezt a kincstárat? Emeljük ki a szavakat egy mondatból, s szerkesztessünk belőlük értelmes közlést.

Ehhez ajánlott mű a Buda halála, a diákok számára érdekes lehet aktualitásával.

Buda tettének, a jószándékkal megbontott harmóniának talán legtragikusabb következménye a közösségben élő nép tömeggé válása. Arany a tizenkilencedik század fájdalmas tanulságát, a polgári világban felbomlott közösségek élményét is beleszötte ebbe a műbe. A tömeg ahhoz húz, akitől tart, vagy akitől némi előnyt remélhet. A megtartó erkölcs és értékrend hiánya jellemzi a Buda halálában a népet. Arany műve, túl a politikai-társadalmi üzeneten, a lélektani remeklésen, a magyarság örök útkereséséről, az örök úttévesztésről" is szól a ballada sejtelmességével:

Szóla Magyar: hej! ki tudja

Merre van a hazánk útja?

A Buda halála c. mű alapján adassuk elő vitatkozó asszonyok beszélgetését, természetesen kibővítve: Buda király megosztja hatalmát öccsével, Etelével: Légy te, öcsém, a kard; én leszek a pálca; / Isten a jó tettet jóval koronázza!" (Első ének).

A hatalomról való lemondás azonban nem békét, hanem viszálykodást teremt a testvérek és a nép között. Etele hivatott a világ fölötti uralomra, ennek szimbóluma a hunok Istenének, Hadúrnak csodálatos kardja, amelyet egy pásztor talál meg, és ad át Etelének. De az Isten ahhoz a feltételhez köti védencének és vele az egész hun népnek a jövő sorsát, ha az képes lesz önmagát legyőzni. Detre ármánykodása s a két király feleségeinek viszálya fokozatosan olyan helyzetbe juttatja Budát, hogy féltetni kezdi életét, pártütést szervez öccse ellen, sőt az isteni kiválasztottságot jelentő kardot is ellopatja. Etele, aki egy vadászaton a gonosz Ármány kísértését legyőzve egyszer már megmentette bátyja életét, a kard ellopásán annyira felindul, hogy párbajban megöli Budát. Etele megrendül, de ismét kezében tartván az Isten kardját, vállalja végzetét.

Ha a tartalmi összefoglalót megkapják a diákok, akkor csoportmunkában lehet kerestetni konkrét idézeteket az adott eseménysorok alátámasztásául.

Mivel a gesztusok természetes kísérői a beszédünknek, s a mozgásban oldódnak a gátlások, gyerekek felszabadultabbá válnak, ezért érdemes ezeket is kipróbálni: eljátszani a szereplők metakommunikációs megnyilvánulását. Pl. a Toldi zárójelenetét /szem, tekintet, testtartás/, ugyanezt tablóba sűrítve, egy-egy szereplőt jellemezni a gesztusai alapján, némajátékot kihangosítani: néhány diák némán játszik, néhányan szöveggel kísérik mindezt.

A gesztusok után következhetnek a párbeszédes gyakorlatok: valaki meglát egy fontos eseményt, hogyan meséli el: például egy falubeli kihallgatta Ágnes asszony és szeretője beszélgetését, s a település főterén a kíváncsiskodók kérdéseire elmondja, illetve Dalos Eszti egy barátnéjának meséli el azt, hogyan küzdött a saját érzései ellen, milyen lelki állapotban volt akkor, amikor Tuba Ferkó elhagyta őt.

Ha a „forró szék” vagy a „belső hang” dramatikus konvenciókat alkalmazzuk, akkor tragikus tettének okait is alaposabban megvizsgálhatjuk? Mi készítette arra, hogy nem látott más kiutat, mint az öngyilkosságot?

A magára maradt lány sorsa az aktualitások vizsgálatát is igényli: vajon egy mai fiatal mit tenne ebben a helyzetben? Segítséget kérne? Ha igen, kitől? A tradíciók már nem olyan erősek, a kirekesztettség réme nem lebeg a szemük előtt, bár diáklányaink kedvenc török sorozata, a 2011-ben forgatott Fatmagül egy más kulturális közegben nagyon határozott hagyománytiszteletet jelez. Mindenképpen érdemes egy televíziós szappanopera és Tengerihántás üzenetét összehasonlíttatni a kamaszokkal: a kommersz és szó-

rakoztató sorozat kapcsán az értékes balladai világot bemutatni. Ily módon nem eltávolítjuk, hanem közelebb hozzuk hozzájuk a mára már letűntnek gondolt világot.

A balladák világa tökéletesen alkalmas ezen gondolatok kifejezésére, s alkalmazkodni kell a tanulók érdeklődési köréhez: s ha ehhez egy sorozaton keresztül vezet az út, ne hagyjuk figyelmen kívül a benne rejlő lehetőségeket.

Képzelt riportokat is készíthetünk: pl. Edward király bizalmasa voltam vagy Szondi apródja lettem címmel. Többféle hangnemben is fogalmazhatunk a szereplők jelleme, egymáshoz való viszonya alapján: a komikus-tragikus felmutatása A nagyidai cigányok alapján érdekes lehet a szereplők által. A humor mestereként az író bemutatja, hogy a magyar katonák már nem bírván tartani Nagyida várát, a helyi cigányságra bízzák, hogy őrizzék, míg ők élelmet szerezve vissza nem térnek. Csóri vajda azonban túljár mind a magyarok, mind a labancok eszén, s megteremti „Cigányországot”. Vagy mégsem ?

S amit a legjobban kedvelnek a diákok: különböző művek szereplőit egy probléma köré csoportosítani / például összefoglaló órán/:

- Ágnes asszony és Tuba Ferkó találkozási bíróságán, ahol lelkiismeret-furdalásukkal akarnak megbirkózni
- Edward király és Ali bég belátja zsarnoki tettének következményeit, a bűn és bűnhődés kapcsolatát

Középiskolások eredményesen birkóznak meg azzal a feladattal is, amely egy Arany-motívum parafázisát kéri /természetesen az életmű megismerése után/. Úgy javaslatokat adhatunk: például a 3 bárd hogyan érvényesítené álláspontját egy későbbi korban vagy a Kertben c. elégia életkép-hősei hogyan birkóznának meg egy családban bekövetkező tragikus eseménnyel.

Ezen példák után nemcsak a stilisztikai tanulságokat vonhattuk le, hanem azt is, hogy milyen utánozhatatlanul szép ez az írói stílus. S hogy a balladák milyen témákat sugallnak a tanítási dráma számára?

A Tetemre hívás a másság, az átlagostól való eltérés problémáját indíthatja el, amiből egy szereplő köré épülő drámajátékot tervezhetünk akár iskolai környezetben is. Felvezetésként elegendő ezen fura különök néhány tulajdonságát, viselkedését, a környezetükhöz való viszonyát feltüntetni.

A konvenciók /eljárásszintig kidolgozott munkaforma/ közül használható a: szerep a falon, a tabló, a gondolatkövetés, a kiscsoportos improvizáció stb.

Képzeld el azt a szituációt, amikor új diák kerül az osztályba, akit nem akarnak elfogadni a többiek a mássága miatt. Ezt a konfliktust valamely közegben szinte mindannyian megéljük. Nos, a játék segítségével feloldható ez a feszültség, hiszen minden gyerek játszhatja a főhőst, s így kipróbálják azokat a variációkat is, amelyek a megoldáshoz vezetnek. Csak a konfliktushelyzetek felmutatásán keresztül lehet eljutni a harmóniáig. Ahogy csak a háborún keresztül lehet a békére tanítani.

Az Arany-művek számtalan morális kérdést rejtenek magukban, érdemes foglalkozni velük: a Toldiban már rettegnek a vitézek a cseh bajnoktól, nem mernek kiállni ellene – pedig Többet ésszel, mint erővel! A testi erőszaknál mennyivel hasznosabb a józanság, az átgondoltság vagy akár az agyafúrtság.

Az Ágnes asszony c. történet a józan ítélőképesség példája, hiszen bírák hazaengedik a bűnös nőt, tudván, hogy lelkiismerete bünteti majd az elkövetett tettet. Arany megértése, sajnálata olvasható a refrén soraiban: egy rossz döntés miként hat ki az egész életre?

A Szondi két apródja a hűség kérdését járja körül: a két fiatal fiú élete kockáztatásával sem hajlandó behódolni a zsarnoknak, ígérhet az pompát és kényelmet, vagy fenyegethet megtorlással. Hogyan őrizzük meg elveinket egy olyan közegben, mely nem az értékeket közvetíti?

A dilemma a Hídavatás c. ballada egyik témája. Az öngyilkos-jelöltek sorsa változott volna-e, ha mernek/tudnak beszélni életük kisiklásáról. Akik segítenek nekik, őszinték lesznek-e vagy kegyes hazugsággal próbálnak segíteni, reményt adni a folytatáshoz. Az orvos-beteg szituáció emlékeztet erre, drámajátékban kipróbálható: az anya orvos, a lánya most vált el, s még nem tud róla, hogy súlyos beteg-vajon közölheti-e vele az anyja, vagy nem, hisz félő, hogy összeroppanna a kettős megpróbáltatás alatt?

Arany János sok szereplője végigjárja a bűn és bűnhődés útját, a vétkeseknek bűnhődniük kell, az ár-

tatlanok kapjanak elégtételt. Tablókat, állóképeket készíttethetünk a diákokkal csoportmunkában, ahol egy-egy pillanatképet jelenítenek meg a témához kapcsolódó művekből.

Az igazságban való hit rendkívül erős ebben a korosztályban, s az író hisz ennek megvalósulásában. Keressenek kics csoportos munkában példát az aranyi életműből, majd értelmezzék azokat. Ezt követően gondolatterkép /vizuális rajzokkal kiegészítve/ kerüljön fel a táblára, két oldalán az irodalmi, illetve a mai jelentéssel.

Gyakori probléma a mások érdemeivel való kérkedés, az, hogy más tevékenységét, sikerét önmagunknak akarjuk tulajdonítani. Toldi György is szeretne a király előtt kérkedni olyan cselekedetekkel, melyekre ő nem képes, csak öccse, Miklós. Iskolai környezetben számtalan példát láthatunk erre, épp ezért adjuk kerettávolságot. Könnyen feldolgozható az a szituáció, amikor egy gátlásos fiatal zeneszerző mással énekelte a dalait, s megdöbbenve tapasztalja, hogy az álzenész ellopta tőle a szerzői jogokat, saját nevén jelentette meg a lemezt.

A korábbiakban felsorolt tanítási drámák egy főhős személye köré épültek, természetesen nem csak ebben a formában dolgozhatunk: lássunk néhány példát más módozatokra is.

A csoport köré épülő játékhoz megfelel a közösség-egyen konfliktusának felmutatása, pl. hogyan ítéli meg a falu Ágnes asszonyt vagy Dalos Esztit.

A szakértői játék igen sok ismerettel bővítheti a gyerekek tudását amellet, hogy kedvelt beleéléses fantáziajáték. Lehetnek antikváriusok, könyvkereskedők, akiknek néhány elrongyolódott lap alapján kell eldönteniük, hogy Arany-műről van-e szó vagy sem /az idézetek elsősorban ne tanult olvasmányból legyenek, de mindenképpen jellemzőek/.

Történelemtudósként a középkori életmódot vizsgálhatják a Toldi-trilógia kapcsán, néprajzkutatóként a népelet szokásait.

Mivel a bírósági tárgyalások menete a filmekből igen jól ismert, ezért az Ágnes asszony csúcspontját, egy-egy ítélezést is feldolgozhatunk, ahol a szerep és felelősség kapcsolatát is értékelhetik.

Tehetséggondozás:

Irodalmi társasjáték készítése páros munkában. Minimum 10 állomás legyen, a feladatok, gyakorlatok öleljék fel az életmű minden fontos elemét. Lehet benne: kakukktójas, kérdés-válasz, keresztrejtvény, betűrejtvény, rajzos feladat, irodalmi totó, verssorok felismerése, szereplő jellemzése, memoriter stb.

Miért szép? Fogalmazd meg gondolataidat az idézet kapcsán 6 mondatban!

Száll az este. Hollószárnya
 Megrezzenti ablakom.
 Ereszkedik lelkem árnya,
 Elborong a multakon.
 Nézek vissza, mint a felhő
 Áthaladt vidékre néz:
 Oly komor volt, -oly zöldellő,
 Oly derült most az egész.

Lehetséges válaszelemek: Gyakran megessék az emberrel, hogy az este közeledtével visszagondol az eltelt nap eseményeire, történéseire. Arany ezt a visszaemlékezést nagyobb távlatokban szemléli, a múlt és a jelen számvetését készítve el. Az est és a repülő holló képét egybevetítve érzékelteti az eltűnődés hangulatát. Úgy tekint a múlt eseményeire, mint ahogy a felhő járja be a vidéket. Sötét és komor, míg felette van, de azonnal kibukkan mögüle a nap, mihelyt továbbhalad. Sokszor mi is azt érezzük, hogy bizonyos idő elteltével a múlt történései megszépülnek.

Vád és védbeszéd az ügyész és az ügyvéd szerepkörében: 2 perces szóbeli feladat, szerepjáték

Remek összegzése a tanultaknak, mert 4 balladahős kapcsán készíthetik el a diákok: Ágnes asszony, Tuba Ferkó, Kund Abigél, Pörge Dani vajon bűnös-e?

Mivel nyelvtanból épp ekkor tanulják a retorika tananyagot, ezért a tantárgyi koncentráció is megvalósítható. Az erkölcsi kérdések megvitatása úgy is elképzelhető, ha választunk esküdtzséket /5-6 gyerek/, akik a végén eldöntik, hogy ki győzte meg őket a vádlott ártatlanságáról vagy bűnösségéről.

Oktatási segédanyagok:

Összefoglalás
Drámapedagógiai gyakorlatok

PPT készítés csoportmunkában

4-5 kulcsszó

1-1 jellemző kép

3 korszak

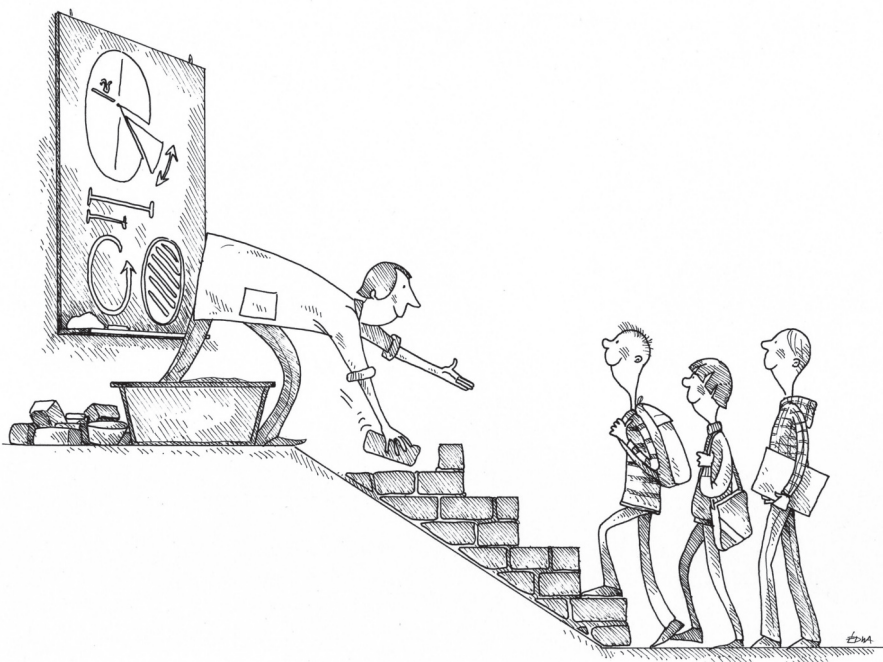
Zenei feldolgozások

Arany-illusztrációk

<https://support.office.com/hu-hu/article/bemutat%C3%B3-k%C3%A9sz%C3%A9t%C3%A9s-a-powerpointban-422250f8-5721-4cea-92cc-202fa7b89617>

**Legyél tanár! Feleltesd osztálytársaidat!
Tegyél fel kérdéseket Arany János életművével kapcsolatban!**

**Egyszerű gyakorlatok:
tapasztalatszerzés, dramatikus készségfejlesztés, játékok, egyéb művészetek**

A kép forrása ⁸

A kép forrása ⁹

nyelvi kifejezőkészség
Buda halála: vitatkozó asszonyok
párbeszédes gyakorlatok
aktualitások
képzelt riportok
parafrázis
szakértői játék

A kép forrása ¹⁰

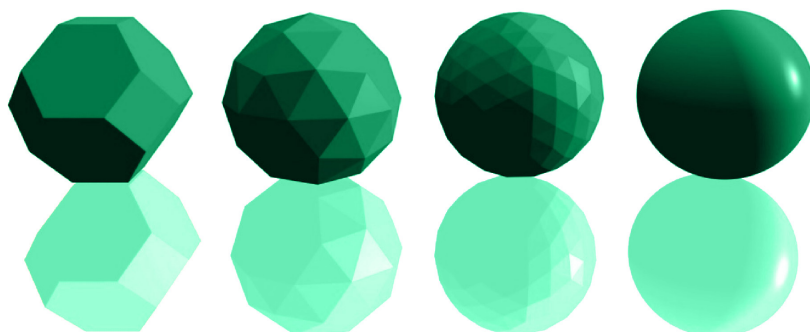
⁸ http://eskuvo.network.hu/kepkek/naszajandek_tulipanosladakkoszonto_tablak/tulipanos_lada

⁹ <https://www.programturizmus.hu/ajanlat-kozepkori-lovagi-torna.html>

¹⁰ <http://www.archivnet.hu>

II.

Az állampolgári mentalitáskultúra formálása

II.1. Kántor Péter:

Korkép és kórkép: egy mondat a zsarnokságról

Rezümé:

Az óra egy emblemikus lírai alkotáson keresztül próbálja megmutatni a „zsarnokság”, azaz a kommunizmus valódi arcát. A vers értelmezésén túlmutatóan az egyes szakaszokból kitekintünk a kor történelmére, a diktatúra áldozataira, a munkatáborok poklára és a kommunizmus tömegpszichológiájára. A pókhálószerű elemzés középpontjában persze maga a mű áll, ám körötte megjelennek egyéb, a témával foglalkozó művészeti alkotások, és persze személyek, akiknek életét valamilyen értelemben meghatározta a kommunizmus. Korkép és kórkép akar lenni ez az óra, mely az irodalom etikai erejét kihasználva rámutat egy, a világ és ezen belül hazánk sorsát is tragikusan befolyásoló eszmerendszer embertelen és groteszk mivoltára.

Szakmai háttér:

Célcsoport: 12. osztályos diákok. Indoklás: Illyés Gyula költészete 12. osztályban irodalmi tananyag, másrészt történelemből is vannak már a témával kapcsolatos előismereteik, ez segíti a kitekintést és a vers komplex feldolgozását, értelmezését. A tanulók ebben az életkorban már kellő érettséggel tudják a komolyabb témákat is feldolgozni.

Fejlesztendő kompetenciák: A tanóra az olvasási-szövegértési készségeken túl fejleszti a kommunikációs kompetenciát, a figyelmet, a ráismerő készséget, a kreatív gondolkodást. Az óra kiemelten koncentrálna a szociális és állampolgári kompetenciára, valamint az esztétikai - művészeti tudatosságra és kifejező-képességre.

NAT kompatibilitás: A NAT hangsúlyozza, hogy „az irodalmi művekkel folytatott aktív párbeszéd révén jön létre a kapcsolat a múlt, a jelen és a jövő között.”¹¹ Jelen esetben ez a történelmi tárgyú irodalmi műveknél kapcsolódhat igazán hatványozottan. Szintén a magyar nyelv és irodalom műveltségi területen mutat rá a NAT, hogy az irodalom révén a fiatalok szembesülnek az életet meghatározó kérdésekkel, és egyben megtanulják tisztelni a létezőt, a másikat, miközben „megismerik a sokoldalú és művészi hagyomány fogalmát, a nyelvi és művészi konvenciókat.”¹² A tanóra a jellege miatt komplex módon tekint ki a szövegből művészi alkotásokra, miközben fontos, emberi sorsokat meghatározó és a jelenre is kiható kérdésekkel foglalkozik. Az Ember és társadalom műveltségi területen belül a NAT rámutat kiemelt jelentőségű célokra, mint például a személyiségi és emberi jogok tisztelete, az erkölcsi értékek nevelésére, a társadalmi igazságosság, méltányosság és szolidaritás értékeinek tudatosítása, a társadalomtudományi gondolkodás kialakítása és az ilyen természetű problémákkal kapcsolatos gondolkodás és problémakezelés. A tanórán ez – karöltve az irodalmi alkotásból fakadó művészi háttérrel – nagy hangsúlyt kap.

Témakör: A XX. századi magyar irodalom

Téma: Illyés Gyula lírája – Egy mondat a zsarnokságról

A téma relevanciájának indoklása: A 20. századi diktatúrák megismerése kiemelten fontos a 12. évfolyamos történelmi tananyagban, és ennek irodalmi, művészeti vetületei is felbukkannak irodalomórán, illetve iskolatípustól függően művészettörténetből. A náciizmus, fasizmus rémtettei kellő hangsúllyal már az előző rendszerben is megjelentek az oktatásban, ám érthető módon a saját bűneikre nem mutattak rá. Az emberek fejében kialakított „fekete-fehér” világlátás azt eredményezte, hogy csupán az egyik ordas eszme borzalmait tartották bűnnek, a másikat nem. Sajnálatos, hogy ez a fajta a kettős mérce a rendszer-váltás óta nem változott lényegileg a köztudatban, és éppen ezért hangsúlyos feladata az oktatásnak ennek helyretétele. Megmutatni a náciizmus borzalmait mellett a kommunizmus hasonlóan beteg és pusztító eszméjét, a náci koncentrációs táborok mellé oda kell tenni a GULAG borzalmait, Semprun mellé Szoltsenyicint, Kertész Imre Sorstalansága mellé Tormay Cécile Bujdosó könyvét.

Nevelési célok meghatározása és indoklása: A nevelési célok közül az erkölcsi nevelés hangsúlyos, hiszen e téma kapcsán a helyes erkölcsi ítélet, az igazságérzet kibontakozása, az értékkonfliktusok ütköztetése mind-mind előjönnek. Az empátikus készség fejlesztése, a morális torzultság elleni fellépés szintén az erkölcsi nevelés körébe tartozik. Az érzékenyítés a fiatalság számára szintén fontos, hiszen ennek eszközével a lelki „bugyrokot” is meg tudjuk mozgatni. A nevelési célok közül a nemzeti öntudat és hazafias nevelés is megjelenik a témánál, hiszen a kommunizmus elleni küzdelem az általános emberi és

¹¹ Nemzeti Alaptanterv, Magyar Közlöny 2012. 66., 10660.

¹² Nemzeti Alaptanterv, Magyar Közlöny 2012. 66., 10660.

keresztény értékek védelme mellett mindig szólt a hazaszeretetről, a haza védelméről, annak szabadság iránti vágyáról. Az állampolgárságra, demokráciára nevelés is kiemelt nevelési cél az óra és a téma kapcsán, hiszen a demokratikus jogállamban létezés értékét azzal is lehet érzékeltetni, hogy annak totális ellentétjét megmutatjuk. Ennél a nevelési célnál a NAT hangsúlyozza az erőszakmentességet, a törvény tiszteletét, az emberi méltóság és az emberi jogok tiszteletét. Jelen esetben ismét csak ennek negatív oldalával fókuszáltatunk az igazi értékekre. A véleményem szerinti egyik legjelentősebb nevelési cél a középiskolás korosztálynak a médiatudatosságra nevelés. Az információk tömkelegében való eligazodást mindenképpen segítenie kell a pedagógusnak a helyes iránymutatással. A totális diktatúrák kapcsán is rengeteg féligazság kering a médiában, így fontos az egyértelmű tanári kommunikáció. Az egységben láttatást szolgálja a tantárgyak (irodalom, történelem, tánc és dráma, emberismeret és etika, társadalom- ismeret, művészettörténet, média, tánc és dráma) közti számos átfedés.

Alkalmazott oktatási módszerek és választásuk indoklása: Az alkalmazott oktatási módszerek komplex módon és változatosan próbálják elősegíteni a vers és egyben a vonatkozó korszak megértését. A csoportmunkára nagy hangsúlyt fektetnek a tanórákon, a közös munka, a közös felismerések tapasztalom szerint erősebben rögzülnek, a felelősségmegosztás „lazítása” mellett a feladatmegoldás „bátorsága”, kreativitása is megsokszorozódik csoportban, ezért itt is előszeretettel alkalmazom. A téma alapvetően a „komoly” feldolgozást igényli, ezzel együtt több játékosabb, élményszerűbb elemet is beletettem az órákba.

Az óraterv bemutatása:

A főbb feladatok és azok funkcióinak bemutatása:

„*Kommunizmus amőba*”: A bevezető feladat játékos módon igyekszik összegyűjteni és előhívni a már meglévő ismereteket. Az kérdések egy része a kommunizmus bűneit is bemutatja a kérdés részeként. A játékon túl a lexikális ismeretek halmozásával a rendszerezés és a ráhangolás is kiemelt cél e feladatnál. A tudás felidézése mellett a tudásátadás is megjelenik, hiszen a válaszok egyértelműsítésével az eddigi hiányt is pótolhatjuk. A kommunizmus beható ismerete fontos annak elítéléshez, a felszínesség elkerülését is megcélozza a feladat.

Címértelmező feladat: lényege a „zsarnokság” fogalmának átgondoltatása, a megfogalmazás általi véleményformálás. Fontos a ráismertetés a zsarnokság valódi arcára, a kapcsolatokban, és jelen esetben a társadalom és egyén kapcsolatában való megjelenésére.

Csoportkörök: a hagyományos versértelmezési feladat első köre mellett a második kör már a vers sajátosságára, a történelmi háttérre, a vers lényegére, vagyis a kommunizmus borzalmainak megértetésére fókuszál. Az egyes szakaszok részletesebb átnézése e kommunizmus vetületeinek egy-egy színterére helyezi a hangsúlyt, a feladat ellenőrzésénél kiemelt cél, hogy a diák ráismerjen, hogy a zsarnoki diktatúra az élet MINDEN színterén jelen van.

„*Saját*” egy mondat a zsarnokságról: A kommunizmussal kapcsolatos definiáltatás a tények kimondatásával a ráismertetést segíti elő. A feladatban kérjük, hogy a zsarnokság fogalmát itt már a kommunizmus felé billentse el a csoport. Az ellenőrzésnél az általunk is fontosnak tartott hangsúlyozása, szóbeli „aláhúzása” fontos, hiszen így áll össze osztálydefinícióként az általunk is helyesnek tartott meghatározás.

„Versillusztrációk”: a történelmi és művészettörténeti kitekintést szolgáló versillusztrációk a korhangulatot mutatják, „komoly” vagy groteszk módon. Főképp a viccek kapcsán Bacsó Péternek „A tanú”-val kapcsolatos gondolatát tartom szem előtt: „Ha valami nevetségessé válik, az már nem ismétlődhet meg.” Az irodalmi művek bemutatása esetén azért kérem a rövid visszajelzést, mert nagyon erőteljes hangulati különbség van az „előjelek” között, így a reakciókban látható lesz a kor torzultsága. A kitekintés az irodalmi ismeretek bővítésén túl jó képet ad egyrészt a kommunizmus valódi arcára (1. csoportkör), illetve a behódoló, rajongó, már-már komikus hozzáállásra a korból.

A zenei és filmbeli „illusztrálás” is túlmutat az ismeretátadáson, a groteszk irányt folytatva elő is készíti a következő feladatot. A sajátos korhangulat a zenében teljes mértékben visszaköszön, A tanú című film pedig klasszikusként ismert kell, hogy legyen a diákság előtt. Minden szempontból illeszkedik mindkét egység Illyés költeményéhez.

Fiktív tárlatvezetés: a feladat játékos módon vonja be a diákokat a kommunizmus kommunikációjába, szófordulataiba, behódoló, megalázkodó emberi magatartásformáiba. Természetesen a feladat kapcsán el kell mondani, hogy csak a szépet és jót lehet előadni az adott képről vagy a képen szereplő személyről az osztálytársaknak, pontosabban jelen esetben az „elvtársaknak”. A játék kapcsán néhány művészettörténeti ismeret is előjön, de a feladat lényege, hogy saját bőrükön – akár előadóként, akár hallgatóként – tapasztalják meg a diák a korra jellemző, irányított kommunikációt.

A kommunizmus szobra: az élőkép ismét véleményt kér a diákoktól, kreatív módon való megfogalmazását a kommunizmusnak. A „szobor”-ban bizonyosan lesznek olyan dolgok, amelyek a kommunizmus agresszióját, „nagyképűségét”, kegyetlenkedéseit illusztrálják. A játék mellett az együtt gondolkodás is előjön a témáról, illetve a feladat sajátos módon rendszerezi, összegzi is elhangzottakat.

Óravázlat:

Tanítási óra: irodalom Évfolyam: 12.	Készítette: Kántor Péter Tatabányai Árpád Gimnázium
Témakör: A XX. századi magyar irodalom	Az óra anyaga: Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról
Az előző óra: Illyés Gyula: Puszták népe	Következő óra: Illyés Gyula: Bartók; Koszorú
Az óra típusa: új ismeret feldolgozó óra	Módszer: főképp csoportmunka
Nagy gondolat: A XX. század pusztító és torz eszmerendszere volt a kommunizmus, mely kihatott közéletre, művészetre, egyéni sorsokra egyaránt.	
Tanesszközök: szöveggyűjtemény, füzet	Szemléltető eszközök: kivetítő

Célok: Illyés Gyula versén keresztül kitekinteni a kommunista diktatúra működésére, megismertetni a diákokat a kommunizmus groteszk mivoltával.				
Felhasznált ismeretek	Fejlesztendő készség-képesség	Rendszerező képesség fejlesztése	Ok-okozati összefüggések feltárása	Tantárgyi koncentráció
A magyar és a világtörténelem kommunista diktatúrára vonatkozó történelmi tananyaga.	szövegértés, kommunikáció, ráismerő készség, figyelem, kreatív gondolkodás, szociális és állampolgári kompetencia, esztétikai-művészeti érzék	A rendszerező képesség elsősorban a történelem és irodalom összefüggésében jelentkezik.	A politikai zsarnokság és a hatásai jelennek meg ok-okozati összefüggésként.	irodalom, történelem, társadalomismeret, emberismeret és etika, magyar nyelv, művészettörténet, ének-zene, média, dráma és tánc

Idő	Tevékenység	Módszer, tartalom, instrukciók	Kapcsolódási pontok	Szemléltetés	Reflexiók
0-1.	Köszönés, adminisztráció				
2-10.	„Kommunizmus-amőba”	5-6 fős csoportokat alakítunk, a csoportok választanak egy egyszerű szimbólumot (kör, csillag stb.) A táblára rajzolt 4 x 4-es, számozott négyzethálós rajz az amőbajáték „helyszíne”. A csoportok egymás után számokat választanak, a számok egy-egy tanári kérdést rejtenek a kommunizmussal kapcsolatosan. Helyes válasz esetén a csoportszimbólum kerül a szám helyére, három egymás melletti, alatti vagy átlós azonos szimbólummal lehet győzni.	történelem, művészet-történet, média	táblai rajz, az amőba-játék kerete	Fontos a gondos előkészítés, minden számhoz minimum két kérdést kell írni, az esetleges passzolások miatt. Fontos a tempó, a játék megfelelő, fezszes ritmusa, az információk gyors, ám hatékony gyűjtése, előhívása.
10-15.	Címértelmező feladat	A csoportoknak a „zsarnokság” szót kell definiálni, lexikonszócikk-író jelleggel, körülírással. A 3 percnyi megoldási idő után ellenőrzés, megbeszélés, a zsarnokság megjelenési lehetőségeire való rámutatás.	emberismeret és etika, magyar nyelv		A vers kulcsszava kapcsán fontos felismerés, hogy a zsarnokság az élet bármely területén, a „páros” emberi viszonyoktól a társadalmi szintig megjelenhet.
15-21.	Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról – a vers meghallgatása a szerző előadásában	5-6 fős csoportokat alakítunk, a csoportok választanak egy egyszerű szimbólumot (kör, csillag stb.) A táblára rajzolt 4 x 4-es, számozott négyzethálós rajz az amőbajáték „helyszíne”. A csoportok egymás után számokat választanak, a számok egy-egy tanári kérdést rejtenek a kommunizmussal kapcsolatosan. Helyes válasz esetén a csoportszimbólum kerül a szám helyére, három egymás melletti, alatti vagy átlós azonos szimbólummal lehet győzni.	történelem, média	kivetítő	a videó számos olyan elemet tartalmaz, mely az előzőekben kért információkra képileg is ráerősít
21-35.	1. csoportkör: a verselemzési szempontok „köre”	A vers egésze kapcsán a diákok a komplex verselemzés szempontjaiból kapnak néhányat, csoportmunkában ezeket kell feldolgozni. Az 5 percnyi csoportmunka után következik a megbeszélés és vázlatkészítés.		Borítékokban az elemzési szempontok	A középszintű érettségire készülő végzősöknek ismerősök a szempontok, a komplex elemzés az írásbeli érettségén is feladat lesz, így ennek gyakoroltatását is szolgálja a feladat a vers megértésén túl.
35-44.	2. csoportkör: a zsarnokság vetületei	A „szétszabdalt” vers egy-egy részletét kapják meg a csoportok, a feladat az, hogy a húzott részletben keressék, magyarázzák, értelmezzék, hogy a zsarnokság az élet mely területén jelenik meg a kommunizmusban. A 4 percnyi csoportmunka után megbeszélés.			A feladat célja a felismertetés, miszerint a diktatúra lényege az, hogy az élet minden egyes területén jelentkezzen, megfojtva az egyéni szabadságot.

Idő	Tevékenység	Módszer, tartalom, instrukciók	Kapcsolódási pontok	Szemléltetés	Reflexiók
44-45.	Az első óra összegzése, a következő előkészítése	Rövid tanári összefoglaló a versről, a történelmi háttérrel. Előremutatás a második órára, rámutatva, hogy a kommunizmus egyéb művekben, művészeti ágakban is megjelenik.			A rövid összegzés az rettenetes ideológiát egyértelműsíti a vers kapcsán.
45-49.	„Saját” egy mondat a zsarnokságról	Az előző óra alapján mondja el a csoport, hogy hogyan definiálná a kommunizmust. A két percnyi csoportmunka utána a definíciók felolvasása, rövid értékelése.	történelem		A „versillusztrációk” előtt fontos, hogy a diákok maguk is kimondják a kommunizmus borzalmas mivoltát.
49-54.	Irodalmi versillusztráció I.	A csoportok húznak egy-egy idézetet, és egy szóvivő felolvassa azokat. A felolvasás után azonnali reakció szükséges a többi csoport valamelyik tagjától, „facebook-komment” modorban és tömörséggel.			A diákok először „komoly” idézeteket kapnak „komoly” szerzőktől, akik a kommunizmus egy-egy borzalmas képét, hangulatát jelenítik meg az idézett műben. Impressziószzerűen villanak fel a rövid idézetek. A reakciókérés a figyelem-fenntartás mellett az érzelmi reagálást is elvárja a diákoktól.
54-59.	Irodalmi versillusztráció II.	A csoportok húznak egy-egy idézetet, és egy szóvivő felolvassa azokat. A felolvasás után azonnali reakció szükséges a többi csoport valamelyik tagjától, „facebook-komment” modorban és tömörséggel.			A „komoly” idézetek után a 50-es évek alkotásaiból villantunk fel néhányat. A mai füllel hallgatva nevésségesen behódoló, rajongó szövegrészletek utáni reakciók valószínűleg hangnemben eltérnek majd az előző kommentektől, de ez az illusztrálást jól szolgálja.
59-62.	Zenés illusztráció	A zenés illusztráció részben meghallgatjuk a „Köszönjük néked, Rákosi elvtárs” című dalt	ének-zene	kivetítő	Az előző „vonalon” haladva a rendszer groteskségét mutatjuk be a dalillusztrációval.
62-65.	Filmes illusztráció	A tanú című film előzetesének levetítése.	média	kivetítő	A film sajátos hangulatát jól összefoglaló előzetes akár filmajánlónak is beillik. A kisfilm csattanója („Elnézést, Virág elvtárs, ez az ítélet!”) jól illusztrálja a koncepciók perек világát.
65-69.	Viccillusztráció	Minden csoport húz egy-egy borítékot, melyekben 3-3, a kommunizmussal kapcsolatos vicc áll. Választanak a kettő közül, az egyiket felolvassák az osztálynak.		borítékok, bennük a viccek szövegei	A viccek a Rákosi-korszak és a Kádár-kor eltorzult világát mutatják be görbe tükrön keresztül, a sajátos „pesti” humorrall.
69-74.	Művészet-történeti illusztráció	Minden csoport kap egy-egy képet az 50-es, 60-as évek „szocreál” stílusában. A feladat: egy szóvivőt kiválasztani és csoportmunkában „kiképezni” egy fiktív tárlatvezetésre, amelyet a kor modorában és a kor politikai elvárásainak megfelelően kell előadni.	művészet-történet	borítékok, bennük a bemutatandó képekkel	

Idő	Tevékenység	Módszer, tartalom, instrukciók	Kapcsolódási pontok	Szemléltetés	Reflexiók
74-79.	Fiktív tárlatvezetés	Egy-egy „tárlatvezető” beszél a képről, melyet közben kivétíték.	művészet-történet, magyar nyelv, dráma és tánc	kivetítő	A szerep- és helyzetjáték szórakoztató módon mutatja be Illyés versének azon részét, mely szerint a kommunista zsarnokság a művészetbe is beissza magát.
79-82.	„A kommunizmus szobra” – élőkép-állókép készítése	A feladat az, hogy a csoportok találjanak ki egy olyan élőképet, melyet „A kommunizmus szobra” címmel illethetnének. Az élőképben való résztvevők száma nincs megszabva, akár egyvalaki, akár mindannyian szerepelhetnek a „szoborban”.	művészet-történet, tánc és dráma		A játék már a téma „komoly” zárása felé billenti el a hangulatot.
82-85.	Az élőképek bemutatása	A csoportok bemutatják az általuk „készített” élőképet.	művészettörténet, tánc és dráma		
85-89.	„A kommunizmus áldozatai” - Kisfilm levetítése		történelem	kivetítő	A kisfilm a meghökkentő számadataival jól jelzi a rendszer embertelenségét. A film összegz, képileg ráerősít az elhangzottakra.
89-90.	Zárás, összegzés, házi feladat kijelölése	Az összegzés az első óra végéhez hasonlóan nyomatékosít. Házi feladat: keresni olyan irodalmi művet, mely valamilyen módon köthető a kommunizmushoz. A feladat: a mű bemutatása, felolvasandó részlet kiválasztása.			

Felhasznált irodalom:

- Courtois-Werth-Panné-Bartosek: A kommunizmus fekete könyve, Nagyvilág Kiadó, 2000.
Takaró Mihály: Kárpát-medencei magyar irodalom, Ratio, 2017.
Vasy Géza: Illyés Gyula, Elektra kiadó, 2002.
Cserhalmi Zsuzsa: Amit a magyartanításról tudni kellene..., Korona Kiadó, 2001.
Föltámadott a tenger – Szavalókönyv, Ifjúsági Kiadó, 1953.
Bényei József (szerk.): A személyi kultusz humora, Csokonai Kiadó, 1989.
Szilágyi Márton (szerk.): Megfúvom fűzfalantomat – Szórakoztatóan rossz versek antológiája, Móra Kiadó, 1990.
Homa János (szerk.): Ez már a kommunizmus, vagy lesz ennél még rosszabb is? – Hal(l)hatatlan politikai viccek az 1948-1988 közötti időszakból, Északi Könyvkiadó, 1994.

Oktatási segédanyagok:

MELLÉKLETEK:

1. Kommunizmus-amőba

1.	2.	3.	4.
5.	6.	7.	8.
9.	10.	11.	12.
13.	14.	15.	16.

Minden számhoz két kérdést írok, az esetleges passzolások miatt.

1. Sztálin legjobb magyarországi tanítványa
Épület az Andrássy úton, mely a diktatúrák áldozatának állít emléket
2. Hercegprímás, akit koncepció perben elítéltek a kommunisták
A leghírhedtebb magyar kényszermunkatábor
3. A sztálini Szovjetuniót behálózó munkatáborrendszer
A magyar pártállami diktatúra államvédelmi szervezetének rövidítése
4. Kommunista miniszter, akit saját elvtársai végeztek ki 1949-ben.
Szovjet diktátor, aki 1953-ban halt meg, becslések szerint kb.50 millió ember vére tapad a kezéhez
5. A Kommunista kiáltvány megfogalmazói
Ez a szín a kommunizmus színe
6. A munkásság és parasztság összekapcsolódását mutató kommunista jelképpár
A munkásmozgalom leghíresebb mozgalmi dala
7. Az 1956 és 1989 közti magyar történelmi időszakot róla nevezték el
A magyar Tanácsköztársaság vezető politikusa
8. Ebben az évben tör ki a magyar forradalom a szovjet elnyomással szemben
Az ÁVH vezetője
9. Híres magyar film, mely az ötvenes éveket mutatja be Pelikán Józseffel a főszerepben
Egészítsd ki! Mint a fenn a fán, az úttörő oly vidám.
10. A Szovjetunió első vezetője, kommunista forradalmár
Észak-Korea diktátora, örökös elnöke

11. A kommunisták által támadott jómódú gazdák elnevezése
A magyar forradalom mártír miniszterelnöke
12. Az SZKP első titkára Sztálin halála után
Román kommunista diktátor
13. A kínai kommunista párt vezetője volt, akinek uralma alatt 80 millió ember halt meg
Etióp kommunista diktátor
14. Lengyel pápa, aki sokat tett a kommunizmus megszüntetéséért
NDK-s vezető, aki felépíttette a berlini falat
15. A magyar rendszerváltás éve
A kommunizmus egyik jelképe, jellemzője, hogy ötágú
16. Jellemző kommunista kivégzési módszer, hóhérok végzik
Belügyminiszter, az 56 utáni megtorlások egyik vezetője, nemrég hunyt el

2. Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról – a vers meg-hallgatása ¹³

3. Elemzési szempontok

1. boríték: szerkezet, hangnem
2. boríték: költői képek és alakzatok
3. boríték: forma, stílus
4. boríték: cím, téma
5. boríték: nyelvi jellemzők, üzenet

4. A zsarnokság vetületei

1. boríték

Hol zsarnokság van,
ott zsarnokság van
nemcsak a puskacsőben,
nemcsak a börtönökben,

nemcsak a bíró hűvös
ítéletében: bűnös!
ott zsarnokság van
nemcsak a katonásan

nemcsak a vallató szobákban,
nemcsak az éjszakában
kiáltó ór szavában,
ott zsarnokság van

pattogatott „vigyázz!”-ban,
„tűz!”-ben, a dobolásban,
s abban, ahogy a hullát
gödörbe húzzák,

nemcsak a füst-sötéten
lobogó vádbeszédben,
beismerésben,
rabok fal-morse-jében,

nemcsak a titkon
félignyílt ajtón
ijedten
besuttogott hírekben,

¹³ <https://www.youtube.com/watch?v=HoMuzEY7Wa4>

2. boríték

*a száj elé hulltan
pisszt jelző ujjban,
ott zsarnokság van
nemcsak a rács-szilárdan*

*fölrakott arcvonásban
s e rácsban már szótlan
vergődő jajsikolyban,
a csöndet*

*növelő néma könnyek
zuhatagában,
kimeredt szembogárban,*

*ott zsarnokság van
nemcsak a talpraálltan
harsogott éljenekben,
hurrákban, énekekben,*

*hol zsarnokság van,
ott zsarnokság van
nemcsak az ernyedetlen
tapsoló tenyerekben,*

*kürtben, az operában,
épp oly hazug-harsányan
zengő szoborkövekben,
színekben, képteremben,*

*külön minden keretben,
már az ecsetben;
nemcsak az éjben halkan
sikló gépkocsizajban*

*s abban,
megállt a kapualjban;*

*hol zsarnokság van, ott van
jelenvalóan
mindenekben,
ahogy rég istened sem;*

3. boríték

*ott zsarnokság van
az óvodákban,
az apai tanácsban,
az anya mosolyában,*

*abban, ahogy a gyermek
idegennek felelget;*

*nemcsak a szögesdrótban,
nemcsak a könyvsorokban
szögesdrótnál jobban
butító szólamokban;*

*az ott van
a búcsúcsókban,
ahogy így szól a hitves:
mikor jössz haza, kedves;*

*az utcán oly szokottan
ismételt hogy-vagy-okban,
a hirtelen puhábban
szorított kézfogásban,*

*ahogy egyszercsak
szerelmed arca megfagy,
mert ott van
a légyottban,*

*nemcsak a vallatásban,
ott van a vallomásban,
az édes szó-mámorban,
mint légy a borban,*

*mert álmaidban
sem vagy magadban,
ott van a nászi ágyban,
előtte már a vágyban,*

*mert szépnek csak azt véled,
mi egyszer már övé lett;
vele hevertél,
ha azt hitted, szeretted,*

*tányérban és pohárban,
az ott van az orrban, szájban,
hidegben és homályban,
szabadban és szobádban,*

4. boríték

*mintha nyitva az ablak,
s bedől a dögszag,
mintha a házban
valahol gázfolyás van,*

*hunyorod-nyitod a pillád,
mind az tekint rád;
mint a betegség,
veled megy, mint az emlék;*

*ha magadban beszélgetsz,
ő, a zsarnokság kérdez,
képzeletedben
se vagy független,*

*vonat kereke, hallod,
rab vagy, rab, erre kattog;
hegyen és tenger mellett
be ezt lehelled;*

*fönt a Tejút is már más:
határsáv, hol fény pásztáz,
aknamező; a csillag;
kémlelő ablak,*

*cikáz a villám, az van
minden váratlan
zörejben, fényben,
a szív-hökkenésben;*

*a nyüzsgő égi sátor:
egyetlen munkatábor;
mert zsarnokság szól
lázból, harangozásból,*

*a nyugalomban,
e bilincs-unalomban,
a zápor-zuhogásban,
az égigérő rácsban,*

*a papból, kinek gyónol,
a prédikációból,
templom, parlament, kőpad:
megannyi színpad;*

*a cellafal-fehéren
bezáró hóesésben;
az néz rád
kutyád szemén át,*

5. boríték

*s mert minden célban ott van,
ott van a holnapodban,
gondolatodban,
minden mozdulatodban;*

*ő les, hiába futnál,
fogoly vagy s egyben foglár;
dohányod zamatába,
ruháid anyagába,*

*mint víz a medret,
követed és teremted;
kémlelődsz ki e körből?
ő néz rád a tükörből,*

*beivódik, evődik
velődik;
eszmélnél, de eszme
csak övé jut eszedbe,*

néznél, de csak azt látod,
mit ő eléd varázsolt,
s már körbe lángol
erdőtűz gyufaszázból,

mert amikor ledobtad,
el nem tiportad;
s így rád is ő vigyáz már,
gyárban, mezőn, a háznál,

s nem érzed már, mi élni,
hús és kenyér mi,
mi szeretni, kívánni,
karod kitárni,

bilincseit a szolgálta
maga így gyártja s hordja;
ha eszel, őt növeszted,
gyermeked neki nemzed,

hol zsarnokság van,
mindenki szem a láncban;
belőled bűzlik, árad,
magad is zsarnokság vagy;

vakondként napsütésben,
így járunk vaksötétben,
s feszengünk kamarában,
akár a Szaharában;

mert ahol zsarnokság van,
minden hiában,
a dal is, az ilyen hű,
akármilyen mű,

mert ott áll
eleve sírodnál,
ő mondja meg, ki voltál,
porod is neki szolgál.

4. IRODALMI VERSILLUSZTRÁCIÓ 1.

1. boríték: „A kommunistánál kártékonyabb és veszélyesebb embertípust még nem produkált a történelem. Cinizmusuk, szemtelenségük, hataloméhségük, gátlástalanságuk, rombolási hajlamuk, kultúra- és szellemellenességük elképzelhetetlen minden más, normális, azaz nem kommunista ember számára. A kommunista nem ismeri a szégyent, az emberi méltóságot, és fogalma sincs arról, amit a keresztény etika így nevez: lelkiismeret. A kommunista eltorzult lélek! Egészséges szellemű európai ember nem lehet kommunista! Nincs olyan vastag bőrt igénylő hazugság, amit egy kommunista szemrebbenés nélkül ki ne mondana, ha azt a mozgalom érdeke vagy az elvtársak személyes boldogulása így kívánja.” (Szoltsenyicin)

2. boríték: Faludy György: Kihallgatás

Egész nap nyúzott. Hol bokámat rúgta
s ordított, hol dühödten nógatott.
Vadul gyűlöl. Pedig pontosan tudja,
hogyan ártatlan vagyok.
Hencegni ezzel már én sem kívánok.
Bár csak tettem volna egy keveset
ellenük! S nem most kéne kifundálnom
a kémkedésemet.
Mindegy. Az embert úgyis elítélik.
Az ablakra haránt dőlt a nehéz
napfény. Fölém lógott Dzszerdzsinszki Félix
szakállán a penész.
Az ávós kandúr, ha szemébe néztem,
elfordult. Oldalvást, az írógép
mellett egy nő terítette a széken
szét vájdling-alfelét.
– „Mi volt az apja?” – szólt, mikor megitta
a kávéját. – „Tanár.” – „Tanár? Nagyon

szép”, és diktált: „Írja! Kapitalista
családból származom.”
– „Nem” – mondtam, de a nő már lekopogta.
– „És hol tanult?” – „Apám?” – „Nem, maga.” – „Én?
Jogot hallgattam” – hazudtam – „Bologna
híres egyetemén.”
Diktált: – „Két Ny-nyel írja, hogy: Bolonnya
egyetemén jártam ki a jogot,
mert már akkor a fasizmus bolondja
voltam, s az is vagyok.”
Ez lesz a vallomásom. Hitvány lócán
ültem. Napestig ily színvonalon
tárgyalt s engem ez inkvizíciónál
kivert az unalom.
Röhögjek vagy sírjak? A járdát néztem
az út túlján, hol nők és férfiak
mutakoztak, kiket nem fogtak még el.
Idő kérdése csak.

3. boríték: Tollas Tibor: Bebádogoznak minden ablakot

Sortüzek döreje szédít,
szív szakad és vakolat,
gyász-szalagok közt az Édes
már megint sírva fakadt.
Fél a fű, a vézna füst is
ijedten legöndörül,

félelem dobog a házban,
a tájban körös-körül.
Fekete bársony-koloncok
örvényét veti az ég,
varjú-koszorú fölöttem,
rajtam hideg veríték.

5. boríték: Albert Camus: A magyarok vére (részlet)

„A legázolt bilincsbe vert Magyarország többet tett a szabadságért és igazságért, mint bármelyik nép a világon az elmúlt húsz esztendőben. Ahhoz, hogy ezt a történelmi leckét megértse a fülét betömő, szemét eltakaró nyugati társadalom, sok magyar vérnek kellett elhullnia – s ez a vérfolyam most már alvad az emlékezetben.

A magára maradt Európában, csak úgy maradhatunk hívek Magyarországhoz, ha soha és sehol el nem áruljuk, amiért a magyar harcosok életüket adták, és soha, sehol, – még közvetve sem – igazoljuk a gyilkosokat.

Nehéz minéink méltónak lenni ennyi áldozatra. De meg kell kísérelnünk, feledve vitáinkat, revideálva tévedéseinket, megsokszorozva erőfeszítéseinket, szolidaritásunkat egy végre egyesülő Európában. Hisszük, hogy valami bontakozik a világban, párhuzamosan az ellentmondás és halál erőivel, amelyek elhomályosítják a történelmet, -- bontakozik az élet és meggyőzés ereje, az emberi felemelkedés hatalmas mozgalma, melyet kultúrának nevezünk, és amely a szabad alkotás és szabad munka terméke.

A magyar munkások és értelmiségiek, akik mellett annyi tehetetlen bánattal állunk ma, tudják mindezt, s ők azok, akik mindennek mélyebb értelmét velünk megértették. Ezért, ha szerencsétlenségükben osztoztunk, – miénk a reményük is. Nyomorúságuk, láncaik és száműzöttségük ellenére királyi örökséget hagytak ránk, melyet ki kell érdemelnünk: a szabadságot, amelyet ők nem nyertek el de egyetlen nap alatt visszaadtak nekünk!”

5. IRODALMI VERSILLUSZTRÁCIÓ 2.

1. boríték: Szabolcsi Gábor: Sztálinért mondom: vállalom

Ma lettem párttag. Megrendít és
Fölforgat velőig a szó,
Mihez hullámzó életemben
Nem volt még soha fogható.
Az elvtársak elébe álltam,
S mondtam, mi megterhelt: a mult,
Az elvtársak gondos szeméből
Szívemig roppant kéz tolult.
Lehántott rólam minden ócskát,
Mégmért és ízekre szedett,

Hogy tisztán lássam magam, és
Megleljem harcos helyemet.
Emberek mértek. Szavaikban
A munkásosztály pártja szólt.
Tudod, mit vállalsz! – Miközöttünk
Még nem akadt, ki meghajolt,
Mi vas vagyunk, a lélek vasa,
Az el nem ködlő öntudat.
A tétovák helyett is vívunk
Holnapba érő harcokat!

2. boríték:**Reményi Béla: Rákosi Mátyás születésnapjára**

*S hogy mindig te örködsz felettem,
Bátyám, apám, jó csillagom...
Ki engem legjobban szeret,
az öljön meg, ha megtagadlak.*

3. boríték:**Benjámín László: Ötéves terv**

*Egy nép lélekzik, fejlődik, iparkodik itt szabadon,
csírázik a vetéssel a szocialista társadalom,
kórház, iskola épül, már a paraszt nem rabja a rögnek,
a nyögő földön a nép súlyos traktorai dübörögnek.*

4. boríték**Szüdi György: Ünneplünk**

*Sztálin! Rákosi! Békénk útja!
Emberség! Erő s üzenet:
A tervszerű rend alkotása
ébreszti már a népeket.
Sztálin! Rákosi! Valóságunk!
Hozzánk tartoznak, mint a Nap -
bátor az, tisztult, igaz ember,
ki általuk lett gazdagabb.*

5. boríték**Kónya Lajos:****Egy szovjet-öszöndíjas búcsúja hazájától**

*Búcsúzóra nyílik ajkam,
boldogságot láttok rajtam,
keserű paraszti sorból,
Sztálin emelt ki a porból.
Taníts, Sztálin! Nevelj, Volga!
Adj erőt, föld, két karomba!
Világosságot szívembe,
érted harcolhassak, eszme!*

8. Zenés illusztráció ¹⁴**9. Filmes illusztráció ¹⁵****10. Viccillusztráció****1. boríték:****Inkognitóban**

Rákosi, hogy állítólagos népszerűségét megtudja, titkon beül egy moziba. Épp pereg a híradó, melyben az augusztus 20-i friss kenyeret adják át neki. Behúzott nyakkal, titkon mosolyogva látja, hogy a mozi közönsége felállva, skandálva, tapsolva mondja: Éljen Rákosi! Éljen Rákosi!

Mire a mellette lévő ember rácsap Rákosi kopasz fejére és rákiált:

- Tapsolj, kopasz, mert elvisz az ÁVO!...

Megdöglött a disznó!

Rákosi autója egy falu főutcáján elüt egy disznót. Rákosi utasítja a titkárát, hogy derítse ki a tulajdonost, és fizesse ki a kárt. A titkár sorra bekopogtat a közeli házakba, sőt be is megy. Telik-múlik az idő, a titkár nincs sehhol. Egyszer csak előjön az egyik udvarból, ahonnan muzsikaszó hallatszik. Rákosi ráförmed:

- Hol a fenében volt ennyi ideig? Mit csinálnak odabenn?

- Elnézést, Rákosi elvtárs, én csak az utasításnak megfelelően jártam el, annyit mondtam, hogy "megdöglött a disznó", mire azonnal csapra vertek egy hordót, és azóta mulatnak.

Hegedű és Rákosi-kép

A cigánymuzikus szökik a határon, nála a hegedű meg egy Rákosi kép. A határőr megkérdi:

- Hová mégy, cigány?

- Nyugatra, muzsikálni.

¹⁴ https://www.youtube.com/watch?v=pjP_G7jkQnA

¹⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=B696W2Gwvwmk>

- Hát a Rákosi-kép minek?
- Ha mégis honvágyam lenne, akkor csak ránézek.

2. boríték

- Hány kommunista van Magyarországon?
- Egy és fél: Rákosi, a többi fél.

Az aranyóra

Brezsnyev és Koszigin utaznak haza Nasszer temetéséről. Brezsnyev megszólal:

- Te, Alekszej! Láttad Nasszer kezén azt a szép aranyórát?
- Nem, mutasd!

Egy szobor talapzatán

Budapesten, a Dózsa György úton állt egy Lenin-szobor, amelynek a talapzatára valaki rápingálja:
NE MOSOLYOGJ, ILJICS, NEM TART EZ ÖRÖKKÉ,
SZÁZÖTVEN ÉVIG NEM VÁLTUNK TÖRÖKKÉ!

3. boríték

Sírdogál a nyuszi...

Sírdogál a nyuszi az erdőben.

- Miért sírsz, nyulacska? - kérdi a varjú.
- Jaj, kedves varjú, nagy baj van! Mindjárt itt lesz Pestről az egész Központi Bizottság, Kádárral az élen, medvére vadásznak! Jaj, hova bújjak, hová bújjak?
- Bolond vagy, te kisnyuszi - mondja a varjú -, ha medvére vadásznak, akkor miért vagy úgy berezelve?
- Hát csak azért, mert tévedtek ezek már ennél sokkal nagyobbat is!

Díjazás

Politikai viccpályázatot írtak ki a SZU-ban, amelyen a következő díjakat lehetett elnyerni:

3. díj: szibériai társasutazás két hétre.
2. díj: szibériai társasutazás egy évre.
1. díj: szibériai társasutazás - csak oda!

A többi stimmel

- Kedves hallgatóink! Kénytelenek vagyunk helyesbíteni tegnapi hírünket. Tévesen azt közöltük, hogy Moszkvában az utcán órákat osztogattak. Helyesbítünk: nem Moszkvában, hanem Leningrádban. Nem órákat, hanem órásboltokat, és nem osztogattak, hanem fosztogattak.

4. boríték

- Mi volt a legkedvesebb szó 1966-ban?
- Husikám.

El lehet-e hagyni a nagy medvét?

Brezsnyev és Kádár sétálgatnak az erdőben. Egyszer csak kiugrik eléjük egy hatalmas természetes medve, és éhes ordítással szaladni kezd feléjük. Brezsnyev hátraarcot csinál, és rohanni kezd visszafelé. Kádár a hátizsákjából előkap egy sportcipőt, ledobja a gumicsizmát, és lábbelit cserél. Brezsnyev meghökkenten szól oda:

- Megörültél? Mindegy, mit veszel fel, a medvét úgysem tudod le hagyni?
- Nem is a medvét akarom le hagyni, hanem téged...

Gazdaság

- Milyen lesz az új gazdasági mechanizmus kezdeti formája?
- Klasszikus. A fejeseknek klassz, a dolgozóknak kuss.

5. boríték

- Melyik ország hódította meg először a világúrt?
- Magyarország. 1456-ban Nándorfehérvárnál levertek a félholdat, 1956-ban a vörös csillagot, most meg a napot lopják a tsz-ben.

Az utolsó kívánság

Haldoklik a rákoshegyi magyar. Utolsó kívánsága:

- Gyermekeim! Ha meghalok, a Kerepesibe temessetek, Rákosit nem szeretem.

Minek örülnének az emberek?

Rákosi és Gerő autóval mennek a Duna-parton, és a kocsiban beszélgetnek a parasztokról és a munkásokról.

Azt mondja Rákosi:

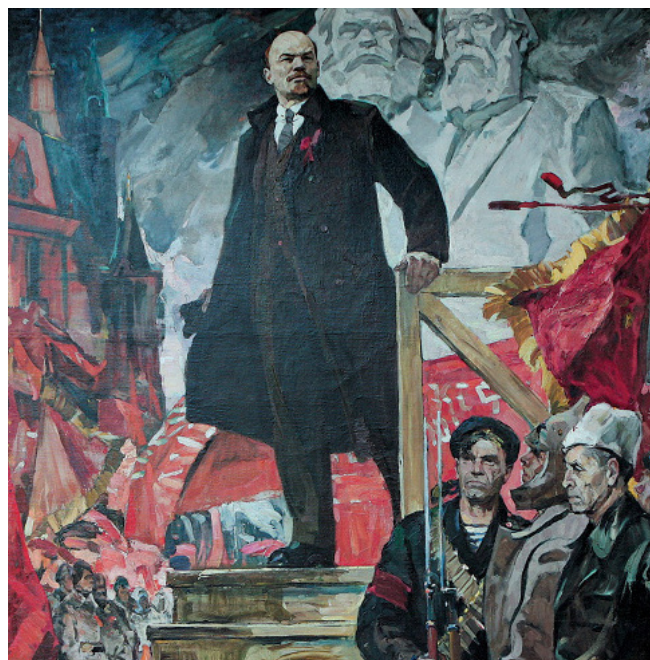
- Te Ernő, valami olyat kellene csinálni, aminek örülnének az emberek, és jó is lenne a népnek.

Megszólal erre a sofőr:

- Elvtársak, hajtsak a Dunába...?

11. Fiktív tárlatvezetés

1. kép

2. kép

3. kép

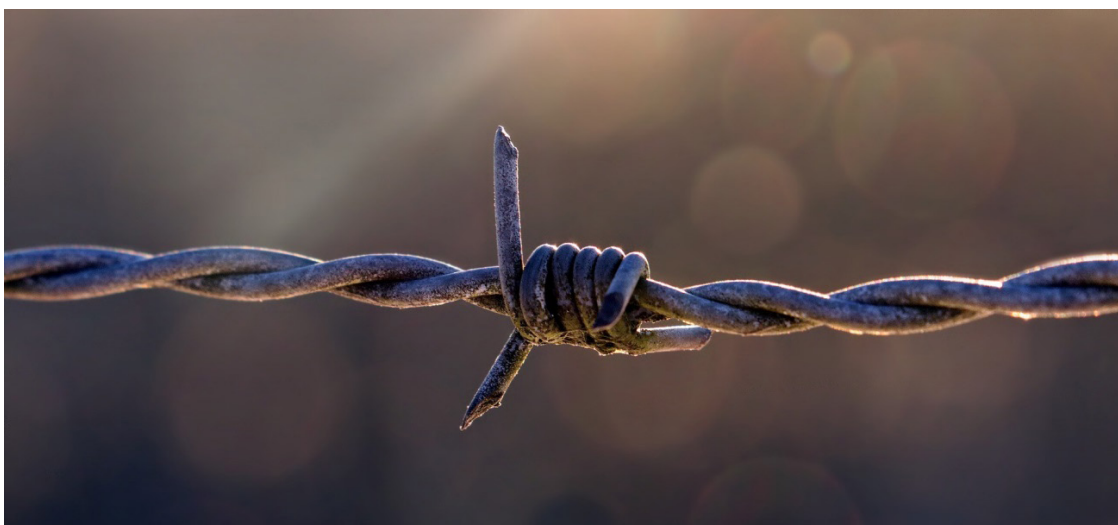
4. kép

5. kép

II.2. Holopcev Péter:

A XX. század - a lágerek évszáda

Rezümé:

Három téma összekapcsolását valósítottam meg projektben. A holokauszt, a Gulag a malenkij robot illetve a Rákosi-korszak hortobágyi kitelepítése történetének feldolgozását végezzük el, amelynek során keressük az analógiákat, a hasonlóságot. A két szélsőséges nézet (fasizmus – kommunizmus) hatalomra jutva emberek millióit üldözte, kezdve a jogtalan megkülönböztetéstől egészen a fizikai megsemmisítésig. A projekt során a történelmi ismeretek mellett felhasználjuk a matematika és földrajz tantárgyakból már megszerzett tudást is. Az ismeretek rendszerezése, az új információk feldolgozása IKT eszközök felhasználásával történik.

Szakmai háttér:

Célcsoport: előzetes ismeretekre van szükség, ezért az általános iskola 8. évfolyamától javasolt a középiskola 12. évfolyamáig. A 12. évfolyam esetében három érettségi témakört is érint a projekt.

Fejlesztendő kompetenciák:

- anyanyelvi kommunikáció: hallott és olvasott szöveg értése, szövegalkotás
- matematikai kompetencia: alpműveletek és összefüggések alkalmazása
- digitális kompetencia: az információ felismerése (azonosítása), értékelése, tárolása, bemutatása; digitális tartalomalkotás, kommunikációs együttműködés az interneten keresztül
- szociális és állampolgári kompetencia: az emberi jogok teljes körű tisztelete, ideértve az egyenlőség, a demokrácia, a vallási és etnikai sokszínűség tiszteletben tartását.

NAT kompatibilitás:

A projekt témájának kiválasztása szervesen kapcsolódik a Nemzeti Alaptanterv nevelési céljaihoz. Alaptantervünk egyik lényeges célja az állampolgárságra, demokráciára nevelés. „A cselekvő állampolgári magatartást a törvénytisztelet, az együttélés szabályainak betartása, az emberi méltóság és az emberi jogok tisztelete, az erőszakmentesség, a méltányosság jellemzi.” Mindkét szélsőséges irányzat a megkülönböztetésre épül. A fasizmus faji- és vallási alapon folytatott üldözése, illetve a kommunizmus társadalmi csoportok elleni fellépése között azonosság az ellenségkép kialakítása és az ellene folytatott könyörtelen harc. Céлом, hogy ennek bemutatásával jusson el a diák annak felismeréséig, hogy tudatosan a demokratikus államrendet tartsa a követendő példának, ítélje el az idegengyűlöletet, váljon képessé érzelmeinek hiteles kifejezésére, a mások helyzetébe történő beleélés képességének az empátiának a fejlődésére, valamint a kölcsönös elfogadásra.

Témakör: A XX. századi totális diktatúrák jellemzőinek feldolgozása, az általuk elkövetett bűntettek megismertetése.

Téma: A fasizmus és kommunizmus bűntettei, a koncentrációs-, kényszermunkatáborok világának bemutatása három időszakban.

A téma relevanciájának indoklása: Napjainkban is zajlanak fegyveres konfliktusok világunkban és gyakran szenvedő alanyai a gyermekek. A szélsőséges irányzatok nem foglalkoznak azzal, hogy ártatlan áldozatai is vannak pusztító tevékenységüknek. A projektnek kettős célja van, egyrészt a szélsőség elítélése, illetve az emberi jogok – ezen belül a gyermekek jogainak – tiszteletben tartása. A tanulók beleélve magukat az itt felvázolt élethelyzetekbe jussanak el az említett célok felismeréséhez és vezérelje őket további életükben.

Nevelési célok:

- szélsőséges ideológiák elítélése
- személyiségi és emberi jogok tisztelete
- differenciált történelmi gondolkodás kialakítása
- dialektikus gondolkodásra nevelés
- az anyanyelv választékos használatára nevelés
- emberi magatartásformák, élethelyzetek megfigyelése
- az információk rendszerezése, összegzése
- idő és munkamennyiség hatékony kezelése
- tanulási stratégiák kialakítása és fejlesztése
- történelmi események ok-okozati összefüggéseinek feltárása

- önálló véleményalkotás fejlesztése
- túlélőkkel való érzelmi azonosulás

Oktatási módszerek:

Csoportmunka, frontális beszélgetés, szakértői mozaik. A fő hangsúlyt az önálló kutatómunkára helyeztem, ezért a lehető legtöbb IKT eszköz alkalmazását használtuk. A nyolcadik évfolyamos tanulók gyakorlott felhasználók az IKT eszközök alkalmazásában és ismernek több kooperatív technikát. Ezért a projekt túlnyomó részében a csoportmunkát alkalmaztam. Természetesen mint segítő folyamatosan jelen voltam a feladatok végrehajtásában. Frontális munka az új ismeretek elsajátításánál, illetve a 4. órában a hadisír felkutatásában volt jelen.

Reflexiók:**Tanári reflexió:**

A nyolcadik évfolyamot nem tanítottam történelem tantárgyból, viszont más tárgyat tanítottam nekik. Ismertem a tanulókat és a közös munkánk során gyakran használtunk IKT eszközöket, illetve gyakran oldottunk meg projektfeladatokat. Ezért is velük csináltam a projektet. Mivel nem volt előzetes ismeretem a tárgyi tudásukról egy kis izgalommal készültem a projektre. Ráadásul a Miskolci Egyetemről is voltak hallgatók óralátogatáson.

A projekt ismertetése után viszont átléptük azt a határt, ami eddig akadályozhatott volna bármiben is, hiszen újra a már megszokott keretek között folyt az óra csak most egy másik tantárgy keretén belül. Segítségemre volt, hogy az osztályból 4 tanulót már két éve folyamatosan én készítettem versenyekre.

A blogról illetve a világhálóról való információszerzés nem okozott problémát a tanulóknak. Drive úrlapon viszont csak egyszer dolgoztak korábban, kellett egy kis segítség. A szállításhoz kapcsolódó feladatoknál döbrentek rá, hogy mennyi is az 80 négyzetcentiméter valójában. Összességében jól oldották meg a feladatokat, mind önállóan, mind csoportban.

A feladatok kiválasztásánál arra törekedtem, hogy minél több forrást ismerjenek meg a diákok, ezért a szakirodalom mellett felhasználtam visszaemlékezést és interjút is. Ami kimaradt most, a film, pedig a témához kapcsolódóan két kiváló alkotás is született (Anna Frank naplója, Seholy soha senkinek). Egy délelőttbe nem fért bele a két film megtekintése és elemzése, ez lehet egy témahát feladata.

A negyedik órát arra szántam, hogy bepillantást kapjanak a tanulók egy igazi kutatásba. Egy valós személy példáján keresztül, akit elhurcoltak „malenkij robotra” és ott is halt meg, derítettük fel, miként lehet megkeresni egy hadisírt.

A projekt zárásaként a diákok kiváló bemutatókat készítettek illetve a nap ismeretanyagából egy Kahoot-versenyt tartottunk, amin eredményesen szerepeltek.

Mit csinálnék másképpen? A már említett filmekből való részletekkel lehet még színesíteni a projektet és jobban erősíteni az érzelmi kötődést, hiszen mindkét film főszereplője iskoláskorú gyermek.

Tanulói reflexió:

T. Eszter – Nem tanárúr tanítja nekünk a történelmet, de már évek óta ő a felkészítőm történelem versenyekre. A felkészítéseken és az ő óráin is gyakran használunk számítógépes alkalmazásokat, ezért ez most sem okozott gondot. Érdekesnek és megrázónak találtam a projektet, főleg a számítási feladatok eredménye volt letaglózó. Én is azok között voltam, akik beálltak a négyzetekbe. Így utazni órákon, napokon át – szörnyű!

Én a GUPVI csoportban voltam és nem is tudtam, hogy Megyaszóról és környékéről is vittek el embereket. Amikor otthon elmeséltem, hogy miről tanultunk a projektben, édesanyám említette, hogy Megyaszóról is vittek el embereket és volt, aki nem tért vissza.

A projekt bemutatása:

Bevezetés: Jelen projektet 2018 májusában valósítottam meg 8. évfolyamon témanap keretén belül. A téma feldolgozásához előzetes ismeretek szükségesek. 7. évfolyamon tanulják a fasizmus és sztálinizmus jellemzőit, megismerkednek a holokauszt történetével.¹⁶ A nyolcadik évfolyamon a téma kibővül még két leckével, amely az első félévben kerül oktatásra.¹⁷ Ezért, ha tanórai keretben gondolkodunk, érdemes az őszi hónapokra tervezni a projektet. Szakköri foglalkozáson könnyen megvalósítható valamint témanapként is feldolgozható és ekkor négy időponthoz is tudjuk kötni: november 25. a Szovjetunióba hurcolt politikai foglyok és kényszermunkások emléknapja, február 25. a kommunizmus áldozatainak emléknapja, január 27. a nemzetközi- és április 16. a holokauszt magyarországi áldozatainak emléknapja. (A roma holokauszt emléknapja augusztus 2. a nyári szünet miatt ősszel lehet megtartani.) Összehangolva más tantárgyakkal lehet színesíteni a projektet: egyszerű matematikai feladatokkal lényeges momentumok feltárása, valamint a térképen való tájékozódás gyakorlása. Mindhárom tábortípusnál csak a magyar vonatkozásokat vettem alapul.

Időkeret: 5x45 perc

Csoportok kialakítása: Javasoljuk a hármas felosztást, mindegyik témának lesz egy felelőse. A csoportok kialakításánál tisztázni kell, hogy nagyfokú együttműködésre lesz szükség az eredményes megvalósításhoz. Ezért célszerű minden csoportba olyan tanulót is helyezni, aki gyorsan és figyelmesen olvas, aki képes beosztani a rendelkezésre álló időt és erőforrásokat, aki otthonosan mozog az IKT világában.

Eszközök: Digitális tábla, tanári számítógép, csoportonként legalább egy tablet és a saját mobilkészülék, folyamatos internetelérés, csomagolópapír, filctoll.

IKT eszközök: wikipédia, timeline, útvonaltervező, learning apps, google drive, blog, active inspire, wordart,

1. óra

Projekt ismertetése, csoportok kialakítása.

Csoport megnevezések: Koncentrációs tábor, GULAG, GUPVI¹⁸

Ismétlés: táborok csoportosítása.

Új fogalom bevezetése: internáló tábor, GUPVI.

1. csoportfeladat: a tábortípusokra való egy-egy példát a keresztretjvény megfejtéseként kapják meg a diákok. A keresztretjvény tankocka alkalmazásban készült. A feladat az órákon használt blogon érhető el (hpv2019.simplesite.com)¹⁹. Az egész projekt folyamán használható az internet, mint információforrás.

A feladathoz tartozó linkek:

Koncentrációs²⁰: megfejtés – Birkenau

GUPVI²¹: megfejtés – Kamenka

GULAG²²: megfejtés – Borsós-tanya

A megfejtéseket - illetve a későbbiekben is az adatokat- a google.drive űrlapján folyamatosan töltik ki a csoportok. Szakértői mozaik módszerével a csoportok megosztják egymás között az információkat.

Űrlapon az adatok rögzítése²³

¹⁶ Történelem 7. – 26., 29., 40. lecke

¹⁷ Történelem 8. – 10., 13. lecke

¹⁸ 1. sz. melléklet

¹⁹ 2. sz. melléklet

²⁰ <https://learningapps.org/display?v=pt6409suj19>

²¹ <https://learningapps.org/display?v=pptqr0aj19>

²² <https://learningapps.org/display?v=p2o5tfqjt19>

²³ https://drive.google.com/file/d/1Oi5VctnHuK9UTsq_DKqgWe1DWxYYV_D/view?usp=sharing

2. óra

Adatok gyűjtése a táborokról

Birkenau²⁴

Borsós-tanya²⁵

kamenka-dneprovskaya²⁶

Táborok elhelyezése térben és időben: timeline, google.map²⁷

Segítségként a blogon lévő forrásokat (word dokumentumokat) használják.

Táborok távolságának kiszámítása az elhurcolás helyétől. Nemzetközi útvonaltervező használata:²⁸

Szerencs - Kamenka-Dneprovskaya : 1392 km

Szerencs – Birkenau : 351 km

Miskolc – Hortobágy : 121 km

Kik kerültek a táborokba?

Blogon lévő források használatával űrlap kitöltése, majd a csoport szóvivője ismerteti a többiekkel a megszerzett adatokat, ismereteket. A GUPVI csoportot egy infografika is segíti a feladat megoldásában.

Új fogalom bevezetése: *demagógia* tanári magyarázat – analógia a táborok világából:

Auschwitz illetve GULAG tábor felirat: „*A munka szabaddá tesz. Szovjetunióban a munka a becsület és a dicsőség dolga.*”²⁹

3. óra

Csoportfeladat: interaktív táblán

A táborokba való szállítás: A magyar (GH) vasúti kocsii adatai és a visszaemlékezés alapján kell kiszámítani, mennyi hely jutott egy-egy személynek a vasúti szállítás alatt. A feladat második része – megszerkeszteni csomagolópapíron a 4 személyre jutó helyet és azt dokumentálni.³⁰

Rakodófelület: 33 m² /40 fő = 0,82 m² Megközelítőleg egy 30x30 centiméteres négyszög

A táborban való ételmezterellátás: interaktív táblán

Visszaemlékezés és hivatalos kalóriatáblázat alapján kiszámítani, hogy a táborokban fogvatartottak a nehéz fizikai munka mellett milyen energiatartalmú „ételt” kaptak. (A tábortípusokban hasonlóan rossz ellátás volt.) A szükséges 3000 kcal helyett 1200-1800 kcal volt csak az étel tápanyagtartalma.

4. óra

Hadisír kutatás: tanári bemutatás, közös végrehajtás³¹

A világháló lehetőségeit kihasználva egy valós személy sírjának felkutatása, akit 1945. januárjában a Megyaszó melletti faluból, Alsódobszáról vittek (német hangzású neve miatt) malenkij robotra. A kutatás alapja a lányával készült interjú adatai.

A név, születési év és születési hely alapján lehet rákeresni a honlapon³² a GULAG/GUPVI táborokban elhunyt magyar foglyokra.

A keresés eredményeként megismerhető a fogvatartás helye (alakulat, település), a halál időpontja, a temetés helye térképen jelölve. Lekérhető a GPS koordináta, így a Google map műholdas képet is tud szolgáltatni.

Bemutató készítése: az összegyűjtött adatok, információk alapján minden csoport elkészíti a saját táboráról készült bemutatót Power Point alkalmazással.

24 https://hu.wikipedia.org/wiki/Auschwitzi_koncentr%C3%A1ci%C3%B3s_t%C3%A1bor

25 https://hu.wikipedia.org/wiki/Hortob%C3%A1gyi_k%C3%A9nyszermunkat%C3%A1bor

26 tanári segítség – Kamenka település Ukrajnában több is van, ezért meg kell adni a körzetet is.

http://www.geographic.org/geographic_names/name.php?uni=1542517&fid=6489&c=ukraine

27 3. sz. melléklet

28 <http://www.futas.net/terkep/utvonaltervezo/europa-utvonaltervezo-autoval.php>

29 4. sz. melléklet

30 5. sz. melléklet

31 6. sz. melléklet

32 <http://www.katonakagulagon.hu/index.php?page=adatbazis>

5. óra

Bemutatók: a csoportszóvivők az elkészült bemutatók alapján megtartják előadásukat.

Kahoot-verseny: a projekt folyamán összegyűjtött és megtanult információkból csapatverseny Kahoot kvízzel.

Projekt értékelése

Projekt zárása

Felhasznált irodalom, források:

„Csak egy kis munka” – gyakran egyszerű járókelőket is elhurcoltak malenkij robotra.³³

HOLOPCEV Péter – IRHA Melinda: Eltanácsoltak. Miskolc-Hortobágy 1952-1953. Miskolc, 2003.

HORVÁTH Attila: Kitelepítések és deportálások a Rákosi-korszakban.³⁴

IGNÁC Judit: Ami a történelemkönyvekből kimaradt: A roma holokauszt emléknapja.³⁵

Interjú Csépké Jánosnéval. Alsódobsza, 2017.

Kalóriatáblázat³⁶

Dr. KIRÁLY Levente: Visszaemlékezés civil deportált- és hadifogoly éveim jelentősebb eseményeire. 1945-1948. Miskolc. 1987. kézirat

Kitelepítés, internálás³⁷

STARK Tamás A magyar zsidóság a vészorszakban és a második világháború után, Statisztikai áttekin-
tés³⁸

STARK Tamás: „Malenki robot” Magyarok a szovjet táborvilágban.³⁹

TÖRTÉNELEM 7. (2018, újgenerációs)

26. Kommunista diktatúra a Szovjetunióban 123 – 125. old

29. Hitler hatalomra kerülése Németországban 134 – 137. old

40. A holokauszt 189 – 191. old

TÖRTÉNELEM 8. (2018, újgenerációs)

10. Az újjáépítés és a kommunisták hatalomra jutása 49 – 52. old

13. Törvénytelenések az ötvenes években 61 – 63. old

Vasúti kocsik adatai⁴⁰

33 <https://mult-kor.hu/csak-egy-kis-munka-gyakran-egyszeru-jarokeloket-is-elhurcoltak-malenkij-robotra-20171222>

34 <http://kommunizmusbunei.hu/publikaciok/allando-szakertoink/31-horvath-attila/21-horvath-attila-kitelepitesek-es-deportalások-a-rakosi-korszakban>

35 <https://merce.hu/2019/08/02/ami-a-tortenelemkonyvekbol-kimaradt-a-roma-holokauszt-emleknapja/>

36 <https://www.vital.hu/?q=/node/5067>

37 <http://www.munkataborok.hu/hu/tortenet/3>

38 <http://epa.oszk.hu/00000/00036/00015/pdf/09.pdf>

39 http://kmf.uz.ua/mr/5_stark.html

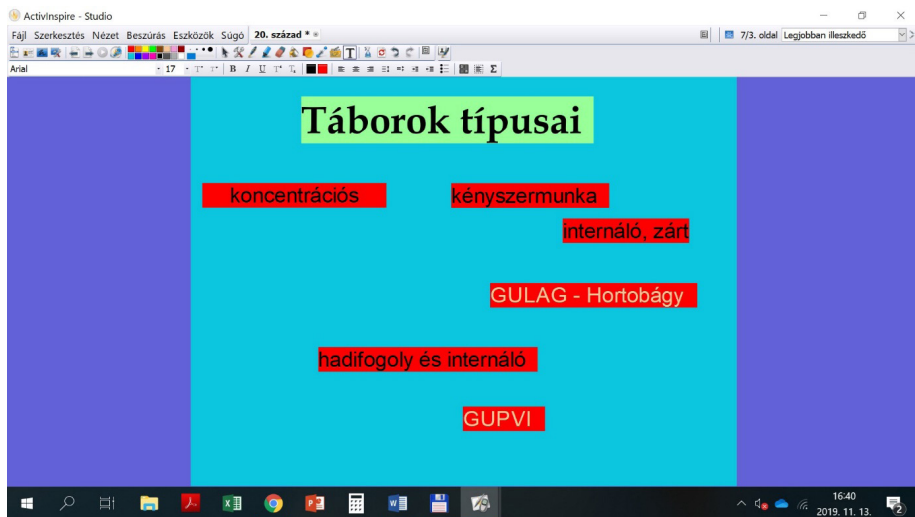
40 <http://www.fuvarozas-szallitmanyozas.com/szallitas/vasuti+kontener+tipus>

Oktatási segédanyagok:

Három téma összekapcsolását valósítottam meg projektben. A holokauszt, a Gulag a malenkij robot illetve a Rákosi-korszak hortobágyi kitelepítése történetének feldolgozását végezzük el, amelynek során keressük az analógiákat, a hasonlóságot. A két szélsőséges nézet (fasizmus – kommunizmus) hatalomra jutva emberek millióit üldözte, kezdve a jogtalan megkülönböztetéstől egészen a fizikai megsemmisítésig. A projekt során a történelmi ismeretek mellett felhasználjuk a matematika és földrajz tantárgyakból már megszerzett tudást is. Az ismeretek rendszerezése, az új információk feldolgozása IKT eszközök felhasználásával történik.

Mellékletek

1. sz. melléklet: táborok csoportosítása (ActivInspire)

2. sz. melléklet: csoportfeladat

Holokauszt

Első veszteségét a Magyarországon élő zsidóság 1941-ben szenvedte el. Ekkor már a gettósítások, pogromok Kelet-Európában mindennapos eseménynek számítottak. Július 12-én a rendőrhatalóságok utasítást kaptak, hogy a zsidó származásúakat szállítsák a kárpátaljai Kőrösmezőre, és ott adják át a katonai hatóságoknak, így került sor körülbelül 18 ezer fő Kelet-Galíciába történő deportálására.

1944. május 15-e és július 8-a között 435 ezer személyt szállítottak ki az országból. Összesen 600 ezer főt deportáltak. A mai ország területén kb. 200 ezer, összesen mintegy 400 ezer az áldozat.

Központi Statisztikai Hivatal a túlélők számát 220-260 ezerre becsülte. ⁴¹

A roma holokauszt csak megközelítőleg dokumentálható, mivel a romák többségét irataik nélkül hurcolták el vagy lötték tömegsírokba. A magyarországi roma áldozatok száma becslések szerint öt- és hetvenezer között van. Az akkor kétmillió európai cigányság 10-30 százalékát gyilkolták meg. ⁴²

Malenkij robot

A „kis munka” évekig évig tartó kényszermunka - romeltakarítás, építkezés, bányászat stb. - volt a Szovjetunióban. Az elhurcoltak legalább egyharmada odaveszett, a többség 1949-re térhetett haza, több ezren már nem is Magyarország területére, mivel otthonuk a szomszédos országok valamelyikéhez került. A kommunista magyar, csehszlovák, román, szovjet kormányoktól segítséget nem kaptak, a magyar hivatalos szervek a kényszermunkát „hadifogolyügyként” kezelték.

A magyarországi németek közül már 1944-45 fordulóján, néhány hét alatt hozzávetőleg 32 ezer embert deportáltak, Kárpátalján 1944 novemberétől több mint tízezer magyar és német férfit hívtak be jótételi munkára. Ők a szolvai gyűjtőtáborból kerültek a hírhedt Gulag munkatáborába, a kevés túlélőt a Szovjetunióban háborús bűnösnek tekintették.

A szovjet Belügyi Népbiztosság Hadifogoly- és Internáltügyek Igazgatóságának 1949. december 20-i összefoglaló jelentése a magyar foglyok számát 534 539 főben adta meg, akiknek egyharmada volt civil. Mivel nyilvántartásba vételükre a szovjet táborokban került sor, ebben nincsenek benne azok, akik még a gyűjtő- és tranzittáborokban, valamint a kiszállítás közben haltak meg, miként a Don mentén 1943 januárjában fogságba esett és elpusztult több tízezer magyar katona sem. A foglyok száma így 600-700 ezer lehetett, más becslések szerint elérhette akár a 900 ezret is; a kivégzettek, az elpusztultak száma mintegy 200 ezerre tehető. FORRÁS ⁴³

Kitelepítés, internálás

1. Időpont, létszám ⁴⁴

1950. június második fele és 1952 nyara között az ország nyugati és déli határövezetének 451 településéről és a nagyobb városokból a hatalom képviselői majd nyolcezer embert (2500 családot) gyűjtöttek össze, és kényszerítettek Kelet-Magyarországon 12 zárt táborba. Az országnak ez olyan területét érintette, amelyről Péter Gábor azt nyilatkozta, hogy efelett „még a golya sem repül át”! Az itt kijelölt, az internálótáborokhoz hasonló zárt táborokba ítélet nélkül, kitiltó határozattal kerültek, és nagyon rossz körülmények között éltek és dolgoztak a kitelepített családok.

„1951. május 21-től június 15-ig Budapestről a következő nemkívánatos elemeket telepítették ki: hat volt herceget, 52 volt grófot, 41 volt bárót, valamint hozzátartozóikat, 10 volt horthysta minisztert, 12 volt horthysta államtitkárt, 85 volt horthysta tábornokot, 324 volt horthysta törzstisztet, 67 volt csendőr- és rendőrtisztet, 30 volt gyártulajdonost, 46 volt bankárt, 53 volt gyárigazgatót, 93 volt nagykereskedőt, 105

⁴¹ Forrás: <http://epa.oszk.hu/00000/00036/00015/pdf/09.pdf>: STARK TAMÁS A magyar zsidóság a vészorszakban és a második világháború után Statisztikai áttekintés

⁴² Forrás: <https://merce.hu/2019/08/02/ami-a-tortenelemkonyvekbol-kimaradt-a-roma-holokauszt-emleknepja/> Ignác Judit: Ami a történelemkönyvekből kimaradt: A roma holokauszt emléknepje

⁴³ <https://mult-kor.hu/csak-egy-kis-munka-gyakran-egyszeru-jarokelokat-is-elhurcoltak-malenkij-robotra-20171222> „Csak egy kis munka” – gyakran egyszerű járókelőket is elhurcoltak malenkij robotra.

⁴⁴ <http://www.munkataborok.hu/hu/tortenet/3>

volt nagybirtokost, valamint hozzátartozóikat. A kitelepítettek lakásait dolgozók, elsősorban sztahanovista vagy nagycsaládos ipari munkások kapták meg.”

internálás 1949- 53: 40 ezer

kitelepítés: 1951-53: 30 ezer⁴⁵

Kiket?

Az eddig feltárt források alapján Miskolcra 1952. június 25-én 163 családot és 36 egyedülállót hurcoltak el a Hortobágyra. Ez 539 személyt jelentett. Egy héttel később még egy családot (4 fő) tartóztattak le és a többiek után szállították, így Miskolcra 543 fő került a Borsos-tanyára.

Fegyveres testületek tagjai: A kitelepítettek legjelentősebb részét, közel egyharmadát, az egykori hivatásos tisztek és családtagjaik alkották: 59 tiszt és 103 családtag. Ezen belül 54 honvéd, 3 csendőr- és 2 rendőrtiszt.

Közigazgatási tisztviselők: 1952. június 25-én 11 fő közigazgatási tisztviselőt (23 családtaggal) deportáltak, akik korábban vezető beosztást töltöttek be. Közöttük 3 polgármester, a vármegye alispánja és árvaszéki elnöke, főszolgabírók, Diósgyőr főjegyzője.

Politikai ellenfelek: A hortobágyi állománytáblákból nem derült ki, kik voltak azok a szociáldemokraták, akik osztoztak az osztályidegenek sorsában. Legtöbbjüket mégis sikerült beazonosítani, így 8 főt (17 családtaggal), köztük az SZDP városi vezetőjét is kitelepítették. Bűnük mindössze az volt, hogy hűek maradtak a szociáldemokrata múltjukhoz, nem támogatták a két munkáspárt egyesítését és nem is írták alá az egyesítő taggyűlés jegyzőkönyvét. Sorsukban osztoztak azok is, akiknél egyértelműen ki lehet mutatni, kitelepítésüket az MDP által negatívan megítélt, politikai szereplésüknek köszönhetően. 3 nemzetgyűlési képviselő, akik a kisgazda párt tagjaként képviselték a várost, illetve a megyét; 2 ügyvéd, 3 tanár, 2 tisztviselő

A jobboldali elemként nyilvántartott személyek foglalkozási skálája így elég színes képet mutatott. Találunk közöttük tisztviselőket, kereskedőket, egykori birtokosokat és vállalat tulajdonosokat, de ügyvédet, tanárt és munkást is. Nem kímélték az egyház képviselőit sem. A görög katolikus kivételével minden felekezetről kerültek fel a listára.⁴⁶

3. sz. melléklet: útvonalak kiszámítása

⁴⁵ Forrás: HORVÁTH Attila: Kitelepítések és deportálások a Rákosi-korszakban. <http://www.kommunizmusbunei.hu/publikaciok/allando-szakertoink/31-horvath-attila/21-horvath-attila-kitelepitesek-es-deportalások-a-rakosi-korszakban>

⁴⁶ Holopcevs Péter – Irha Melinda: Eltanácsoltak. Miskolc-Hortobágy 1952-1953. Miskolc, 2003. 34 -45.

Timeline használata

T I M E L I N E

Lágerek világa
By: HP

The timeline consists of a horizontal dashed line with three circular markers. Below each marker is a blue-bordered box containing an event name and a small image. The first box is titled 'Holokauszt' (1940-1945) and shows a group of people. The second box is titled 'Malenkij robot' (1944-1953) and shows people working in a field. The third box is titled 'Kitelepítés' (1948-1953) and shows a group of people with their belongings.

Copyright 2013 IRA/NCTE. All rights reserved. ReadWriteThink materials may be reproduced for educational purposes.
Disclaimer: The content provided on this handout in no way reflects the opinions of ReadWriteThink or its supporting organizations: IRA, NCTE, or Verizon Thinkfinity.

GUPVI
1944 - 1953

Fogoly létszám-kiegészítés
Etnikai tisztogatás
Németként való internálás

The slide features a yellow background. At the top center is the title 'GUPVI 1944 - 1953'. To the left is a text block describing the program. To the right is a pie chart with two segments: a blue segment labeled '200000' and an orange segment labeled '500000'. Below the text and chart are three black and white photographs: the first shows a long wooden fence in a camp; the second shows people working in a field; the third shows a camp structure with a watchtower.

4. sz. melléklet: demagógia fogalmának bevezetése

The screenshot shows a presentation slide with a blue background. The title 'Demagógia' is in a yellow box. Below it is a white box with the definition: 'valaki, aki olyan tanokat hirdet, amikről tudja, hogy hamisak'. At the bottom are two historical images: one of a building with a sign that says 'KARREI WACH FRET' and another of a camp entrance with a sign that says 'THE CECP'.

5. sz. melléklet: vasúti szállítás

Adatai:

Sorozatjel: Gbgs
 Típuszám: 157 0-5
 Jelleg: (1) poprádi gyártású kocsik
 Tengelyek száma: 2
 Tömeg: 14500 kg
 Rakodási hossz: 12.7m
 Rakodási felület: 33 m²

„Egy-egy vagonba (magyar GH jelzésű) 40-45 személyt tuszkoltak be s így ha nem is lehetett pontos létszámot megállapítani, de következtetni lehetett arra, hogy a végleges utazó létszám 1600-1700 fő volt. Az ilyen típusú vasúti kocsiknak a katonai és békebeli szabvány befogadó képessége 30 személy, vagy 15 ló volt, tehát a zsúfoltság ezt jóval meghaladta.” Forrás: Dr. Király Levente: *Visszaemlékezés civil deportált- és hadifogoly éveim jelentősebb eseményeire. 1945-1948. Miskolc. 1987. kézirat 7. old*

Szerkeszd meg a csomagolópapírra a 4 főre jutó területet! Álljatok bele a megrajzolt területbe, készíts róla képet!

Élelem

Szovjet előírások szerint a foglyok napi fejadagja a következő volt: 600-700 gramm kenyér-kétszersült, 90 gramm árpa - vagy hántolt búza - kása, 600 gramm burgonya és zöldség, 40 gramm hús, 120 gramm hal, 20 gramm cukor. A Német Vöröskereszt az ötvenes évek elején a visszatért foglyok beszámolóí alapján összeállította a foglyok valóságos napi élelem adagját. Ebből kiderül, hogy csak a krumpli/zöldség fejadagot sikerült előírászerűen megkapni. A zöldség általában káposzta és marharépa volt. A csirízszerű kenyérből a valóságos fejadag 400-600 gramm között volt. Magyar foglyok visszaemlékezéseikben beszámolnak ennél lényegesen kisebb, 200-300 grammos adagokról is. A foglyok húst szinte sosem láttak és a ritkán kiutalt sózott hal adagja is messze elmaradt az előírt mennyiségtől. Gyakran volt viszont árpa - és csalánleves. Az éhező foglyok azzal egészítették ki napi étrendjüket, amivel tudták. A víz mellett dolgozók halra és kagylóra, más táborokban pedig ürgére és varjúra vadásztak. Az életkörülmények a negyvenes évek végén némileg javultak azokban a táborokban ahol a rabok minimális bért kaptak munkájukért. Az „ellátás” és az őrzés „költségeinek” levonása után kapott pénzből a kintinban krumplit, sózott halat lehetett venni.⁴⁷

Sajnos a magyar ételekhez szokott gyomrunknak nem sok köszönete volt a meglehetősen híg, némi húsfoszlányt tartalmazó káposztalevesben, amiben az egyetlen jó volt, hogy meleg volt. Hozzá 20 dkg kenyeret osztottak, ami meg olyan volt, mint a sár, telve bőségesen pelyvével, még inkább ennek toklászával. (Forrás: Dr. Király Levente: *Visszaemlékezés civil deportált- és hadifogoly éveim jelentősebb eseményeire. 1945-1948. Miskolc. 1987. kézirat 12. old.*)

Nehéz fizikai munkát végző - 30 év, 180 cm, 80 kg – felnőtt férfinak 3530 kcal-ra van szüksége ahhoz, hogy testsúlyvesztés nélkül folyamatosan tudjon dolgozni. Számára a napi 2980 kcal már fogyókúrának számít!

Az alábbi táblázat alapján számold ki, hogy a táborokban mennyi kalória értékű ételmezt kaptak! Táblázatban 100 grammra számolt értékek találhatóak!

korpás kenyér – 250 kcal	hal – 100 kcal	árpa (főtt) – 123 kcal	burgonya – 77 kcal
--------------------------	----------------	------------------------	--------------------

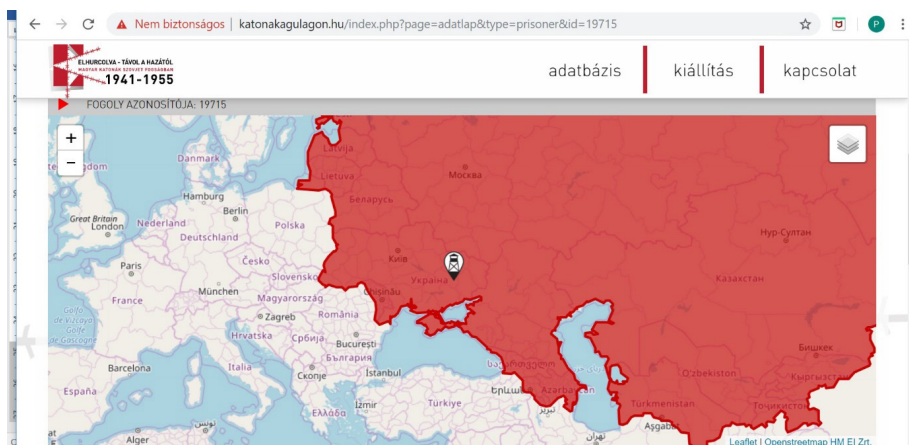
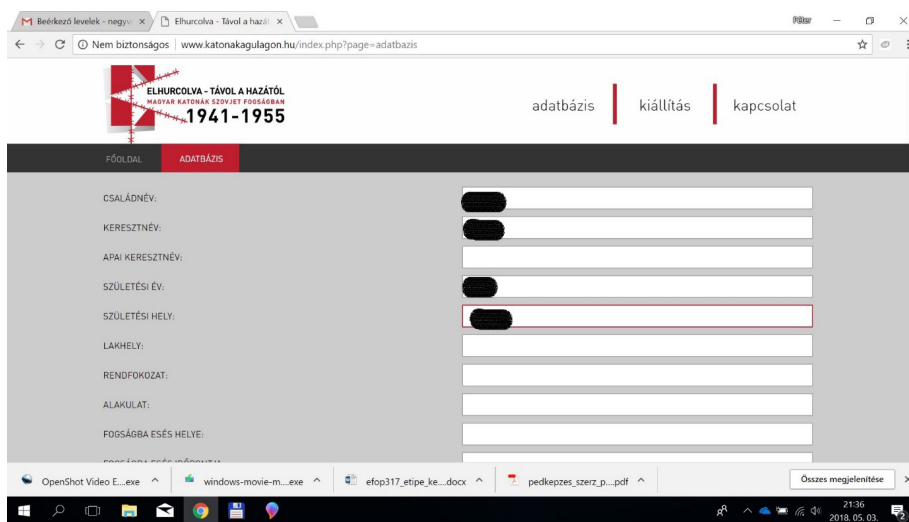
⁴⁷ Forrás: http://kmf.uz.ua/mr/5_stark.html Stark Tamás: „Málenki robot” Magyarok a szovjet táborvilágban

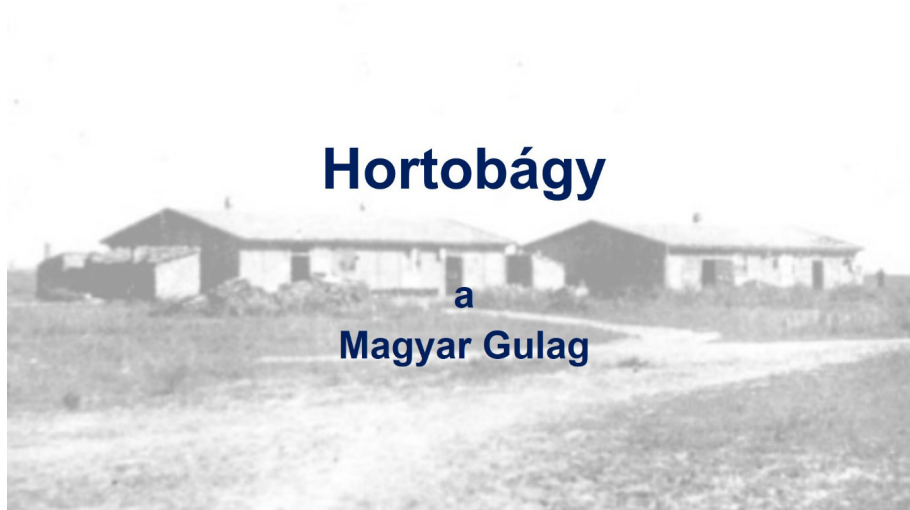
⁴⁸ Forrás: <https://www.vital.hu/?q=/node/5067> kalóriatáblázat

6. sz. melléklet: hadisír kutatás

Interjú Csépké Jánosnéval Készült: 2017. április 12. Készítette: Holopcey Péter (részlet)

- Édesapja alsódobozai volt?
- Nem, Diósgyőrben született 1905. január 1-én egy földműves családban és ideházasodott.
- Részt vett a háborúban?
- A sorozatos behívások idején három kiskorú gyermeke volt, így felmentést kapott.
- Hogy történt az elhurcolása?
- 1945. január 22-én orosz katonák jelentek meg a faluban és összeszedték a német nevűeket. Öt férfit vittek el a faluból, köztük édesapámat is malenkij robotra. Ezután már semmi hírt nem kaptunk felőle. Évekkel később egy volt rabtársától tudtuk meg, hogy Ukrajnában egy Kamenka nevű táborban halt meg 1947. január 2-án.

II.3. Farmasi József:

Pénz beszél, mindennapi pénzügyeink

Rezümé:

Az iskolával kapcsolatban mind aktuálisabban és mind gyakrabban megfogalmazódó igény, hogy közvetlen módon is felkészítse a (végzős) diákokat a tényleges társadalmi, gazdasági és politikai szerepvállalásra. Ennek részeként a Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek tantárgy szintetizálja azokat ismereteket és képességeket, amelyek NAT 2012 fejlesztési területek-nevelési céljai között a „Gazdasági és pénzügyi nevelés” keretében megfogalmazódnak. „A pénz beszél – mindennapi pénzügyeink” téma feldolgozása révén a tanulók felismerik saját felelősségüket a pénzügyek és a munkavilágában, gyakorlatot szereznek a javakkal való ésszerű gazdálkodás és a tudatos fogyasztás terén.

Szakmai háttér:

Célcsoport:

A téma feldolgozásának módja és mélysége alapján elsődlegesen a „Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek” tantárgy keretében dolgozható fel, a gimnáziumok és szakgimnázium végzős, 12. évfolyamain.

Fejlesztendő kompetenciák:

Anyanyelvi kommunikáció (fogalmi készlet bővítése, társadalmilag felelős nyelvhasználat), Természettudományos és technikai kompetencia (ismeretek, fogalmak, folyamatok és törvényszerűségek felismerése, kapcsolatok és viszonyok megállapítása.),

Digitális kompetencia (IKT eszközök és tartalmak magabiztos, kritikus, etikus használata, információk azonosítása, visszakeresése, értékelése, tárolása, előállítás, bemutatása, cseréje)

Szociális és állampolgári kompetencia (a közjó iránti elkötelezettség és tevékenység, a helyi és a tágabb közösséget érintő problémák iránti érdeklődés, valamint a megoldásuk során tanúsított szolidaritás),

Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia (tudás, kreativitás, újításra való törekvés, tervezés, szervezés, irányítás, vezetés, feladatok megosztása, elemzés, kommunikáció, jó ítézőképeség, tapasztalatok értékelése, munkavégzés egyénileg és csoportban, etikus magatartás)

A hatékony, önálló tanulás (saját tanulás megszervezése egyénileg és csoportban, idővel és információval való hatékony gazdálkodás, új ismeretek szerzése, feldolgozása, útmutatások keresése, alkalmazása)

NAT kompatibilitás

A téma feldolgozása a NAT „Ember és társadalom” műveltségi területének alábbi általános fejlesztési feladatához kapcsolódik: a társadalmi, gazdasági problémák iránti érzékenység megteremtése.

Témakör

Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek – Pénzügyi és gazdasági kultúra, Munkavállalás

Téma

A pénz beszél – mindennapi pénzügyeink I. (A háztartás pénzügyei, állami elvonások)

A téma relevanciájának indoklása:

Az iskolával kapcsolatban mind aktuálisabban és mind gyakrabban megfogalmazódó igény, hogy közvetlen módon is felkészítse a (végzős) diákokat a tényleges társadalmi, gazdasági és politikai szerepvállalásra. Ennek részeként a Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek tantárgy szintetizálja azokat ismereteket és képességeket, amelyek NAT 2012 fejlesztési területek-nevelési céljai között a „Gazdasági és pénzügyi nevelés” keretében megfogalmazódnak. „A pénz beszél – mindennapi pénzügyeink” téma feldolgozása révén a tanulók felismerik saját felelősségüket a pénzügyek és a munkavilágában, gyakorlatot szereznek a javakkal való ésszerű gazdálkodás és a tudatos fogyasztás terén. A gimnáziumok és szakgimnáziumok kerettantervei 10 tanórát biztosítanak a teljes témakör feldolgozására, ebből óraterünk 1 tanítási órát ölel fel gyakorlati „bevezető” jelleggel.

Nevelési célok meghatározása és indoklása:

Az alapvető pénzügyi és gazdasági fogalmak megismertetése, a gazdasági folyamatok fő hatótényezőinek megértetése.

A tudatos és felelős állampolgári gazdálkodás elveinek megismerése, elfogadása.

Az alapvető munkavállalói jogok és kötelezettségek tudatosítása.

Ismeretszerzés, tanulás: I. A háztartás pénzügyei. Az állami elvonások rendszere. II. Pénzkezelési technikák, banki ügyletek. A munkaviszony

Kritikai gondolkodás: Az egyéni felelősség, az állami szerepvállalás és az adózás közötti kapcsolatok feltárása. A pénzügyekkel, gazdasággal foglalkozó írott vagy audiovizuális médiaszövegek elemzése és feldolgozása.

Kommunikáció: Az adózás és a munkavállalás morális kérdései

Alkalmazott oktatási módszerek és választásuk indoklása:

Frontális osztálymunka, csoportmunka, tanári elbeszélés, magyarázat, megbeszélés.

Tanári és tanulói reflexiók:

Milyen volt az együttműködés szervezettsége, hatékonysága?

Mennyire valósultak meg a kitűzött célok?

Voltak-e konfliktusok a munka során? Hogyan sikerült ezeket feloldani?

Mennyire sikerült kreatívan megoldani a feladatot?

Milyen érzelmeket keltett bennünk a tevékenység?

Megváltozott-e a tanulók beállítódása (társas kapcsolatok, tantárgyi viszonyulás stb.)?

Óravázlat:

Tanítási óra: Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek		Készítette: Farmasi József
Évfolyam: 12.		
Témakör: Pénzügyi és gazdasági kultúra	Az óra anyaga: A pénz beszél – mindennapi pénzügyeink I. (A háztartás pénzügyei, állami elvonások)	
Az előző óra: Az állam gazdasági szerepvállalása és feladatai	Következő óra: A pénz beszél – mindennapi pénzügyeink II. (Korszerű pénzkezelés, banki ügyletek)	
Az óra típusa: Új ismereteket feldolgozó óra	Módszer (ek): Frontális osztálymunka, csoportmunka, tanári elbeszélés, magyarázat, megbeszélés	
<p>Nagy gondolat: „A pénz beszél – mindennapi pénzügyeink” téma feldolgozása révén a tanulók felismerik saját felelősségüket a pénzügyek és a munkavilágában, gyakorlatot szereznek a javakkal való ésszerű gazdálkodás és a tudatos fogyasztás terén. A gimnáziumok és szakgimnáziumok kerettantervei 10 tanórát biztosítanak a teljes témakör feldolgozására, ebből óraterünk 1 tanítási órát ölel fel gyakorlati „bevezető” jelleggel.</p>		
Taneszközök:	Szemléltető eszközök:	
Laptop, projektor, vetítővászon, ppt-bemutató, csoportmunkához: flipchart papír, színes filctollak, katalógusok, számlák	témához kapcsolódó weboldalak és mobilapplikációk, ábrák.	

<p>Célok: Az alapvető pénzügyi és gazdasági fogalmak megismertetése, a gazdasági folyamatok fő hatótényezőinek megértetése. A tudatos és felelős állampolgári gazdálkodás elveinek megismerése, elfogadása. Az alapvető munkavállalói jogok és kötelezettségek tudatosítása.</p>				
Felhasznált ismeretek	Fejlesztendő készség-képesség	Rendszerező képesség fejlesztése	Ok-okozati összefüggések feltárása	Tantárgyi koncentráció
<p>Általános gazdaságföldrajzi ismeretek. A bankok működésével kapcsolatos gazdaságföldrajzi ismeretek. A gazdálkodással és a pénzkezeléssel kapcsolatos személyes tapasztalatok. Diákmunka során szerzett személyes tapasztalatok. A környezet munkával kapcsolatos mintáinak ismerete</p>	<p>Releváns információk gyűjtése, következtetések megfogalmazása, a források értelmezése. Tanult ismeretek felidézése, azonosítása forrás alapján. Különböző típusú forrásokból származó információk összevetése. Szövegalkotás megadott témában (szóban és írásban) Aktuális események történelmi előzményeinek bemutatása</p>	<p>Legyen képes áttekinteni történelmi jelenségek változásait hosszabb időtávon. Legyen képes komplex módon összerendezni, bemutatni, magyarázni, értékelni a múltból szóló információkat és a történelmi események és változások leírásait egy megadott kérdés szerint. Legyen képes megállapítani, hogy egy történelmi jelenség mely kulcsfogalmak alapján értelmezhető.</p>	<p>Tudjon önálló kérdéseket megfogalmazni történelmi események okairól és következményeiről. Tudjon feltételezéseket megfogalmazni megadott forrás segítségével, hogy az emberek nézeteit, döntéseit és cselekedeteit élethelyzetük miként befolyásolhatja</p>	<p>Földrajz: Nemzetgazdaságok és a világgazdaság. A monetáris világ</p> <p>Etika: Társadalmi szolidaritás.</p> <p>Matematika: Számtan, algebra</p>

Idő	Tevékenység	Módszer, tartalom, instrukciók	Kapcsolódási pontok	Szemléltetés	Reflexiók
2 p	Óra eleji szervezés, csoportok kialakítása, az óra menetének ismertetése	<p>Frontális osztálymunka, tanári magyarázat</p> <p>Az óra elején a tanulókat megkérjük, hogy alkossanak 4 fős csoportokat, mivel az óra anyagát csoportmunkában fogjuk feldolgozni.</p> <p>A csoportalakítást a kooperatív csoportszerepek megbeszélése követi:</p> <p>Nyomolvasó (zöld szín): feladaton tartja a csoportot</p> <p>Jegyző (kék szín): közös lejegyzést koordinálja</p> <p>Bátorító (piros szín): ügyel az egyenlő részvételre</p> <p>Időgazda (fekete szín): az idő hatékony kihasználását szervezi</p>	NR	NR	<p>Javasolt: heterogén csoportok kialakítása véletlenszerű csoportalkotással (minden tanuló húz egy játékbankjegyet. Az azonos bankjegyeket húzók alkotnak egy csoportot). A csoportszerepeket a választott filctollak színe alapján határozzuk meg. 4 fős csoportok az ideálisak, nagyobb létszám esetén a szerepeket tovább differenciálhatjuk.</p>
3 p	Érdeklődés felkeltése	<p>Frontális osztálymunka „villámkérdések”</p> <p>A tanulókat megkérjük, hogy álljanak fel. Összesen 8 állítást fogalmazunk meg a feldolgozandó téma kapcsán. Az maradjon továbbra is állva, aki egyetért az egyes állításokkal (aki nem, helyet foglal). Minden állítás után, egy állva maradtól, rákérdezzük a válaszra.</p> <p>Állítások:</p> <p>Tudom, mi az áfa.</p> <p>Tudom, hány % az általános áfa-kulcs Magyarországon.</p> <p>Tudok példát mondani jövedéki termékre.</p> <p>Tudok példát mondani népegészségügyi termékadó hatálya alá tartozó termékre.</p> <p>Tudom, mi az az szja.</p> <p>Tudom, mennyi a minimál bér jelenlegi összege.</p>	NR	NR	<p>Az érdeklődés felkeltése mellett felmérhetjük a tanulók előzetes ismereteit, és nem mellékesen megmozgatjuk őket.</p>

Idő	Tevékenység	Módszer, tartalom, instrukciók	Kapcsolódási pontok	Szemléltetés	Reflexiók
15 p	Új ismeretek feldolgozása I.: A háztartás pénzügyei	<p>Frontális osztálymunka, tanári magyarázat</p> <p>A háztartás fogalmának ismeretése:</p> <p>Háztartás = olyan egyének összessége, akik együtt laknak, megélhetési költségeiket részben vagy teljes egészében megosztják, azaz egy jövedelmi és fogyasztói közösséget alkotnak (a háztartás tagjai általában, de nem szükségképpen rokonok).</p> <p>Kooperatív csoportmunka</p> <p>A tanulókat megkérjük, hogy előbb egyénileg dolgozzanak, majd csoportszinten összesítsék az alábbiakat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - legfontosabb bevételek a háztartásomban (egy hónapra vetítve) - legjelentősebb kiadások a háztartásomban (egy hónapra vetítve) <p>Frontális osztálymunka, tanári magyarázat</p> <ul style="list-style-type: none"> - a háztartások jövedelmi (bevételei) forrásai: <p>(1) munkajövedelem (főállású munkaviszonyból származó kereset; vállalkozásból származó jövedelem; alkalmi munkavállalásból származó jövedelem; mezőgazdasági munkából származó jövedelem)</p> <p>(2) társadalmi jövedelem (társadalombiztosítási és egyéb állami juttatások: nyugdíj, nyugdíjkiegészítés; munkanélküli ellátások; családdal, gyermekkel kapcsolatos ellátások; egyéb szociális és társadalmi jövedelem)</p> <p>(3) egyéb jövedelemforrások: tulajdonból, vagyonból származó jövedelem (bérleti díj, kamat, profit, osztalék stb.); rendkívüli jövedelem (nyeremény, örökség, ajándék, adomány)</p> <ul style="list-style-type: none"> - a háztartások kiadásait alapvetően szükségleteik befolyásolják → az egyes háztartások igényei eltérhetnek egymástól (befolyásolhatja: lakásviszonyok, életkor, iskolai végzettség, foglalkozás, kulturális háttér stb.) 	Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: Társadalmi struktúra és rétegződés	laptop, projektor, vetítővászon, ppt-bemutató, flipchart papír, színes filctollak	

Idő	Tevékenység	Módszer, tartalom, instrukciók	Kapcsolódási pontok	Szemléltetés	Reflexiók
		<p>- a háztartások fontosabb kiadásai:</p> <p>(1) folyó fogyasztási kiadások (a létfenntartáshoz, a mindennapi életvitelhez kapcsolódnak → mértékük viszonylag állandó)</p> <p>(2) tartós fogyasztási cikkek (→ újabb folyó jellegű kiadásokat eredményeznek)</p> <p>(3) állami elvonások</p> <p>- hatékony pénzkezelés: a bevételek és a kiadások egyensúlyba hozása, megtakarítások elérése tudatos tervezéssel</p> <p>Frontális osztálymunka, megbeszélés</p> <p>A tanári magyarázatot követően megkérjük a csoportok egy-egy tagját, hogy a táblánál felírt szempontok mentén rögzítse a közösen elkészített „jegyzet” egyes elemeit:</p> <p>BEVÉTELEK</p> <ul style="list-style-type: none"> - munkajövedelem - társadalmi jövedelem - egyéb jövedelem <p>KIADÁSOK sorrendje</p> <p>Értelmezzük az így nyert információkat közösen.</p> <p>Frontális osztálymunka, megbeszélés</p> <p>Ismertek-e olyan weboldalakat, mobilapplikációkat, amelyek segítik a hatékony pénzkezelést, a megtakarítások tervezését, a tudatos fogyasztói magatartást? (pl. https://tudatosvasarlo.hu/, Koin – kiadáskövető, Wyze – bankszámlához csatlakozva segíti a pénzügyeinket, Money Manger stb.)</p> <p>(Érdeemes néhány kiindulópontot adni, és a következő órákon „alkalmazási” szinten visszatérni a témához.)</p>			

Idő	Tevékenység	Módszer, tartalom, instrukciók	Kapcsolódási pontok	Szemléltetés	Reflexiók
20 p	Új ismeretek feldolgozása II: Állami elvonások	<p>Frontális osztálymunka, tanári elbeszélés, magyarázat</p> <ul style="list-style-type: none"> - a közteherviselés funkciói: <ol style="list-style-type: none"> (1) megteremti a közösségi feladatok ellátásának fedezetét, (2) a gazdaságpolitikai célok-nak megfelelően befolyásolja a vállalkozások tevékenységét és a lakosság fogyasztását, megtakarítását (3) a jövedelmek újraelosztásával korrigálja a vagyoni és jövedelmi aránytalanságokat. - a közterhek típusai: adók, járulékok, vámok, illetékek <p>Tanári kérdés: Mondjatok történelmi példákat az egyes közterhekre? Magyarországon mikor valósult meg a közteherviselés?</p> <p>Frontális osztálymunka, tanári elbeszélés, magyarázat</p> <ul style="list-style-type: none"> - adó = általában magánszemélyek vagy cégek rendszeres vagy esetleges anyagi (pénzbeli) juttatása az államnak vagy az önkormányzatnak - járulékoktól (társadalombiztosítási, egészségügyi, nyugdíj), illetékektől (pl. örökösödési) az különbözteti meg, hogy az adóért az adófizető semmilyen konkrét ellenszolgáltatásra nem jogosult - az állam bevételei között az alábbiak a legjelentősebb adófajták Magyarországon: <ol style="list-style-type: none"> (1) általános forgalmi adó (áfa): az áfa általános kulcsa jelenleg 27% (*egy termék vagy szolgáltatás nettó ára az áfa nélküli ár, bruttó ára az áfával növelt nettó ár; vannak kedvezményes áfa-kulcsú termékek) <p>Kooperatív csoportmunka Áfa-számítási feladat A tanulók között Metro-katalógus oldalakat (tartalmazza a nettó és bruttó árakat), számlákat osztunk ki). Ügyeljünk arra, hogy minden tanuló kapjon legalább egy katalógus oldalt, számlát. Megkérjük őket, hogy előbb egyénileg számítsák ki az áfa-kulcsot, majd termék- vagy szolgáltatáscsoportonként</p>	Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: Társadalmi struktúra és rétegződés	laptop, projektor, vetítővászon, ppt-bemutató, flipchart papír, színes filctollak	

Idő	Tevékenység	Módszer, tartalom, instrukciók	Kapcsolódási pontok	Szemléltetés	Reflexiók
		<p>összesítsék a felszámított áfát.</p> <p>Ezt követően a táblánál összesítjük az „eredményeket”.</p> <p>Frontális osztálymunka, tanári elbeszélés, magyarázat</p> <p>(2) jövedéki adó: a jövedéki termékekre (alkohol, dohány, ásványolaj) kivetett adó</p> <p>(3) népegészségügyi termékadó: adóköteles terméknek minősül pl. üdítőital, sós snack, ízesített sör</p> <p>(4) foglalkoztatáshoz kapcsolódó adók és járulékok: munkáltató közterhei: szociális hozzájárulási adó (19,5%), szakképzési hozzájárulás (1,5%) munkavállalói terhek: személyi jövedelemadó (szja): 15% (a személyi jövedelemadó összege jelenleg különböző alapon pl. eltartott gyerekek száma és mértékben csökkenthető kedvezményekkel), nyugdíjjárulék: 10%, egészségbiztosítási járulék: 7%, munkaerőpiaci járulék: 1,5%</p> <p>(5) nyereséget, bevételt terhelő adók: társasági adó (a cégek nyereségének 9%-a), egyéni vállalkozások adózása, kisadózó vállalkozások tételes adója, kisvállalati adó</p> <p>Frontális osztálymunka, megbeszélés</p> <p>Mennyit keresek? (A bruttó és nettó bér közötti különbség tudatosítása.)</p> <p>2019. augusztusban a bruttó átlagkereset 358 900 forint volt Magyarországon? Ebből mennyit kapunk kézhez, azaz mennyi a nettó bérünk?</p> <p>Bérekalkulátor oldalak felkeresése, számítások végzése (átlagkereset, garantált bérminimum, egyes foglalkozásokra jellemző átlagkereset) – pl.</p> <p>https://www.hrportal.hu/berkalkulator_2019.html https://www.profession.hu/kalkulatorok/beriranytu</p>			

Idő	Tevékenység	Módszer, tartalom, instrukciók	Kapcsolódási pontok	Szemléltetés	Reflexiók
5 p		<p>Frontális osztálymunka, megbeszélés</p> <p>Az elhangzottak összegzése, a tanulói teljesítmény értékelése</p> <p>Ellenőrzés – a bevezetés alkalmával feltett villámkérdések „újrajátszása”</p>	NR	NR	<p>Javasolt: heterogén csoportok kialakítása véletlenszerű csoportalkotással (minden tanuló húz egy játékbankjegyet. Az azonos bankjegyeket húzók alkotnak egy csoportot). A csoportszerepeket a választott filctollak színe alapján határozzuk meg. 4 fős csoportok az ideálisak, nagyobb létszám esetén a szerepeket tovább differenciálhatjuk.</p>

Felhasznált irodalom:

Borhegyi Péter, Bódy Zsombor, Kojanitz László, Szász Péter (2018): Történelem 12. tankönyv. Eszterházy Károly Egyetem-OFI

Giddens, Anthony (2003): Szociológia. Budapest, Osiris Kiadó

Andorka Rudolf (2006): Bevezetés a szociológiába. Budapest, Osiris Kiadó

<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/haztfogy/haztfogy1806.pdf>

<https://www.magyaridok.hu/gazdasag/mire-eleg-otszazmilliard-2744008/>

<https://kanadabanda.com/huszonhet-szazalek/>

<https://tudatosvasarlo.hu/>

<https://penziranytu.hu/>

Oktatási segédanyagok

1. sz. Melléklet prezentáció

A HÁZTARTÁS PÉNZÜGYEI

A HÁZTARTÁS PÉNZÜGYEI: BEVÉTELEK SZÁRMAZÁSA

- **munkajövedelem** (főállású munkaviszonyból származó kereset; vállalkozásból származó jövedelem; alkalmi munkavállalásból származó jövedelem; mezőgazdasági munkából származó jövedelem)
- **társadalmi jövedelem** (tb és egyéb állami juttatások: nyugdíj, nyugdíjkiegészítés; munkanélküli ellátások; családdal, gyermekkel kapcsolatos ellátások; egyéb szociális és társadalmi jövedelem)
- **egyéb jövedelemforrások**: tulajdonból, vagyonból származó jövedelem (bérleti díj, kamat, profit, osztalék stb.); rendkívüli jövedelem (nyeremény, örökség, ajándék, adomány)

A HÁZTARTÁS PÉNZÜGYEI: FONTOSABB KIADÁSOK

- **folyó fogyasztási kiadások** (a létfenntartáshoz, a mindennapi életvitelhez kapcsolódnak → mértékük viszonylag állandó)
- **tartós fogyasztási cikkek** (→ újabb folyó jellegű kiadásokat eredményeznek)
- **állami elvonások**

A HÁZTARTÁS PÉNZÜGYEI: FONTOSABB KIADÁSOK

A háztartások egy főre jutó havi fogyasztási kiadásai 1. tábla

Fogyasztási főcsoportok	2017. I. félév		2018. I. félév		Fogyasztási-index az előző év azonos időszakában % (előző év azonos időszakára = 100,0)
	Mérv	Mérv	az előző év azonos időszakának %-ában	előző év azonos időszakára	
	kiadás, forint	folyó árón	változatlan árón		
Élelmiszerek és alkoholtmentes italok	21 302	24 573	115,4	111,0	103,9
Szeszkezes italok, dohányárúk	2 746	3 234	117,8	110,2	106,9
Ruházat és lábbeli	2 364	2 550	107,9	107,3	100,6
Lakásfenntartás, háztartási energia	17 181	17 698	103,0	101,2	101,8
Lakberendezés, háztartási gépek	2 935	3 247	110,6	110,0	100,6
Egészségügy	3 852	4 437	115,2	111,4	103,4
Közlekedés	8 936	10 145	113,5	111,4	101,9
Hírközlés	5 273	5 528	104,8	111,7	93,9
Kultúra, szórakozás	4 214	4 747	112,6	112,7	99,9
Oktatás	538	604	112,4	109,8	102,3
Vendéglátás és szálláshelyszolgáltatás	3 304	3 915	118,5	113,8	104,2
Egyéb termékek és szolgáltatások	6 956	7 902	113,6	111,5	101,9
Összesen	79 600	88 580	111,3	108,8	102,3

A HÁZTARTÁS PÉNZÜGYEI: FONTOSABB KIADÁSOK

ÁLLAMI ELVONÁSOK

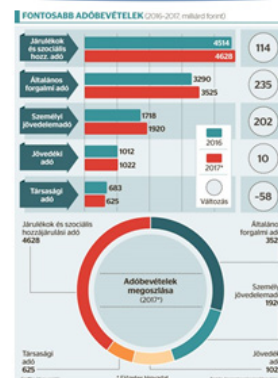
ÁLLAMI ELVONÁSOK: ADÓK ÉS JÁRULÉKOK

- a közterhek típusai:

- adók
- járulékok
- vámok
- illetékek

- **adó = általában magánszemélyek vagy cégek rendszeres vagy esetleges anyagi (pénzbeli) juttatása az államnak vagy az önkormányzatnak**
 - járulékoktól (társadalombiztosítási, egészségügyi, nyugdíj), illetékektől (pl. örökösödési) az különbözötteti meg, hogy **az adóért az adófizető semmilyen konkrét ellenszolgáltatásra nem jogosult**

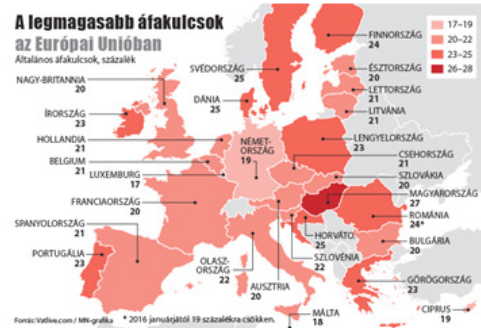
ÁLLAMI ELVONÁSOK: ADÓK ÉS JÁRULÉKOK

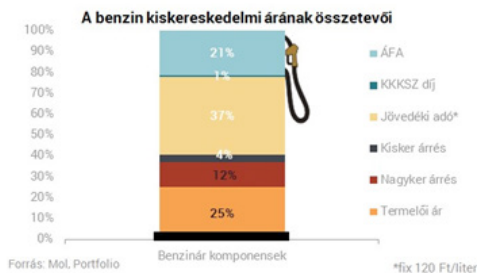
**ÁLLAMI ELVONÁSOK:
LEGJELENTŐSEBB ADÓFAJTÁK**

- **általános forgalmi adó (áfa):** az áfa általános kulcsa jelenleg 27% (vannak kedvezményes áfakulcsú termékek és szolgáltatások)
*egy termék vagy szolgáltatás nettó ára az áfa nélküli ár, bruttó ára az áfával növelt nettó ár
- **jövedéki adó:** a jövedéki termékekre (alkohol, dohány, ásványolaj) kivetett adó
- **népegészségügyi termékadó:** adóköteles terméknek minősül pl. üdítőital, sós snack, ízesített sör
- **társasági adó:** nyereség 9%-a

**ÁLLAMI ELVONÁSOK:
LEGJELENTŐSEBB ADÓFAJTÁK**

**ÁLLAMI ELVONÁSOK:
LEGJELENTŐSEBB ADÓFAJTÁK**

**ÁLLAMI ELVONÁSOK:
LEGJELENTŐSEBB ADÓFAJTÁK**

- **foglalkoztatáshoz kapcsolódó adók és járulékok:**
 - ❖ **munkáltató közterhei: szociális hozzájárulási adó (19,5%), szakképzési hozzájárulás (1,5%)**
 - ❖ **munkavállalói terhek: személyi jövedelemadó (szja): 15%** (a személyi jövedelemadó összege jelenleg különböző alapon pl. eltartott gyerekek száma és mértékben csökkenthető kedvezményekkel), **nyugdíjjárulék: 10%, egészségbiztosítási járulék: 7%, munkaerőpiaci járulék: 1,5%**
- **adóazonosító jel vagy adószám?**

2. sz. Melléklet

A PÉNZ BESZÉL – MINDENNAPI PÉNZÜGYEINK 1. (HANDOUT)

1.) A HÁZTARTÁS

- háztartás = olyan egyének összessége, akik együtt laknak, megélhetési költségeiket részben vagy teljes egészében megosztják, azaz egy jövedelmi és fogyasztói közösséget alkotnak (a háztartás tagjai általában, de nem szükségképpen rokonok)
- a háztartás gazdálkodásának kiindulópontja és egyben korlátja az a pénzmennyiség, jövedelem, amelyeket a szükségleteinek kielégítésére felhasználhat
- a háztartások jövedelmi (bevételi) forrásai:
 - munkajövedelem (főállású munkaviszonyból származó kereset; vállalkozásból származó jövedelem; alkalmi munkavállalásból származó jövedelem; mezőgazdasági munkából származó jövedelem)
 - társadalmi jövedelem (társadalombiztosítási és egyéb állami juttatások: nyugdíj, nyugdíjkiegészítés; munkanélküli ellátások; családdal, gyermekkel kapcsolatos ellátások; egyéb szociális és társadalmi jövedelem)

- egyéb jövedelemforrások: tulajdonból, vagyonból származó jövedelem (bérleti díj, kamat, profit, osztalék stb.); rendkívüli jövedelem (nyeremény, örökség, ajándék, adomány)
- a háztartások kiadásait alapvetően szükségleteik befolyásolják → az egyes háztartások igényei eltérhetnek egymástól (befolyásolhatja: lakásviszonyok, életkor, iskolai végzettség, foglalkozás, kulturális háttér stb.)
- a háztartások fontosabb kiadásai:
 - folyó fogyasztási kiadások (a létfenntartáshoz, a mindennapi életvitelhez kapcsolódnak → mértékük viszonylag állandó)
 - tartós fogyasztási cikkek (→ újabb folyó jellegű kiadásokat eredményeznek)
 - állami elvonások
- hatékony pénzkezelés: a bevételek és a kiadások egyensúlyba hozása, megtakarítások elérése tudatos tervezéssel

2.) ÁLLAMI ELVONÁSOK

- a közteherviselés funkciói:
 - megteremti a közösségi feladatok ellátásának fedezetét,
 - a gazdaságpolitikai céloknak megfelelően befolyásolja a vállalkozások tevékenységét és a lakosság fogyasztását, megtakarítását
 - a jövedelmek újraelosztásával korrigálja a vagyoni és jövedelmi aránytalanságokat.
- a közterhek típusai:
 - adók
 - járulékok
 - vámok
 - illetékek
- adó = általában magánszemélyek vagy cégek rendszeres vagy esetleges anyagi (pénzbeli) juttatása az államnak vagy az önkormányzatnak
- járulékoktól (társadalombiztosítási, egészségügyi, nyugdíj), illetékektől (pl. örökösödési) az különbözeti meg, hogy az adóért az adófizető semmilyen konkrét ellenszolgáltatásra nem jogosult
- az adórendszer megítélése szempontjából fontos, hogy ki fizeti az adót, és milyen alapon:
 - adó alanya (munkavállaló, háztartás, vállalkozás, tulajdonos);
 - adó tárgya (jövedelem, tevékenység, tőke).
- az állam bevételei között az alábbiak a legjelentősebb adófajták Magyarországon:
 - általános forgalmi adó (áfa): az áfa általános kulcsa jelenleg 27% (vannak kedvezményes áfakulcsú termékek: 5% áfát kell fizetni pl. gyógyszerek, gyógyászati segédeszközök, könyvek, folyóiratok, internet-hozzáférés, sertés, baromfi, hal húсок; 18% az áfája: kenyér, pékáru, tej, tejtermék, cukrászati termékek, kereskedelmi szállásköltség, távhő) *egy termék vagy szolgáltatás nettó ára az áfa nélküli ár, bruttó ára az áfával növelt nettó ár
 - jövedéki adó: a jövedéki termékekre (alkohol, dohány, ásványolaj) kivetett adó
 - népegészségügyi termékadó: adóköteles terméknek minősül pl. üdítőital, sós snack, ízesített sör
 - foglalkoztatáshoz kapcsolódó adók és járulékok:
 - munkáltató közterhei: szociális hozzájárulási adó (19,5%), szakképzési hozzájárulás (1,5%)
 - munkavállalói terhek: személyi jövedelemadó (szja): 15% (a személyi jövedelemadó összege jelenleg különböző alapon pl. eltartott gyerekek száma és mértékben csökkenthető kedvezményekkel), nyugdíjjárulék: 10%, egészségbiztosítási járulék: 7%, munkaerőpiaci járulék: 1,5%

- nyereséget, bevételt terhelő adók: társasági adó (a cégek nyereségének 9%-a), egyéni vállalkozások adózása, kisadózó vállalkozások tételes adója, kisvállalati adó
- az adó alanyok a könnyebb azonosíthatóság érdekében adóazonosító jellel vagy adószámmal rendelkeznek:
- adóazonosító jel: magánszemély részére megállapított tíz számjegyű azonosító, amelyről hatósági igazolványt (adóigazolványt) állítanak ki (első számjegye a 8-as szám = magánszemély)
 - adószám: a vállalkozási tevékenységet folytató magánszemélyek, jogi személyiséggel rendelkező gazdasági társaságok és jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságok részére kiállított azonosító (A 11 jegyű adószám szerkezeti felépítése a következő: xxxxxxxx-y-zz, ahol az y az áfakód)

**4. sz. melléklet:
tanórai felkeresésre javasolt weboldalak, mobilapplikációk⁴⁹**

**5. sz. melléklet:
csoportmunkához kiosztandó mellékletek**

Metro-katalógus⁵⁰

Szolgáltatói számlák: pedagógus biztosítja, vagy a diákok is hozhatnak magukkal.

Órai prezentáció

⁴⁹ <https://tudatosvasarlo.hu/>,

https://www.hrportal.hu/berkalkulator_2019.html

<https://www.profession.hu/kalkulatorok/beriranytu>

Koin – kiadáskövető, Wyze – bankszámlához csatlakozva segíti a pénzügyeinket, Money Manger stb.

⁵⁰ <https://www.metro.hu/ajanlataink/katalogusok>

II.4. Szekeres Márta:

Hogyan laknak és játszanak a gyerekek még hagyományosan a világ más tájain?

Rezümé:

Pályamunkám egy élménypedagógiai foglalkozás, mely a romániai oktatásban szereplő *Iskola másként* hétre készült. Az élménypedagógiai foglalkozás a kiskamaszok játékos építő kedvét aknázza ki, a gyermekkor kuckó-világát idézi, tisztázza a ház, az otthon szerepének jelentőségét, végigvezeti a gyerekeket különböző népek házépítési szokásain, bemutatja az ezekben a házakban élő gyerekek önfelelt időtöltését, a játszást. Hagyományos, organikus házakat mutat be, előtte hagyományos gyermekjátékokat játszó gyerekekkel.

Szakmai háttér:

Célcsoport:

A célcsoport a 10-12 éves korosztály (IV, V. és VI. osztályos tanulók).

Időkeret:

A tevékenység négy órát vesz igénybe, egy egész délelőttöt, három óra az építés, játékok tanulása, egy óra a bemutatás, a játékok kipróbálása.

Fejlesztendő kompetenciák:

A kulcskompetenciák közül a kulturális, érzelmi és szociális kompetenciák; a természettudományos kompetenciák közül a térképészeti; a társadalomtudományos kompetenciák közül a humánföldrajzi, történelmi és néprajzi kompetenciák kerülnek előtérbe. A nyelvi és zenei kompetenciákat a keretmese és a megtanult dalok, mondókák alakítják.

NAT kompatibilitás:

A pályamunka illeszkedik a romániai alaptanterv Iskola másként hét programjához, újszerűségével, élményszerűségével valóban más tanulási helyzeteket teremt, interdiszciplinaritásával túllépi a hagyományos földrajztanítás keretein, növeli a gyerekek motivációját, melynek bizonyítéka, hogy évről-évre kéri és választják a hasonló tevékenységeket.

Témakör:

Az élménypedagógiai tevékenység témaköre a magyar hagyományos népi építészet jellegetességeiből indul ki és bemutatja a világ néhány tájának hagyományos építkezési szokásait úgy, hogy kicsiben, tantermi léptékben, felépít a gyerekekkel hasonló hagyományos házakat hulladékanyagokból, elkészítik és megtanulják használni a népi gyermekjátékokat, amelyek még ma élnek az illető kultúrákban.

Téma:

Hogyan laknak és játszanak a gyerekek még hagyományosan a világ távoli tájain?

A felépítendő házak közé sorolható egy jurta (mongol sátor), egy tipi (síksági indián sátor), egy toradza ház (indonéziai bárkaház), egy iglu (innuit jégkunyhó), egy minka belső (japán házbelső), és a Dzsajpuri Amber palota mérnöves ablaka, ahonnan száríba öltözött lányok kukucsálhatnak a palota belső udvarára. A népi gyermekjátékokban a gyerekek kipróbálhatnak egy mongol csigacsont játékot (sagaj); egy hagyományos indián kukoricacsutka-sastoll-háncskarika célbadobós játékot; egy indonéz bambuszrudas ritmusos-táncos játékot; egy innuit játékot, a nuglutakot; a japán otedama (babzsák)-adogatós játékot, és a kendama-t; legvégül a szárít viselő kislányok Hare Krishna mantrát énekelnek és táncolnak, a fiúk pedig kipróbálhatják az indiai dayakattam nevű, az „Ember ne mérgeződj”-höz hasonló kockadobós játékot.

A téma relevanciájának indoklása:

Az élménypedagógiai foglalkozás a játékot szeretné visszalopni a mai gimnazisták életébe, úgy, hogy közben világlátásra hívja őket, bekukkant más kultúrákban élő gyerekek otthonába, megmutatja hogyan használják a környezetükben levő természetes anyagokat játékkészítésre, megtanítja játékaik logikai felépítését, olyan ősi tudást ad ad, amely eltűnőfélben van a telefonuk képernyőjét nyomogató generációk életéből.

Nevelési célok meghatározása és indoklása:

A legfontosabb nevelési cél az identitás megőrzése, a hagyományos értékek megbecsülése, az ősi tudás továbbadása a játék által, észrevétlenül. Az által, hogy megismerik a gyerekek a házak jellegzetességeit, sturktúráját, díszítő elemeit, motívumrendszerét, a játékok logikáját, más kultúrákon keresztül közelebb kerülnek a saját értékeikhez, megtanulják felfedezni és megbecsülni ezeket.

Alkalmazott oktatási módszerek és választásuk indoklása:

Élménypedagógiai módszerek:

Keretmese: „A fogadott apa” ukrán népmese

Magyar, cseroki indián és japán naphívogató mondókákkal csalogatják elő a napot a foglalkozás kezdetén

Házak építése természetes és hulladék anyagokból

Népek gyermekjátékai: sagaj, háncskarika-játék, bambuszrúd-játék, nuglutak, otedama-adogatás, dayakattan

A módszerek hagyományos népi gyermekjátékok élménypedagógiai módszerekké alakítva, melyeknek

Témavázlat:

Tanítási óra: Iskola másként 3 óra, 2 tömb		Készítette: Farmasi József	
Évfolyam: IV, V, VI			
Témakör: Más kultúrák megismerése és elfogadása, a fiatalok interkulturális találkozásokra való felkészítése		Az óra anyaga: Hogyan laknak?	
Az előző óra:		Következő óra:	
Az órák két tömbben, egy nap alatt zajlanak, egymáshoz kapcsolódnak a tömbök			
Az óra típusa: élménypedagógiai foglalkozás		Módszer (ek): élménypedagógiai módszerek, népi gyermekjátékok	
Nagy gondola: „A házaknak lelkiük van. Az amerikai házaknak amerikai lelkiük, a kínai házaknak kínai lelkiük, a magyar házaknak magyar lelkiük.” Bodnár Erika			
Taneszközök: Világtérkép		Szemléltető eszközök: videoprojektor (vagy DVD, TV), zenelejátszó, a házépítéshez kapcsolódó kellékek, népi gyermekjátékok eszközei (csigacsont, otedama, dayakattan, bambuszrúd, kendama)	

Célok:				
Felhasznált ismeretek	Fejlesztendő készség-képesség	Rendszerező képesség fejlesztése	Ok-okozati összefüggések feltárása	Tantárgyi koncentráció
Az életterekhez kapcsolódó előzetes ismeretek	együttműködés, kommunikáció, figyelem, empátia, szociális interakciók, idegennyelv tanulása	stratégiák, szabályok létrehozása, betartása, döntések létrehozása	a keretmese értelmezése, a földrajzi tér és a kultúrák kapcsolata	Különböző életterek és a földrajzi környezet kapcsolata

Idő (perc) 2x50	Tevékenység (Első tömb)	Módszer, tartalom, instrukciók	Kapcsolódási pontok	Szemléltetés	Reflexiók, Tapasztalatok
20	Üdvözlés, helyet foglalás a háziszóttos rongyszőnyegeken, teru bozoo japán baba készítése	A cím és a témakör ismertetése és az autentikus értékek megkeresésének, megbecsülésének kiemelése (példa a háziszóttos rongyszőnyegek, a népmese választása). Az élménypedagógiai foglalkozás a napfelkelte megidézésével indít, ugyanis az apajogú családok sátrainak, házainak bejárata többnyire kelet fele néz (László, 1944). A házak tájolásáról beszél a játékvezető, betájolják az iskola épületét, a tanterem oldalait, megbeszélik az építkezés módját. Kéri a napot, hogy süssön be az épülendő házak bejártán, ezért eléneklik a Süss fel nap magyar népdalt, amelyet a cseroki reggeli fohász követ (Videó 8.3.5), és a Teru teru bozoo (ragyogj, ragyogj kis kopasz) című japán mondókat is megtanulják, közben elkészítik a teru bozoo-t, amely egy fehér vászonból vagy papírzsebkendőből hajtogatott baba, amit a japánok reggel szoktak kiakasztani az ablakba (Miyata, 1987), ha szeretnék, hogy elkerülje aznap az eső (ha fordítva akasztják fel, akkor esőhívogató baba lesz).	irodalom, népi kultúra, napfelkelte mondókák magyar, cseroki, japán nyelven. Földrajzóra: - az osztályterem betájolása égtájak szerint.	tájoló, Teru-teru bozoo (kis kopasz) bábu készítése	Átismételik az égtájakat és megbeszélik miért is kell keletnek nézni a bejáratnak?
30	Házépítése tervezése, szervezési kérdések, stratégiák megbeszélése	Hat csoportra oszlanak, a hat nép szerint, amelynek házát építik fel: innuit, észak-amerikai síksági indián, japán, hindu, indonéz (toradzsa) és egy mongol csoportra. A csoportokat már a tevékenység előtti héten kialakítja a tanár, mivel az építkezéshez minden csoport anyagot kell gyűjtsön. Itt kiemelendő, hogy ezek az anyagok lehetőleg újrafelhasznált anyagok legyenek, és minél természetesebbek. Az iglu így az iskolatej kartondobozából épül; a tipi egy régi lepedőből, amelyhez a fiúk paszulykarókat használnak; a bárkaház egy raklapból, tűzifa hasábokból, amelyek cölöpként szolgáltak, és kartonból; a jurta kerek, nagyobb méretű papírhengerekből, kartonból, lepedőből, kenderkötélből alakítódik ki; a japán ház belsejét képező papír tolóajtó, a fuszuma pedig egy régi táblókeretre szegezett vékony farács és arra ragasztott csomagolópapírból készül; a kotacu vagy fűthető asztal egy egyszerű asztalból, amelyet takaróval terítenek le és alája kerámia edényben faszenet tesznek; az Amber palota mérműves ablakkere-tének motívumát kartonra felrajzolják, majd ki-festik.	technológia óra: a makettek készítése földrajzóra: törzsi népek a kontinenseken Környezeti nevelés: újrahasonosítás	üres tejes kartondobozok, raklap, kartonok, tűzifa hasáb, paszulykaró, lepedő, régi táblókeret, kenderkötél	irányított csoportalkotás ajánlott, ellenben figyelembe véve a gyereke igényeit is, mivel otthonról kell eszközöket hozni.
50	Kutatómunka, a hagyományos házak részleteinek megfigyelése és megbeszélése, maga az építés	Minden csoport kap egy A4-es színes fényképet az eredeti házról, és egy leírást, amely alapján igyekezek a lehető legjobban megközelíteni az eredeti alakzatot. A házak elkészítése két órát vesz igénybe, így az első és második óra ennél a foglalkozásnál nem választódik el, szünetet minden csoport tetszés szerint tart.		fényképek, videófelvételek keresése a google keresőben a házak belsejéről	

Idő (perc)	Tevékenység (Második tömb)	Módszer, tartalom, instrukciók	Kapcsolódási pontok	Szemléltetés	Reflexiók, Tapasztalatok
10	Házbemutatók	A harmadik tömb a házbemutatókkal kezdődik, ahol minden csoport ismerteti az eredeti házat, és a sajátját, elmondja az építkezés során felmerülő problémákat és megoldásokat. A házakba fektetett munka, energia fogja adni a ház lelkét, így lesz az övék a felépített ház.	földrajz, antropológia, technológia	a felépített házak	a gyerekek szabadon bemutatják a házaikat.
10	Gyermekjátékok játszása a házak előtt	<p>A bemutatók után a gyerekek be is lakják házaikat, vagy az előtte levő teret. A házak népeire jellemző hagyományos gyermekjátékokat próbálnak ki, mint a csigacsont játék (sagaj), az indián kukoricacsutka-sastoll-háncskarika célbadobós játék, az indonéz bambuszrudas ritmusos-táncos játék, az innuit nuglutak játék, a japán otedama (babzsák)-adogatós játék, és a kendama, legvégül a szárit viselő kislányok Hare Krishna mantrát énekelnek és táncolnak, a fiúk pedig kipróbálhatják az indiai dayakattam nevű, az „Ember ne mérgeledj”-höz hasonló kockadobós játékot. A játékok hagyományos módon, előtte készültek el régebbi élménypedagógiai foglalkozásokon. El lehet készíteni őket a foglalkozás alatt is, azonban a három órás időkeret erre nem elég.</p> <p>Játékleírások:</p> <p>1. csigacsont: a csigacsontot (astragalus) egy állatorvos édesapa gyűjtötte kérésre, a juh hátsó lábtövéből; sokféle csigacsont játék létezik, a legegyszerűbb: a csigacsontnak négy pozíciója lehetséges érték szerint: juh, kecske, tevé, ló, ahol a ló a legértékesebb, a juh a legkevésbé; egyszerre dobnak a csigacsontokkal, és aki a legértékesebbet dobta, az nyert (Birtalan, 2006),</p> <p>2. indiánok játéka: a kukoricaháncsból egy 20 cm átmérőjű karikát sodornak, a célbadobó pedig a kukoricacsutkába tűzött toll; hárman játsszák kető egymásnak gurítja a karikát, a harmadik átdobja rajta a csutkát (Lukácsy, 1977)</p> <p>3. otedama, a japán babzsákokat színes pamutanyagokból készítik: https://www.youtube.com/watch?v=QcwBUCPZ4kA, és körben állva, adogatják kézről-kézre a mondóka ritmusára (Videó 8.4.2)</p> <p>4. kendama, mára nagy népszerűségnek örvendő hagyományos japán játék (Perkins, 1991)</p> <p>5. nuglutak, az innuitok által, lyukas halcsonttal és botokkal játszott játék, ahol a feladat, hogy a halcsontra súlyt kötve felakasztják, a botokkal minél többször a lyukba kell találni; a találatokat egyénként számolják; a halcsont egy lyukas falemez-zel helyettesíthető (Lukácsy, 1977)</p> <p>6. dayakattam, egy Indiában honos hagyományos játék, szabályai az „Ember ne mérgeledj” ismert játékkal azonosak, csak a külalakja más, Indiában textiltől készítik a játéktáblát és kereszt alakú, a bábuk fából készülnek (Zaslavsky, 2013)</p> <p>7. bambuszbotos tánc, a Fülöp-szigeteken és Indonéziában elterjedt néptánc, a melyet a spanyol hódítóktól származtatnak (Horowitz, 2009), két pár gyerek, egymással szemben ülve a gyerekdal ritmusára mozgatja a földön botokat, és a többiek ugrálnak a botok között (Videó 8.4.1)</p>	Élménypedagógia, antropológia, földrajz	népi gyermekjátékok a világ tájáról: csigacsont, otedama, kendama,	a gyerekek hamar ráéreztek a szabályokra, pillanatok alatt elkezdtek játszani, és igazán

Idő (perc)	Tevékenység (Második tömb)	Módszer, tartalom, instrukciók	Kapcsolódási pontok	Szemléltetés	Reflexiók, Tapasztalatok
5	A játék lezárása	Az élménypedagógiai tevékenység zárásánál megbeszéljük, hogy kinek hogyan sikerült a házát felépítenie, milyen érzés volt fizikai munkát végezni, milyen ötleteik támadtak, hogy a ház minél jobban hasonlítson az eredetihez, hogyan segítettek egymáson a csoporttagok.	élvezték ezeket az ősi, hagyományos játékokat		
10	A foglalkozás lezárása	Mesemondással záródik a tevékenység, A fogadott apa népmesét mondja el a tanár, mely után minden csoport megfogalmazza, hogy rátalált-e a háza „lelkére”. A tevékenység befejezhető egy szakteremben alvással, mint ahogy ez megtörtént a 2015/2016-os tanév Iskola másként hetén, amikor a gyerekek bekuckóztak a házaikba, matracokkal és hálózsákokkal, és a BBC által készített Little Human Planet Homes Around the World sorozatát nézték meg, majd ott éjszakáztak a teremben.		Internet, vetítő	A bekuckózást különösen szerették a gyerekek, otthonossá vált a földrajz szakterem, az ottalvós helyzet egy bensőséges tanár-diák, diák-diák viszonyt eredményezett.

Felhasznált irodalom:

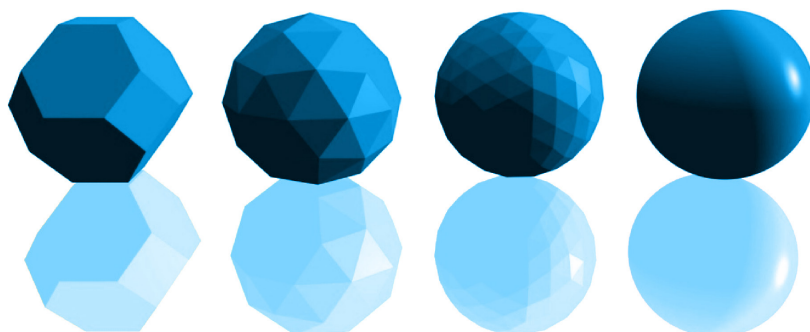
- Jeffus, Sharon, Aramini Jamie (2008): Geography Through Art, Geography Matters, Inc, USA
- Makádi Mariann, Farkas Bertalan Péter (2015): Tevékenykedtető módszerek a földrajztanításban, Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Budapest
- Makádi Mariann, Farkas Bertalan Péter, Horváth Gergely (2013): Tanulási-tanítási technikák a földrajztanításban, Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Budapest
- Lukácsy András (1977): Népek játéka, Móra könyvkiadó, Budapest
- Hatházi Jolán (2007): Játékos ötlettár- szabályjátékok gyűjteménye, Hoppá kiadó, Erdőszentgyörgy
- Cserhádi Tamás szerkesztésében: (2011): Földrajzoló, Fondorlatos kiadó, Budapest - A földrajz tanítás szakmódszertani folyóirat, Mozaik kiadó, Szeged
- Claudia Zaslavsky (2013): Etnomatek1-2, Akadémiai kiadó, Budapest
- 855 de Jocuri și Activități (2001)- ghidul animatorului, Asociația European Youth Echange Moldova, UNICEF
- Görög Ibolya (2008): Viselkedéskultúra (...és egy kis protokoll), Temse Kft., Eger
- Dr. Spencer Kagan(2004): Kooperatív tanulás, Editura Onkonet

Illusztrációk a projekt megvalósításáról⁵¹

⁵¹ A szerző rendelkezik a képeken szereplő diákok szüleinek hozzájáruló nyilatkozataival.

III. Környezet és ember

III.1. Dr. Kánnainé Ivony Anna: Hazám e Föld

Rezümé:

*"Egészet adni – sohase felet.
Vállalni mindent – bármit is jelent.
Egészet adni – mindent, ami van,
ami csak vagyok – maradéktalan."*

Őszi projektünk célja a teremtésvédelem, a fenntartható fejlődésre nevelés volt. A program szeptember 22-én, az autómentes napon indult és decemberben, a karácsonyi készülődéssel fejeződött be. Minden alkalommal a szülőket is megszólítottuk, a jó gyakorlatokat velük is megosztottuk, a kirándulásokat velük együtt terveztük. Ezúton is szeretném köszönetemet kifejezni lelkes támogatásukért, anyagi áldozatukért. Tevékenységeinket három fő téma köré csoportosítottuk: levegő, föld, és a tavaszi folytatásban: víz. Dolgozatomban a 2018 őszén megvalósított, mintegy 4 hónapos munkát szeretném röviden bemutatni, melyben a levegő és a föld védelmének témakörét jártuk körül a közismereti és a készségtárgyak óráin, általában heti rendszerességgel. Tavasszal a víz tisztaságát, az ivóvíz, szennyvíz, folyók, tavak témakörét bontottuk ki, az őszihez hasonló programokkal. Alcíme: A kék Duna volt.

Szakmai háttér:

Célcsoport: Általános iskola 4. osztály

Fejlesztendő kompetenciák:

- Rendszerszemléletű gondolkodás kialakítása
- Kritikai gondolkodás fejlesztése
- Kreatív gondolkodás fejlesztése
- A fenntartható fejlődés tudatosítása, tudáselemek elsajátítása
- A fenntartható fejlődést nem támogató döntések következményeinek ismerete
- A helyi környezeti problémák ismerete
- A környezeti problémák következményeinek ismerete
- Szociális kompetencia
- Digitális kompetencia
- Metakogníció

NAT kompatibilitás: Környezeti nevelés

Témakör: Környezeti nevelés, öko programok

Téma: A fenntarthatóság pedagógiai gyakorlata

A téma relevanciájának indoklása: A tanulók gondolkodásmódjának fejlesztése

Nevelési célok meghatározása és indoklása:

- A tanulók kapcsolódjanak be környezetük értékeinek megőrzésébe
- Érezzenek felelősséget a környezeti károk megelőzésében
- Szerezzenek személyes tapasztalatokat a környezeti konfliktusok megoldása terén
- Ismerjék meg azokat a folyamatokat, amelyek a környezeti válsághoz vezethetnek
- Alakuljon ki bennük a környezetkímélő magatartás

Indoklás: Ha a tanulók érzékennyé válnak környezetük állapota iránt, képesek lesznek a környezet alkotó értékeinek felismerésére és megőrzésére, a környezettel kapcsolatos jogaik gyakorlására és kötelességeik vállalására, belsőjükből fakadnak majd a jó gyakorlatok a környezetük megóvása érdekében.

Alkalmazott oktatási módszerek és választásuk indoklása: projektoktatás. A különböző feladatokat önálló munka, páros tevékenység, csoportmunka, differenciált csoportmunka, kooperatív tevékenység, frontális osztálymunka formával szerveztem.

A szerteágazó téma több hónapig tartó elmélyítése indokolta a projektoktatás választását. A különböző képességű, különböző érdeklődésű tanulók egyformán kivehették részüket a tanulási folyamatban. Elősegítette a közösség fejlődését, esélyegyenlőséget biztosított a szerényebb képességű tanulók számára is. Fejlődött a tanulók önállósága, az együttműködésük, kommunikációjuk, kreativitásuk, ügyességük, szereplési lehetőséget kaptak mindannyian.

Tanítói reflexió:

Az őszi projekt a várt eredményt hozta számomra, azonban a megvalósítás több meglepetést is okozott. Negyedik éve ismertem már kisdíákjaimat, tisztában voltam erősségükkel, kreativitásukkal, de azzal is, hogy nehezen tűrik a monoton feladatokat; így folyamatosan változatos tevékenységekkel készítettem más tanóráikra is. A projektben legjobban a kézműves tevékenységek sikerültek, ötletesen, igényes kivitelezéssel készítették el munkadarabjaikat. Kirándulásaink is nagyon jó hangulatban, a kitűzött cél elérésével

teljesültek. Csalódás volt azonban számomra, hogy a kislányok közül többen nem szerettek volna a hulladékégetőbe látogatni. Valóban nem szép látvány és kellemetlen büzt is áraszt a több méteres nagyságú szeméthegy (egy továbbképzés keretében jómagam láttam a munkagépek működését), természetesen megértem álláspontjukat.

Biztos vagyok benne, hogy még többet adva, jobban is ki lehetett volna dolgozni ezt a témát. Többször megfordult a fejemben, hogy tömbösítsük-e az órákat, amikor napokon (egy héten) keresztül csak egyféle tantárgyat tanítunk-tanulunk. Egy előző osztályomban már megpróbáltam így tanítani, de tapasztalatom szerint nem volt az annyira hatékony, hogy továbbra is ezt szorgalmazzam. A gyerekek hamar ráunnak az egyféle témára, ezért ebben a projektben inkább felhasználva a jeles napokat, a különféle órákba építettem bele a témakör feladatait.

A szinte teljes tanévet lefoglaló projekt nagyon sok szervezéssel járt, időigényes, anyagilag is megterhelő feladat volt. Segítséget kaptunk a szülőktől, támogatást az iskolavezetéstől, akiknek ezúton is szeretnék köszönetet mondani. Nagyon jó érzéssel, szeretettel gondolok vissza a megvalósítás évére.

Az őszi projekt bemutatása

2017 februárjában részt vettem az első Teremtésvédelmi Konferencián Esztergomban. A kétnapos képzés során neves szakemberek hívták fel figyelmünket arra, hogy mi vagyunk a kulcsai annak, hogy a jövő generációi komolyan vegyék a veszélyt, aminek első jelei már napjainkban is érzékelhetők. Egyházi általános iskolánk 2014 óta Örökös Ökoiskola, ezért is választott fenntartónk a mi iskolánkból küldöttet a rendezvényre.

Negyedikeseimmel már sok-sok tanórát tartottunk az előző években is a környezetvédelem témakörében, akadályversenyt rendeztünk, erdei iskolai napjainkat is e téma köré építettük fel. Eljött az ideje a cselekvésnek, amikor az elmélet után hasznosíthatjuk is ismereteinket. Az egész évet átszövő projekt tervét kisdíákjaimmal közösen készítettük el.

Levegő

Szeptember

A szép nyárutóban könnyű volt kisdíákjaimat egy kirándulásra rábeszélteni. 22-e szombatra esett, így a szülőket is sikerült megnyernem, amivel már el is indítottuk a munkatervünket. Ugyanis ez egész Európában autómentes nap, amivel a levegő minőségére szeretnék felhívni a figyelmünket. Nem volt nehéz dolgom a *biciklitúra* elfogadtatásakor, egyik ötlet váltotta a másikat az úti cél kijelölésében, végül a Nagymaros-Zebegény távolság győzött. Nagymarosig egy kerékpárokat is szállító személyvonattal, onnan a kiépített, hol jobb, hol rosszabb minőségű kerékpárúton jutottunk el Zebegényig. A természet nyújtotta látvány mindannyiunkat kárpótolt a nyereg okozta zsibbadásért. A helyiek által Gründl-rétnek nevezett tisztáson fogyasztottuk el ebédünket, aztán előkerültek a labdák, tollasok, de 10 éveseim szívesen bújócskáztak is az oxigénben dús levegőn. Délután 3 óra után indultunk haza. A teljes igazság kedvéért meg kell említenem, hogy a kerékpárok egy részét az iskolánktól a Nyugati pályaudvarig (11 család odáig is kerékpárral jött) egy édesapa furgonnal szállította, de megbeszéltük a gyerekekkel, hogy célunk érdekében ennyire terheljük a környezetünket. A kirándulásról a rákövetkező héten készített *elbeszélő fogalmazások* és egy *fényképekkel teli album* azt bizonyította számomra, hogy ezt ők el is fogadták.

Projektünk második hetében is a levegő tisztaságával foglalkoztunk. Motivációnak a nagyon kedvelt Bingo játékot választottam.⁵¹ A generátorral az osztály létszámának megfelelően, könnyen el lehet készíteni a

⁵¹ <http://osric.com/bingo-card-generator/2>

változatokat. (2.sz. melléklet) Győztes, akinek egy sorban, oszlopban vagy átlóban 5 találata van. A komolyabb feladatban négy témakör lehetőségét kínáltam. Önkéntes jelentkezések alapján hamar megtalálták tanulóim a saját helyüket:

1. Internetes oldalakon búvárkodás, majd beszámoló a szálló és az ülepedő por közötti különbségről
2. A városban elhelyezett levegőminőség mérésére szolgáló tájékoztatók felkeresése, adatgyűjtés
3. Szmogtérkép készítése Budapestről
4. Szmogtérkép készítése Magyarországról

A témaválasztást természetesen a barátságok is befolyásolták, de soha nem szoktam ebbe a folyamatba beleavatkozni, még a korábbi években sem, abból nem biztos, hogy örömteli, jókedvvel végzett eredmények születnének.

A kidolgozásra 5 munkanapot kaptak a gyerekek, a délutáni szabadidőben, illetve *házi feladatban*, saját időbeosztással gazdálkodtak. Nagy örömmel, minden csoport elkészült határidőre. A tanítási órák után, a leckeírás megkezdése előtti egy-másfél órában dolgozhattak, megkaphatták a tanári asztalon álló számítógépet is, de többen a saját tabletjüket, telefonjukat használták. A térképkészítőknek A/3-as méretű fénymásolt vaktérképet adtam segítségül.

A város több pontján álló légszennyezettség-mérő műszereket szülői segítséggel keresték fel az adott 5 napon keresztül. A tőlük még idegen kémiai elnevezésekkel megbirkózva, matematikából akkortájt tanult módon, egy látványos *diagramon* mutatták be munkájukat, és állapították meg a legszennyezettebb és a legtisztább napot.

Környezetismeretből szeptember elején kezdtük Magyarország tájegységeinek témakörét, a térképcsoportosok ezzel a feladattal is erősítették ismereteiket.

Október

A tiszta időjárást kihasználva, egy *esti kirándulás* megszervezése volt projektünk következő heti állomása. Ráhangelőként megismerkedtünk a 2017-ben közzétett *térképpel*⁵³, melyről *színskála segítségével* tanulmányozhattuk az ország fényes területeit. Szürkületkor mindannyian, szülők-gyerekek együtt – természetesen tömegközlekedéssel megközelítve – gyalog felmentünk a Sas-hegyre, ahonnan jól megfigyelhettük (megcsodálhattuk?) a kigyulladó fényeket, közvilágítást, reklámokat, közlekedési eszközök fényoszlopait. De céloim nem ez volt: még a májusi erdei iskolai hetünkben vacsora után kifelé mentünk egy rétre és onnan pásztáztuk az égboltot.

Erre mindannyian jól emlékeztek. Össze akartam hasonlítani a csillagképek mostani látványát az akkor megvilágítatlan vidékről szemlélt csillagokéval. Nagyon jól sikerült tervem, rácsodálkoztak a gyerekek, hogy a kecskeméti égbolt mennyivel jobban látható volt.

Egy előre nem tervezett megfigyelési lehetőség is akadt: a *zajszennyezés*. Ott fent, a természetvédelmi terület kerítésénél állva úgy hallottuk a járműveket, mintha a közelünkben mentek volna el. A közlekedés folyamatosan morajló hangját egyperces néma füleléssel hallgattuk, majd (kihasználtam az alkalmat: „Mit hallottatok?”) a történetet jelentő igéket sorolták fel negyedikeseim: dudált, zörgött, csörgött, dübörgött stb. Végkövetkeztetésként és nyilván saját maguk vizsgálatára megállapították, hogy éjszaka azért csendesebb lehet ez a környék is.

Tervünk szerint az őszi szünet kezdetéig még két tennivalónk akadt: *szemétszedés* és az *iskolai fűszerkert igazolása*. Az utóbbit néhány technikaóra alatt elvégeztük, majd szorgalmi házi feladatként megkeresték a gyerekek, hogy melyik fűszernövény mire való. A/5 méretben rajzzal, szedési, felhasználási

⁵³ <https://www.ujnemzedek.hu/hasznos/mennyire-durva-a-fenyiszennyezés-ott-ahol-eppen-vagy-nezd-meg-ezen-a-terkepen>

lási tanácsokkal létrehoztunk egy saját *katalógust*.

A *levélgyűjtemény* még az én gyerekkorom hagyománya, de egyet most is elkészítettünk közösen, külön a talált gyomnövényekből és külön a fűszerekből. Préseltek, szárítottak, ragasztottak, feliratoztak. Tantermük falát díszítik jelenleg is ezek a tablók.

A szemétszedés motivációjára megnéztük a Csendes-óceánon lebegő szemétszigetet bemutató *kisfilmet*⁵⁴. A látvány elborzasztotta őket, ami kiváló eszköznek bizonyult a takarítás megszervezéséhez. Osztálypénzen vásároltunk gumikesztyűket, iskolánk takarítóitól hulladékzsákokat kaptunk. Párosával tervezték a gyerekek a munkát, maguknak döntötték el, hogy a szelektív melyik fajtáját választják, post-it cédulákkal megjelölték a kisebb-nagyobb zacskóikat. A munkát a saját utcánkban kezdtük, majd a 10 perces sétára levő önkormányzati parkban folytattuk. Sajnos (vagy szerencsére) nem találtunk sok szemetet. Különösen a műanyag feliratosok maradtak sivárok. A kiteljesedéshez kénytelen voltam megígérni egy szombati szemétszedési akciót a Rákos-patak partjára. Boldogan jöttek, egy-két órára szüleik is csatlakoztak. Itt bőven meg tudtuk tölteni a zsákokat. Behordtuk a zsákmányt az iskolába és feltöltöttük intézményünk tárolóit. Innen indult a következő megoldandó probléma: mi lesz most ezzel a halommal? Hogyan és hová kerül? Mi történik a szeméttel? Mennyibe kerül a szemét? Mi az, hogy szemét? Spontán megnyilatkozásaik további gondolkodásra készítette őket.

Kertvárosban áll az iskolánk, tanulóink legtöbbször családi házban lakik. Hogy mi kerülhet egy *komposztgödörbe*, már mindannyian kívülről fújják, hisz többször foglalkoztunk is a szelektív gyűjtéssel, válogattunk, csoportosítottunk applikációs képekről szemetet. De hogy mekkora egy komposztgödör, hogyan néz ki közelről a humusz, ezekre a válaszokra most jött el az idő. Mindenki hozott (otthonról is) belevalót, almacsutkát, karalábé zöldjét, krumplihéjat stb., majd elsétáltunk egyik iskolatársuk otthonához, hogy beledobjuk. A kislány édesapja nagyon készséges volt, elmesélte a legfontosabb tudnivalókat, hogyan kezeli, kell-e locsolni, hogyan hasznosítja? A látogatást biorépa- kóstolással koronáztuk meg.

Rajzórán játszi könnyedséggel készítették el négyesével az *A/6-os méretű plakátokat*, melynek témája a Ne szemetelj! volt. Az egyik csoport munkájában megjelent egy képzeletbeli szemétező gép, innen jött a következő program ötlete: tegyük látogatást a szemétezőben.

Közben érkezett október 21-e, a Földünkért világnap. Ezt az eddigi években játékos kvízzel, rajzokkal, rövid videófilmekkel köszöntöttük, ebben az évben *levelet írtak* fogalmazásfüzetükbe. A címzett szabadon választható volt, a feladat azonban ugyanaz: önállóan jó tanácsokat adtak, leírták, hogy a káros szokásokat milyen jó gyakorlattal lehet helyettesíteni. Aki szerette volna, hangosan is felolvasta levelét. Úgy emlékszem, mindenkiét meghallgattuk: a tévékikapcsolási hétre hívták fel egymás figyelmét, vízta- karékosságra adtak ötleteket, otthoni szelektív szemétyűjtést tanácsoltak stb. A legjobban egy kislány írása tetszett, aki a vidéken élő nagymamájának megírta, hogy szigetelje a házát, mert akkor olcsóbb lesz a fűtés, és ő sem fog fájni esténként, ha majd látogatóba megy hozzá.

A szemétező meglátogatásának megszervezése kisebb akadályba ütközött: a kislányok ódzkodtak a programtól. Tartottak a bűztől, a látványtól. Egy *drámapedagógiai játékkal* próbáltam eloszlatni a kétségüket, melynek alapötletét tőlük vettem: szívesen építettek a 2. osztályban használt szorzókártyákból várakat. Egyik szünetben megkértem őket, hogy néhányan építsenek fel egy közepes nagyságút. Majd az óra elején mindenki letett ugyanarra a padra egy építőkockát, egyszerre csak egyet, azt is óvatosan, mert vigyáztak a várra. Mire a másodikat helyezték el, már szép nagy lett a fal. Aztán megkezdődött a harmadik kör, de már nem sikerült mindenkinek az asztalra tenni kockáját, mert összeomlott a kártyavár. Ebből a látványból következtettünk arra, hogy a hulladékhegy is elboríthatná épületeinket, összedőlne, megfulladna városunk alatta. Két kislányt így sem tudtam meggyőzni, ezért megbeszéltük, megkérjük majd 5. osztályban az osztályfőnöküket, hogy akkor látogassanak a szemétezőbe.

⁵⁴ www.youtube.com/watch?v=HG1Ti_HzI4&list=PL8uI-xoZZ-L9LQSFngY-uRBIscd0bstZ&index=5

Ezért negyedikben csak a *Szemléletformáló és Újrahasználati Központ* termeivel, kiállításával ismerkedtünk meg interaktív kézműves foglalkozás keretében, ami természetesen újrahasznosított anyagokból valósult meg. Az oktatótermi foglalkozás után a fennmaradó időnket a játszótéren töltöttük, ahol további újrahasznosított anyagból készült eszközöket próbálhattunk ki.

Még az előző évben technikaórán készítettünk dióhéjból és olvasztott viaszból vitorlást, kiürült dobozokból bababútort, most ismét kedvet kaptunk hozzá és eldöntöttük, hogy közösen egy nagy várost fogunk alkotni. A tervezés egészen hazáig tartott. Szerencsére nem fogyott el a munkakedv, napokon keresztül hordták a felhasználható, de otthon már felesleges flakonokat, kisebb-nagyobb dobozokat. A „város” alapja egy 2 méter hosszú, másfél méter széles, addig szaunát tartalmazó doboztető lett. Erre ragasztották a lakótelepet, bevásárlóközpontot, iskolaépületet zászlóval, egy híres bútoráruházat, amit a jellemző színeivel is megjelenítettek, egy csónakázó tavat, autópályát, de még egy helikopter leszállási helyére is gondoltak. A méretéből adódóan jól körül lehetett járni, egyszerre sokan tudtak rajta dolgozni. Ötletes, szépen megvalósított munkadarab lett.

A fel nem használt vizesflakonokból *madáretetőket gyártottunk*: az alsó feléből ablakot nyírtunk ki, a nyakára vastag fonalból akasztót erősítettünk. Iskolánk udvarára és az utca faágaira lettek kiakasztva, ahová egész télen szorgalmasan pótolták gyerekeim a magokat.

Föld

November

Az őszi szünet után saját magunkkal, testi-lelki egészségünkkel kezdtünk foglalkozni. Zöldségek-ből már többször faragtunk szobrot, ezért az iskolagyümölcs-programból megmaradt, mintegy 4-5 kg alma hasznosítására kértem tőlük ötleteket. A börze után a lekvárkészítést választották a legtöbben, így az interneten egyszerű receptet kerestünk. Sikerült egy olyanra bukkannunk, ami tartósítószer-től mentes, csak kevés cukor, fahéj és citrom szükséges hozzá. Negyedikeseim már minden folyamatba be tudtak kapcsolódni, egymás között elosztották a mosást, hámozást, darabolást, reszelést, mennyiség kimérését, bébiételes üvegek tisztítását, díszes tető és címke megtervezését. A főzésben, kavargatásban segítettem, a kóstolásra mindannyian lelkesedve jelentkeztek. A technikateremben zajlott a vidám délutáni munka. Az elkészült termékeket az iskola Luca-napi vásárán értékesítettük.

A füstmentes nap vitaindító gondolata őszinte megnyilatkozásokba torkollott. Környezetismereten *parlamentet* tartottunk, két táborra szakadt az osztály, helyeslőkre és ellenzőkre, akik egymással szemben foglaltak helyet. A moderátor szerepét megtartottam magamnak, szerencsére túl sok dolgom nem volt, ennyi év alatt már kialakult közösségünk vitakultúrája. „Helyes-e, hogy a szülők a gyermekeik szeme láttára dohányoznak?” – kérdésre kellett érveket és ellenérveket gyűjteni. Közben szabadon át lehetett ülni, akár többször is a terem másik oldalára. Éltek is többen a lehetőséggel, miközben a saját kis életükből mondták a példákat. Nem zártuk le a vitát, nem akartam állást foglalni, mert véleményformáló szándékom esetleg ellenérzést váltott volna ki néhányukban.

Rajzórán 4 fős, *differenciált csoportokban* folytattuk a munkát, *plakátot* terveztek a gyerekek a füstmentesség népszerűsítésére. Az informatikában jól boldogulók *PPT-t készítettek*, a többiek papírkartonra festettek vagy zsírkrétával színezték. Zseniális alkotások születtek, a legjobban a cigarettázó Föld tetszett, aminek a füstös fele szürke és sötétkék, a füstmentes pedig élénk zöld és világoskék színekben pompázott.

A következő környezetismereti órán került sor a többi káros szenvedély megbeszélésére. Egy nagy körben ültünk le, és megkértem a gyerekeket, hogy egy cédulára név nélkül írják le saját rossz szokásaikat. Alig akadt, aki semmit nem tudott írni. Beletettük egy dobozba, én vállaltam felolvasásukat, majd ki kellett találni a tulajdonost. Nagyon sok kis gazdát sikerült beazonosítani, körömrágás, vállrángatás, napi többszöri csokievés stb. került „beismerésre”.

Ezután elrettentő, de 10 éves gyerekeknek már megmutatható *képeket* néztünk az alkohol és a drog-

fogyasztás eszközeinek, negatív hatásainak demonstrációjára. Minden tanulóm hozzá tudott szólni a frontális megbeszélésen, mindenkinek volt már valamilyen ismerete az adott témában, hallottak már a szerekről, látták a szüleiket alkoholt fogyasztani. Csoportosítottuk a képeket, majd 2 szókártyával zártuk le a kupacokat: mennyi a mérték? – kérdésre vártam a választ. Nagyon örültem, hogy a kábítószer képhalmazhoz piros betűkkel a SOHA, az alkohol képeihez a KEVESET feliratot írták tanulóim.

Ezután egy *gondolattérképet* állítottunk össze a káros szenvedélyekről. A karton közepére egy embert rajzoltak, a négy sarkában egy-egy szenvedély kapott helyet, az előzőleg említetteket a számítógépes játékokkal egészítettem ki, amibe az internethasználat veszélyei is beletartoztak. Nem volt olyan tanulóm, aki legalább egy információval ne tudta volna bővíteni a térképet.

A témát egy 30 fogalmi párral, generátorral készült triminóval⁵⁵ fejeztük be, amit csoportokban közösen raktak össze negyedikesem. (1.sz. melléklet)

November utolsó péntekén, a *Ne Vásárolj Semmit! Napot* könnyen be tudtuk tartani, ugyanis nincs iskolai büfénk. Tavaly ezen a napon éppen színházba mentünk délelőtt, ilyenkor egy kisiskolás már alig várja, hogy vehessen valamit. Aznap magammal vittem azokat a 2 dl-es almaleveket, amit szintén a gyümölcsprogramban kapnak a gyerekek. Bár sóvárogva, de betartották a vállalt előírást, és az előadás szünetében megitták.

(Az idén figyelmeztették a szüleiket, az ő elmesélésükből tudom, sokan közülük is megállták a pénzköltséget.)

A projektnap előzetes feladata volt: ki kellett otthon választaniuk legalább 1, legfeljebb 4 olyan játékot, ruhadarabot, írószert vagy könyvet, amit már nagyon régen használtak, és elképzelhető, hogy soha többé nem lesz rá szükségük. Természetesen feltétel volt, hogy jó állapotú, ép, mások által még használható darabok legyenek. A tanterem közepén összetoltunk néhány padot, mindenki ide helyezte aznap reggel a felajánlott tárgyát, tárgyait. Körbejárhatták, megnézhatték a kínálatot, a szemükkel választhattak egyet, de a döntéshez bőven kaptak gondolkodási időt.

A programot egy népmese, a *Mindent járó malmocska* című rajzfilm⁵⁶ megtekintésével kezdtük, majd negyedikesem véletlenszerű csoportalakítás után kooperatív szerepeket osztottak szét maguk között: a borítékban íródeák, feladatfelelős, időfelelős és szószóló szerepe lapult. Csendfelelősre negyedikében már nem volt szükség.

Az első egy kötelező, de differenciált feladat volt minden csoport számára: (szabadon választható)

- egy kirakat készletének beárazása (nehezebb)
- áruk-árak párosítása képek és feliratok alapján (könnyebb)

Egy áruházlánc heti reklámújságjából vágtam ki a képeket.

A következő lehetőségekből egyet megbeszélés és közös döntés után választhattak a csoportok:

1. Bőjtről szóló versek keresése a Szentírásból
 2. Közmondások, szólások gyűjtése gazdagságról-szegénységről
 3. Egy eladó érvei: miért fontos, hogy legyen otthon 3D szemüvegünk? A vásárlók meggyőzése.
 4. Poszter készítése: szabadon választott árucikk reklámja
 5. Szövegalkotás: mi mindenre fordíthatnátok a mai napon megtakarított összeget?
 6. Fodor Sándor: *Fehérfenyő* című novellájának értelmezése, üzenete
- + (ha időben végeztél: szófelhő készítése a mai nap mondanivalójáról)

Nem volt hosszú vita, csoporton belül hamar megegyeztek. Egy témára azonban több csoport is jelentkezett, így sorsolással döntöttünk. A kidolgozáshoz minden használható volt, könyvek, számítógép, saját telefon stb. Tanulóim 45-60 perc alatt, kiválóan végeztek a megoldásokkal. Egy csoport, az 5. feladatot kidolgozók készítettek szófelhőt⁵⁷ a tantermünkben lévő számítógépről. Nagyon-nagyon elégedett voltam! Projektnapunkban az *Ökologistic Környezetvédelmi Alapítvány foglalkozása* foglalkozása következett,

⁵⁵ <http://paul-matthies.de/Schule/Trimino.php>

⁵⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=MFiGADpSpLs>

⁵⁷ a www.wordart.com internetes oldalról

honlapjukon előzetesen regisztráltam. Ők a hulladékcsökkentés témában tartottak szemléletformáló előadást, bemutatót, majd a kreatív csapat vezetésével műanyag palackok kupakjaiból ékszereket készítettünk. Ezután az egész iskolának meghirdettük a kupakgyűjtést.

A nap végén a még szeptemberben elkezdett szóbeli, játékos fogalmazásunkat folytattuk: (Egy lakatlan szigetre hajótöröttként érkezett az osztály minden tanulója, felnőtt kíséret nélkül. Hetente különböző megoldandó problémákat vettem fel, erre kellett közös megoldást találniuk.) Ezen a napon az élelemszerzésre szerettem volna őket biztatni, vásárlás nélkül kellett a szükségleteiket biztosítani. A szerszámkészítéssel kezdték, és ahogy azt egyszer régen megtanultam az ösközöségről, ők is úgy osztották el a feladatokat: gyümölcsök gyűjtése, gombaszedés, tűzrakás, vadászat, a hagyományos férfi-női szerepeket betartva.

Zárszóban nagyon megdicsértem tanulóimat a projektnapon végzett komoly munkájukért. Ők is úgy nyilatkoztak, hogy tetszett nekik, jól érezték magukat. Jutalomképpen mindenki elvehette azt az egy tárgyat, amit már gondolatban reggel kiválasztottak maguknak.

A többi ajándékot cipősdobozokba csomagoltuk és átadtuk a Békeháló mozgalom képviselőjének, aki az ózdi iskolába rászoruló gyerekeknek juttatta el azokat.

December

Az időközben beköszöntött adventet fenyőkoszorúval jeleztük. Ekkor már izgatottan készültünk a Luca-napra, a karácsony előtti kis vásárra, ahol minden osztály saját készítésű termékeket árul. Örültem a szülők hozzájárulásának, akik mosógél főzését választották legfőbb tevékenységüknek, mosószappanból és mosósódából. Sajnos negyedikeseimnek csak az üvegek díszcsomagolása maradt feladatul, mert az elkészítést egyikük otthonában végezték, de édesanyák mind közösen. Hogy enyhítsek a csalódáson, gyertyakészítés lehetőségét kínáltam fel kisdíákjaimnak. (Utánanéztam a szappankészítés egy egyszerűbb, gyerekek által végezhető módjának is, de a kreatívboltban kapható, természetes növényi alapanyagokból készült, kiönthető szappant és az illatósító olajat nem tudtuk megvásárolni. Maradék szappanokból való összeolvasztást, pedig kisebb gyerekekkel terveznék.) Így otthonról régi, már használt gyertyákat hoztak negyedikeseim, amiket egy nagyobb fazékban összeolvasztottunk. Ebbe mártogatták bele a kanóc fonálát, sorban egymás után sokszor. Ahogy a viasz megkötött, egyre vastagodott az új gyertya. Pici száraz virággal, tujalevelekkel díszítettük, rányomkodtuk, beledolgoztuk a gyertyákba. Ezután kettéválasztottam a viaszt, kétféle régi zsírkrétadarabkákkal színeztük, így a gyertyák alja zöld vagy piros lett. Szép darabok lettek, bizonyára örültek a szülők a saját mártogatású gyertyának karácsonykor.

Ajándékon kívül *dekorációt* is készítettünk természetes anyagokból: nemezből és kukoricacsuhéból. Az előbbihez színes gyapjúra és szappanos vízre volt szükségünk. Vizes kézzel addig formáltuk, tömörítettük a választott színű, tojásméretű anyagot, amíg az meg nem keményedett. Legegyszerűbb a gömbforma volt, de az ügyesebb gyerekek harangocskát, sőt angyalt is tudtak formálni. Egy hímzőtűbe fűzött színes szál lett az akasztója, amit beleszúrtunk, majd összekötöttük. A kukoricacsuhé előzetes gyűjtőmunkát igényelt. A száraz kukoricahéjat bevizeztük, keskenyebb-szélesebb szálakra tépdestük, sodortuk, fontuk, összeillesztettük, megkötöttük. A legnagyobb kihívás a nyolcas alakú kötés volt: az alak feje mögé helyezett levélből készült szárnyakat vagy karokat úgy tudtuk a testhez rögzíteni, hogy egy vékony szálat a test előtt kereszteltünk, majd hátul megkötöttük. A Szentcsaládot, néhány angyalt, pásztorokat és bárányokat sikerült elkészíteni.

Még gyermekkoromban nagymamám tanított a *Szentcsalád-járás* szokására. Egy nagyméretű betlehemi szentképet mindennap más családhoz, rokonokhoz, ismerősökhöz vittek el és ott értük imádkozott a közösség. Ezt a szokást elevenítettük fel tavaly adventben; negyedikben már jól ismerik egymást a gyerekek, tudják, hogy ki milyen gonddal küzd, ezért nagyon fontos közösségformáló eszköznek érzem a reggeli áhítat ezen formáját. A papírból és igazi szalmából készült istálló és jászol előtt imádkoztunk egymásért.

Az őszi teremtésvédelmi program összefoglalása - a karácsonyi szünet előtti utolsó tanítási napon - tanulmányi versenyt tartottunk. Ehhez a learning apps⁵⁸ tankockáit is segítségül hívtam (3.sz. melléklet), amiket csoportban, majd a telefonjukkal egy Kahoot! (4.sz. melléklet) játékot önállóan fejtettek meg tanulóim.

Szívből kívánom, hogy tegye teljessé a Jóisten azt a sok jót, amit megkezdett bennük!

A projekt tematikus terve

Idő	Téma	Didaktikai feladatok	Ismeretanyag	Fejlesztési területek (attitűdök, készségek, képességek)	Munkaformák, módszerek	Szemléltetés, produktum
Szeptember 22.	Autómentes nap	motiváció, aktivizálás, tapasztalatok felelevenítése, ismeretszerzés, balesetmentes kerékpározás előkészítése, szabályai	A levegő minősége	rendszerzés, ráismerő készség, összefüggések felismerése, problémamegoldás, kitartás, leírókészség	Frontális munka Családi kirándulás	Útiter, térkép, menetrend, tájképek, album, beszámoló fogalmazások
Szeptember utolsó hete	Levegő tisztaságának mérése	motiváció, csoportok alakítása, ismeretszerzés, tudományosság, érthetőség, visszacsatolás	Légszennyezés fogalma Szálló és üledőpor különbsége Mérőműszerek Szmogtérkép	rendszerzés, tanultak támogatása, problémamegoldás, összefüggéskeresés, kitartás, együttműködő képesség, rendszerzés, analízáló-képesség, leíró- és rajzkészség, beszéd-készség	Játék Csoportmunka, ellenőrzés, kiselőadás frontálisan	Bingó játék, Térképek, adatok, internet, diagram,
Október első hete	Fényszennyezés, zajszenyezés	aktivizálás, ismeretszerzés, tudományosság, megfigyelés, összehasonlítás, következtetés, visszacsatolás	Fényszennyezés fogalma Zajszenyezés fogalma	analízálás, problémameglátás, összefüggések felismerése, kommunikáció	Frontális osztálymunka Családi séta	Fényszennyezés térképe: https://www.ujnemzedek.hu/hasznos/mennyire-durva-a-fenyszennyezés-ott-ahol-eppen-vagy-nezd-meg-ezen-a-terkepen
Október 4.	Állatok világnapja	aktivizálás, csapatok alakítása, érthetőség, ügyesség, becsületesség	Járásfajták, állatok mozgására emlékeztető játékos feladatok testnevelésórán	csapatérdek, együttműködés, kommunikáció, kitartás	Csapatversenyek	https://www.ujnemzedek.hu/hasznos/mennyire-durva-a-fenyszennyezés-ott-ahol-eppen-vagy-nezd-meg-ezen-a-terkepen

58 <https://learningapps.org/createApp.php>

Idő	Téma	Didaktikai feladatok	Ismeretanyag	Fejlesztési területek (attitűdök, készségek, képességek)	Munkaformák, módszerek	Szemléltetés, produktum
Október második hete	Mi a különbség a hulladék és a szemét között?	aktivizálás, motiválás, alkalmazás, munkapárok kialakítása, tevékenykedtetés, ismeretszerzés, tapasztalatszerzés	Hulladékok fajtái, humusz fogalma	problémamegoldás, probléma-érzékenység, rajzkészség, együttműködő képesség	Frontális osztálymunka, páros tevékenység, csoportmunka	Szemét az óceánban: www.youtube.com/watch?v=HG-1Ti_HzI4 hulladékzsák, post-it cédulák, komposztgödör, plakát
Október harmadik hete	Fűszernövények	aktivizálás, alkalmazás, tevékenykedtetés, szemléletesség	Fűszernövények fajtái, hasznosságuk, használhatóságuk	rendszeresítés, kitartás, íráskészség	Frontális osztálymunka	Növénygyűjtemény
Október 21.	A Földünkért világnap	gyakorlás, alkalmazás	Levélírás	íráskészség, leírókészség, kreatív gondolkodás, összefüggés keresés	Önálló munka	Fogalmazás
Október negyedik hete	Szemléletformáló és Újrahasználati Központ	motiváció, érthetőség,	Hulladék hasznosítása	kreativitás, ráismerő készség, összefüggés keresés	Frontális osztálymunka, látogatás	Dramajáték, kiállítás, játszótér
Október negyedik hete	Újrahasznosítás	visszacsatolás, tapasztalatszerzés, tevékenykedtetés, játék	Hulladék hasznosítása	kreatív gondolkodás, kreativitás, alkotóképesség, együttműködő képesség	Frontális osztálymunka	Újrahasznosítás: város, madáretetők
November második hete	Testi egészségünk	tevékenykedtetés, alkalmazás	Almalekvár készítése	ráismerő készség, alkotóképesség	Frontális osztálymunka	Lekvár, üveg-, tetőcímké, internet
November harmadik hete	Füstmentes nap	érthetőség, visszacsatolás, csoportok kialakítása, tevékenykedtetés	Káros szenvedély: dohányzás	problémamegoldó gondolkodás, vitakészség, kreativitás, alkotóképesség	Frontális osztálymunka, differenciált csoportmunka	Plakát, PPT
November harmadik hete	Káros szenvedélyek, rossz szokások	érthetőség, tanultak támogatása, tevékenykedtetés, visszacsatolás, rejtvényfejtés	Alkoholfogyasztás, kábítószer, internethasználat veszélyei	problémaérzékenység, beszéd-készség, rendszeresítés, íráskészség, ráismerő készség, összefüggés keresés, együttműködő képesség	Frontális osztálymunka, csoportmunka	Cédulák, színes képek, gondolat-térkép, szókártyák, triminó

Idő	Téma	Didaktikai feladatok	Ismeretanyag	Fejlesztési területek (attitűdök, készségek, képességek)	Munkaformák, módszerek	Szemléltetés, produktum
November utolsó péntek, projektnap	Ne vásárolj semmit!	csoportalakítás, kooperatív szerepek, tevékenykedtetés, szövegfeldolgozás, érthetőség, visszacsatolás, aktivizálás, ismeretszerzés, tudományosság	Hulladékcsökkentés Ökologistic Környezetvédelmi Alapítvány szemléletformáló előadása	problémézőképesség, alkotóképesség, kreativitás, kreatív gondolkodás, együttműködő képesség, alkotóképesség, ráismerő készség, íráskészség, szövegértő képesség, rendszerezés, kitartás, szóbeli fogalmazási képesség, kommunikáció	Differenciált csoportmunka, kooperatív csoportmunka, frontális ellenőrzés Frontális osztálymunka, munkáltató óra	gyűjtőmunka, rajzfilm, reklámok, Szentírás, mintadarabok, szóbeli fogalmazás, szófelhő
December első hete	Karácsonyi ajándék	motiváció, tevékenykedtetés, balesetvédelem	Gyertyakészítés mártogatással	alkotóképesség, kreativitás	Egyéni munka	Gyertyacsonkok, fonal, szárított virág, tujaág, zsírkréta, rezsó, fazék
December második hete	Karácsonyi dekoráció	motiváció, tevékenykedtetés	Nemezélés, csuhébaba	alkotóképesség, kreativitás	Egyéni munka	Nemez, kukoricahéj, szappan
December 20.	Összefoglalás	tevékenykedtetés, verseny	Hazám e Föld projekt	felidézés, bevésés	Játék párban, csoportban	Tankockák, Kahoot!

Felhasznált irodalom:

- <https://www.ujnemzedek.hu/hasznos/mennyire-durva-a-fenyszennyezés-ott-ahol-eppen-vagy-nezd-meg-ezen-a-terkepen> Utolsó letöltés: 2019. 10. 28.
- https://www.youtube.com/watch?v=HGrlTi_HzI4 Utolsó letöltés: 2019. 10. 28.
- <https://www.youtube.com/watch?v=MFiGADpspLs> Utolsó letöltés: 2019. 11. 06.
- Szentírás
- Erdélyi karácsony novelláskötet /Lazi Könyvkiadó Szeged 2006/
- Trimino generátor⁵⁹
- Bingó generátor⁶⁰
- Tankockák⁶¹
- Kahoot! játék⁶²

59 <http://paul-matthies.de/Schule/Trimino.php>

60 <http://osric.com/bingo-card-generator/>

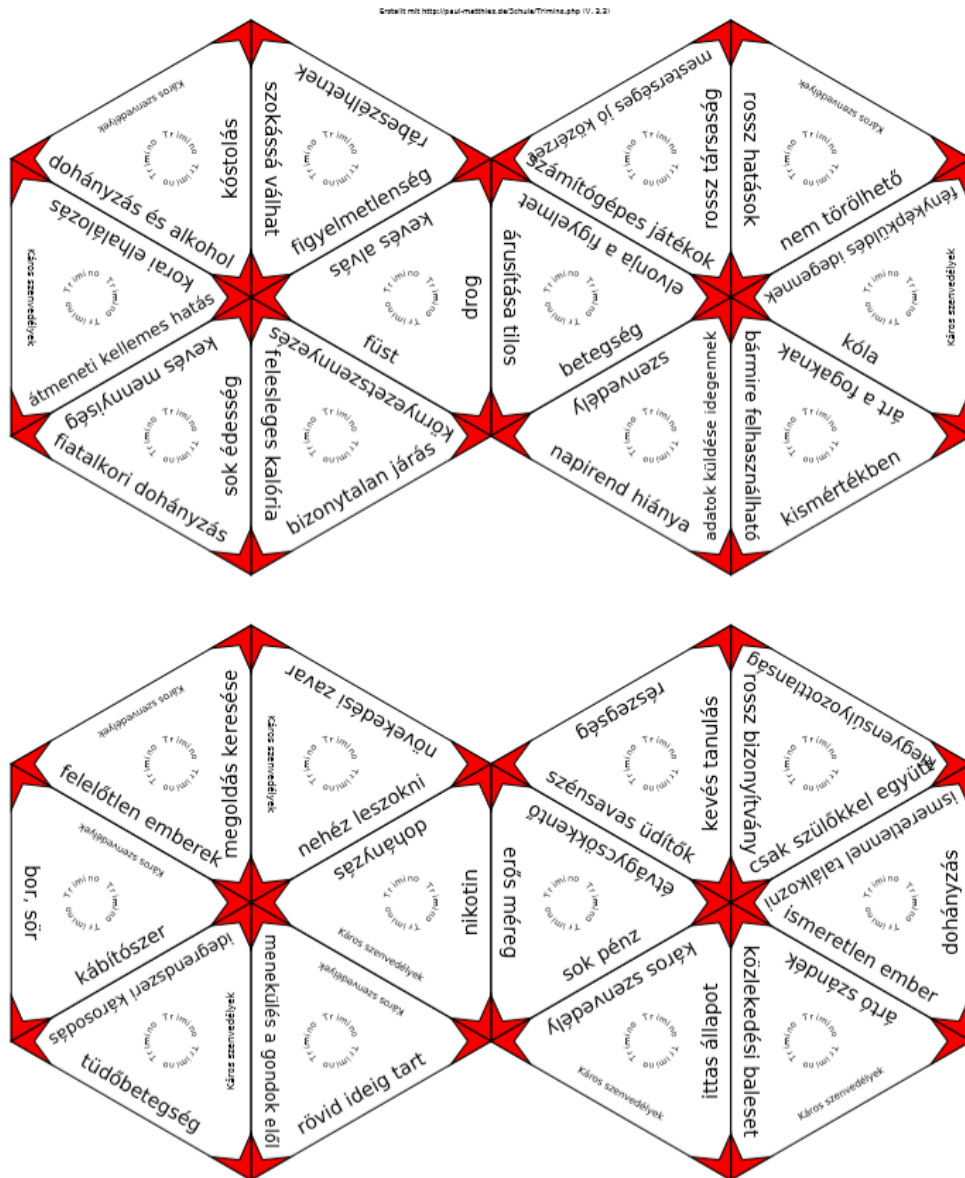
61 <https://learningapps.org/createApp.php>

62 <https://kahoot.com/>

Oktatási segédanyagok

Mellékletek

1.sz. melléklet: Trimino

2.sz. melléklet: Bingó

Légszennyezetség					Légszennyezetség				
tüdőbetegség	sok autó	ózon	tiszta levegő	mérőműszerek	mérőműszerek	tiszta levegő	ózon	köd	szmog
ülededő por	szálló por	köd	allergia	gázok	tüdőbetegség	ülededő por	belélegezzük	allergia	szálló por
belélegezzük	benzingőz	autómentes nap	szmog	gyárkémények	gyárkémények	autómentes nap	tűzrakás	asztma	kirándulás
büz	káros	kirándulás	asztma	oxigén	oxigén	sok autó	büz	benzingőz	veszélyes
kipufogók	egészség	füst	tűzrakás	veszélyes	egészség	gázok	füst	kipufogók	káros

3.sz. melléklet: tankockák

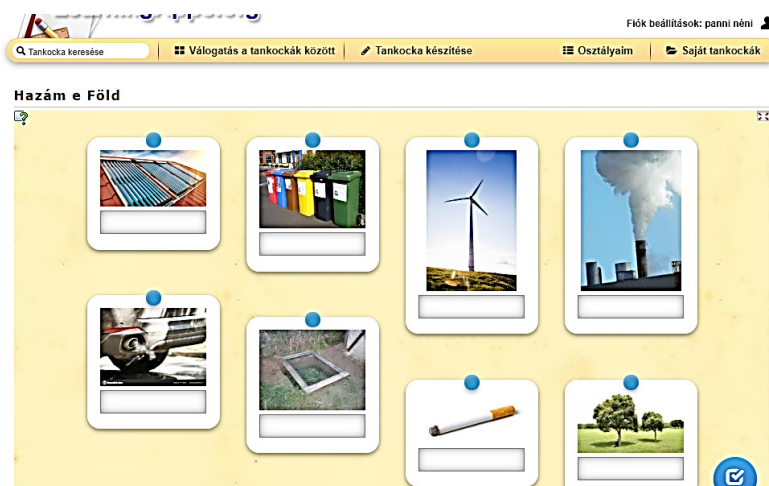
2. kérdés: Háztartási gépeken milyen betű jelzi az energiahatékonyságot?
 A: X B: A C: LX D: a
3. kérdés: Hol termelnek több szemetet?
 A: városokban B: falvakban C: erdőben D: tanyán
4. kérdés: Mit okozhat az avarégetés füstje?
 A: torokgyulladást B: náthát C: halálos betegséget D: éhséget
5. kérdés: Mivel gyűjtik össze a Nap energiáját?
 A: szélkerékkel B: napkollektorral C: naphálóval D: vezetékkel
6. kérdés: Mit jelent a fenntartható fejlődés kifejezés?
 A: környezetbarát életmód B: vigyázunk egymásra
 C: balesetmentes közlekedés D: megbocsátunk

tankocka: csoportosítás

Minden csoportra 4-5 példát írtam: toll, füzetlap, zöldség szára, gyógyszer stb.

tankocka: rövid válaszok

4.sz. melléklet: Kahoot!

A játék kérdései, válaszlehetőségei:

1. Mi történik a jéghegyek elolvadása után?
 - csökken a tengerszint
 - megemelkedik a tengerszint
 - hidegebb lesz az egész világon
 - több lesz a vizünk
2. Mit hívunk megújuló energiaforrásnak?
 - Nap, atomenergia, kőolaj
 - fa, szél, földgáz, geotermikus energia
 - Nap, szél, víz, fa
 - bioüzemanyagok
3. Melyik módszer a legjobb a környezetnek?
 - újrahasznosítás
 - tudatos vásárlás
 - szelektív hulladékgyűjtés
 - komposztálás
4. Mi az ökológiai lábnyom?
 - a számukra szükséges élelmiszert termő terület
 - ahol élünk
 - a szemétkerakóhely
 - az a terület, ami a szükséges élelemet, energiát megtermeli
5. Melyek szerves ásványi anyagok?
 - földgáz, kőolaj
 - víz, föld
 - szén, víz
 - szél, csapadék
6. Mire használjuk az ásványi anyagokat?
 - állatok etetésére
 - növények ápolására
 - komposztálásra
 - energia termelésére
7. Hogyan takarékoskodhatunk az energiával?
 - nem égetjük feleslegesen a villanyt
 - nem megyünk sehová feleslegesen
 - autóval közlekedünk kerékpár helyett
 - kirándulunk
8. Mi a különbség szemét és hulladék között?
 - semmi
 - a szemét nem használható fel, a hulladék igen
 - a hulladék nem használható fel, a szemét igen
 - hulladék csak komposzt lehet
9. Mit nem szabad kidobni a komposztba?
 - almacsutkát
 - konzervdobozt
 - zöldségeket
 - gyümölcshéjat
10. Melyik veszélyes hulladék?
 - elem
 - szörpös üveg
 - műanyag pohár
 - italos fémdobozok
11. Mi történik a szeméttel, ha elszállították?
 - azonnal elégetik
 - átválogatják
 - elosztják egymás között
 - elássák
12. Mit jelent: a Földet unokáinktól kaptuk kölcsön?
 - fákat kell ültetnünk
 - Vigyázzunk rá!
 - védjük a sok autótól
 - sok a szemét
13. Mit kell tennünk a használt sütőolajjal?
 - lefolyóba önteni
 - komposztgödörbe önteni
 - állatok takarmányozására használható gyűjtőhelyre vinni
14. Miért hasznos a szelektív hulladékgyűjtés?
 - nem hasznos
 - később telnek meg a kukák
 - újra feldolgozzák az anyagokat, kevesebbet égetnek el
 - szebbek a színes kukák
15. Mikor van a Földünkért világnap?
 - október 21.
 - október 23.
 - augusztus 20.
 - szeptember 22.

III.2. Filep Otília: Együtt a víz nyomába!

Rezümé:

A projekt szorosan kapcsolódik a fizika tantárgyhoz, de a biológiához, földrajzhoz, kémiához kapcsolódó részeit is könnyen ki lehet hangsúlyozni. A tartalmi elemek a diákok kreativitására, kísérleti tapasztalataira építenek. A projekt iskolán kívüli tevékenységeket is kínál. Megtörténik a témakör feldolgozásához szükséges kulcsfogalmak feltérképezése, rendszerezése, ismeretlen fogalmak tisztázása, kiterjesztése, különböző kontextusokba való használata. Minden csoport rákérdez a tanult kulcsfogalmakra, kísérletekre, környezetvédelemre egy online teszt megalkotásával.

A séta és az ezt követő kísérletek és a megfigyelések során, a tanulók, számos a vízzel kapcsolatba hozható fizikai, kémiai, biológiai, földrajzi, technikai ismerettel szembesülnek.

Szakmai háttér:

Célcsoport: Az óravázlat 13-14 éves tanulóknak készült, de rugalmasan alakítható a különböző korcsoportnak megfelelően, akár a középiskolás diákok is be lehet vonni egy ilyen típusú foglalkozásba.

Fejlesztendő kompetenciák:

Gondolkodási készség

- Rendszerezés, kiterjesztés, integrálás
- Kutatási készségek:
- Hipotézisalkotás
- Kísérlettervezés, megfigyelés, adatrögzítés és értelmezés
- Következtetés

21. századi készségek:

- Kritikus érvelés – egyes részproblémák esetében
- Kreativitás – a problémákra adott válaszok és értelmezések, a vizsgálatok tervezésében
- Kommunikáció – az információk keresése, rendszerezése, felhasználása és bemutatása
- Együttműködés – a feladatok elosztásában és végrehajtásában

NAT kompatibilitás:

A foglalkozás témája összhangban van a Nemzeti Ifjúsági Stratégia és a Nemzeti Alaptanterv célkitűzéseivel is. A foglalkozások illeszkednek a fizika-, etika-, földrajz-, társadalomismeret- vagy az osztályfőnöki órák keretébe.

Ember és természet: jelentős mértékben hozzájárulni ahhoz, hogy a tanulók a haza felelős, hasznos polgárjaivá váljanak; reális önismeretre és szilárd erkölcsi ítélőképességre tegyenek szert; képessé váljanak az önálló tájékozódásra, véleményformálásra és cselekvésre; megismerjék és megértsék a természeti, társadalmi, valamint kulturális jelenségeket, folyamatokat.

Az óra egyszerre szolgálja az általános műveltség gyarapítását, a világszemlélet és az erkölcsi értékrend alakulását. Fontos fejleszteni a tanulók szociális érzékenységét, toleranciáját, valamint empátikus képességét az életkornak megfelelő társadalmi, környezeti problémák iránt.

Ez csak úgy lehetséges, ha a tanítási-tanulási folyamat teret ad a színes, sokoldalú iskolai életnek, a tanulásnak, a játéknak, a munkának; ha fejleszti a tanulók önismeretét, együttműködési képességét, edzi akaratukat; ha hozzájárul életmódjuk, szokásaik, az értékekkel történő azonosulásuk fokozatos kialakításához, meggyökereztetéséhez

Témakör: Vizes környezetünk

Téma: A környezetért érzett felelősség, a környezettudatos magatartás fejlesztése.

A téma relevanciájának indoklása:

Társadalmunkban jelentős értékváltozásnak lehetünk tanúi, a hagyományos értékeket felváltották az új értékek. Nagy különbség van e két értékrend között, amely meghatározza a tanulók társadalomhoz, környezethez, világhoz való viszonyulását. A megfelelő értékrend kialakítása elősegíti fejlődésüket egyéni és társadalmi szinten is.

Mindannyian felelősséggel tartozunk a természet egyensúlyáért. Aktív, tudatos részvételre van szükség a környezetünk védelme érdekében. Ugyanakkor szükséges, a megfelelően stabil és megújulásra képes érzelmi kapcsolat megalapozása és erősítése az élő és az élettelen környezettel.

Fontos megérteniük, hogy napjainkban egyre fontosabb feladat az emberiség összefogása a természet védelme érdekében.

Nevelési célok meghatározása és indoklása:**Rendszerszemléletre nevelés:**

A tanórákon szerzett ismereteket, tudják összekapcsolni az életben tapasztaltakkal. Legyenek képesek megérteni a fejlődés és a környezet kérdéseinek összefüggő rendszerét.

A tanulók képesek legyenek önállóan elmagyarázni, hogy mik a Globális Célok, miért fontosak, és ez hogyan kapcsolódik saját életükhöz.

Az alternatív, problémamegoldó gondolkodás elsajátítása:

Alakuljon ki az a képesség, hogy a problémákra válaszokat is keressenek a tanulók. Az egyes kérdések megválaszolására több alternatíva felállítását igényeljék, és az alternatívák értékelése után képesek legyenek a helyes, megfelelő választ kiválasztani.

A globális összefüggések megértése:

A létező környezeti problémákat ne csak önmagukban lássák, hanem azok gazdasági, társadalmi okait is megértsék.

A szerves kultúra fontosságának megismertetése a fenntartható fejlődésben:

Beláttatni, hogy az ember történelme során nemcsak szembefordult környezetével, hanem számos esetben tudott azzal harmóniában is élni.

Érzékenyvé tenni a gyerekeket a harmonikus környezet szépségének a befogadására, élvezetére; hajlandóságot ébresztetni az aktív részvételre, kialakítani a tenni akarást a problémák megoldása érdekében.

Segíteni a környezeti folyamatok, összefüggések megértését, a környezettudatos életvitel kialakítását.

Megvalósítani a helyes döntések meghozatalához szükséges ismeretek átadását, a magatartások, viszonyulások és környezeti etika kialakulásához nélkülözhetetlen élmény-helyzetek biztosítását.

Felkészülés a felnőtt lét szerepeire.

Önálló véleményalkotás és ítélezés fejlesztése.

Természettudományos műveltség:

A természettudományos ismeretek és gondolkodásmódok felhasználása a mindennapi élettel összefüggő problémák felismerésében, vizsgálatában és megoldásában

Bizonyos felmerülő tévképzetek (pl. a sűrűséggel kapcsolatban), felszínre hozása és ezek módosítása.

Alkalmazott oktatási módszerek és választásuk indoklása:

A témakör feldolgozásának módszertana alapvetően előzetes ismeretek, tapasztalatok alapján, új ismeretek megszerzése, a víz témakörben. Összességében a tevékenység sorozat tanulóközpontú, felfedezésen alapuló tanulást eredményez.

A tanulók, kiscsoportos foglalkoztatása nagymértékben elősegíti a bemutatott témával kapcsolatban felmerülő kérdések, problémák, vélemények megbeszélését. A sajátos nevelésű igényű diákokat olyan csoportba lehet beosztani, ahol a többiek segítik a feladatok elvégzésében.

A részletes csoport beszámoló alapján, tanári segítséggel összehasonlítják és összegzik az eredményeket, közös következtetéseket fogalmaznak meg. Nagyon fontos, hogy a diákok elmondják meglátásaikat, a kísérletezés során tapasztaltakat.

A projekt bemutatása

1. szakasz: Előkészítés, ráhangolás: 45 perc

Tanár: Röviden bemutatja a tanulási egység témáját: Fedezzük fel vizes környezetünket! Milyen szerepe van a folyadékoknak az életünkben? Tegyük egy sétát a környéken!

Projektkérdés:

Mit tudhatunk meg a vízről közvetlen környezetünkben?

Tanár/ Diák: Rövid videók megtekintése- Animáció a vízről, a víz szerepe életünkben

Animáció a vízről.⁶³

Vízszennyezés.⁶⁴

Diák: A videóban látott képek alapján ismert és új, eddig nem említett vízzel kapcsolatos fogalmakat, szavakat gyűjtenek. Szavak, fogalmak társítása- fizika, kémia, biológia, földrajz- témakörökből ismert folyamatokkal- halmazállapotok, halmazállapot változások, vízi erőművek, hidak, gátak, hőmérséklet, sebesség, endoterm, exoterm változások, kémhatás, hajszálcsovéesség- növények, vérkeringés, könnyképződés, vízi állatok növények, éghajlat, csapadék.

Tanári támogatás

pl. párolgás- halmazállapot változás, víz körforgása, csapadék, szárazság, endoterm folyamat.

T/D Ezeknek a szavaknak a megbeszélése, kapcsolódásuk a vizes környezet témához, segítenek a tervezett kirándulás tevékenységeinek, megfigyelési szempontjainak, szükséges eszközök meghatározásában

D: Listák készítése: lehetséges tevékenységeket, megfigyelési szempontok; szükséges eszközök. Listák megbeszélése, egyeztetés, véglegesítés.

T: A diákok listái alapján, kiegészítve szükség esetén, felvázolja a kirándulás célját, tevékenységeket, megfigyelési szempontokat:- vízzel kapcsolatos környezeti elemek felfedezése, megfigyelése, fényképkészítés, gyűjtő tevékenység: vízminták, lehetőség szerint talajminták: homok, kavics, agyagos föld.

T/ D: Szükséges eszközök előkészítése. Szakértői csoportok megszervezése, feladatok átismétlése: fotoriporterek, útvonal rögzítők, mintavételezők, mérésekkel felelősök megfigyelők, környezetvédők.

T: Felhívja a figyelmet az esetleges veszélyekre; balesetvédelmi oktatás levezetése.

2. szakasz: Vizes objektumok feltérképezése, rendszerezése: 2X 45 perc

T: Induljunk! Fedezzük fel vizes környezetünket! Milyen szerepe van a folyadékoknak az életünkben? Tegyük egy sétát a környéken!

T: Felhívja a figyelmet az esetleges veszélyekre; előző órán a diákok balesetvédelmi oktatásban részesültek.

T/ D: Kirándulás! A séta során csoportokba szerveződve figyelik meg a látottakat. Minden csoport, felelős egy- egy tevékenységben: fényképkészítés- tócsák, kutak, víztorony, tavacsák, híd, folyópart, növény- állapot, változatosság, állatok- madarak, rovarok; vízminta vételezés- vizes tócsa, utcai csap, folyó- víz- lehetőség szerint; talajminták gyűjtése a vízparton; szemét mintagyűjtés kis dobozokba, tasakokba.

D: Az okos telefonok segítségével rögzíthetik a séta útvonalát, ennek segítségével majd térképet készítenek a következő foglalkozáson. A runkeeper.com alkalmazás segítségével lehetőség van a séta pályájának rögzítésére is.

Útvonal rögzítő:⁶⁵

⁶³ <https://www.youtube.com/watch?v=L37LXYZ1t1c>

⁶⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=9PvC6BxaT3E>

⁶⁵ <https://runkeeper.com/>

Épületek megfigyelése: beázott falak, mészkő homlokzatok sérülései, csatornák, vízvezetés. Adott pontokban készült fényképek, ikonokként rögzíthetőek az útvonal képen.

D: Lehetőség szerint egy hídról vagy a folyóparton kijelölt pontok között időméréseket végeznek: fadarab úszása két pont között.

Közben megfigyelik különböző természetes anyagok úszását, elmerülését a vízben; közben folyamatos dokumentálás: fényképek, rövid videók, jegyzetek.

Kihasználva a szabadtér lehetőségét a gyerekek vízcseppeket hozhatnak létre- akár Vizi pisztollyal, szappanbuborékot is fújhatnak- felületi feszültség.

3. szakasz: Kísérletek, mérések kivitelezése: 45 perc

T/D: Kialakítják a csoportokat (lehet önkéntes, sorsolt vagy tervezett heterogén): négy csoport.

Csoportalakító alkalmazás⁶⁶

Időmérő:⁶⁷

T: Ismerteti és csoportonként egyeztetni a tevékenységek közben elvárt teljesítményt és az értékelés tartalmát, módját. Felhívja a figyelmet a szükséges tervek elkészítésének szempontjaira, a kísérleti és mérési feladatok, adott esetben számítási feladatok megoldási lehetőségeire, követelményekre.

D: Négy állomáson fognak dolgozni.

1. Az első csoport térképet készít az útvonalrögzítő alkalmazással rögzített kép segítségével, helyi Google térkép segítségével. Megnézik és rendszerezik, letöltik, a készített fényképeket, videókat-bemutatót készítenek. Címeket javasolnak és választanak a készült fényképeknek, kisfilmeknek. Kitérnek a megtett út hosszúságára, a sebességre- átlagsebességet számítanak. Kiszámítják a folyó vízsebességét, felhasználva a séta során mért idő adatokat.(fadarab úszása a folyón)

- Csomagoló papír, színes filctollak

- Tanulói laptop

2. A második csoport üvegcádban talajrétegeket helyez egymásra. Felhasználják a séta során gyűjtött anyagokat. A homokot, agyagos földet és a kavicsot rétegesen helyezik el az üvegcádban, egyik oldalán dombot alakítanak ki (nyomatott minta, vagy kivetített kép alapján). A felszínre, a kövek közé kréta darabokat helyeznek el, szilárd étel színezéket szórnak. Ezek után vizet adagolnak a létesítményhez. Mi fog történni? Hipotézist alkotnak. Megfigyelik, mi történik. Hajszálcsonk elhelyezése a „talajba”- megfigyelés, következtetés. Ecetes víz (savas eső) spriccelése a felületre. Szórófejjel ellátott pumpát helyeznek el a vízzel telített kavics közé és kipróbálják a működését-vizet gyűjtenek, kémhatásra következtetnek, pH érték alapján. Közben minden lépésről fényképet készítenek, különböző folyamatokról kis videó felvételeket is készíthetnek.

- Nagyobb üvegcád, homok, agyagos föld, kavics, krétadarabok, csap víz, ecet, hajszálcsonk, étel színezék, szórófejjel ellátott műanyag flakon, ablaktisztítóból vagy folyékony szappan üvegből kivett, szóró fejjel ellátott pumpa, indikátor papír, csipesz

- Minta, kinyomatott vagy kivetített kép: 1. sz. melléklet

- Okos telefon, jegyzetfüzet.

3. A harmadik csoport mesterséges tavat készít egy műanyag edénybe. Használják a séta közben gyűjtött homokot, földet és kavicsot. Lassan feltöltik vízzel. Ezek után különböző szennyező anyagot, szemetet dobnak a tavacskába. Úszik vagy elmerül? Listát készítenek az úszó és az elmerülő anyagokról. Szórófejjel ellátott pumpát helyeznek el a vízzel telített kavics közé és kipróbálják a működését. Ezek után hajócskákat helyeznek el a víz felületére. Az úszó csónakba kavicsokat tesz-

⁶⁶ <http://teamup.aalto.fi/>

⁶⁷ <http://www.online-stopwatch.com/>

nek. Mi történik? Megfigyelés: úszás, merülés. Közben minden lépésről fényképet, rövid videó felvételeket készíthetnek.

- *Műanyag edény, homok, föld, kavics, csapvíz, szóró fejjel ellátott pumpa, indikátor papír, csipesz. Szemét, szennyező anyagok: apró műanyagdarabok, gumi, papír, gémkapocs, szegek, csavar, fadara-bok- ágacskák/ fogvájó, narancshéj, étkezési olaj, ecet, kockacukor, étel színezék.*

- *Csónak: konzerves doboz, papírcsónak/ gyufásdoboz, műanyagdobozka.*

- *Okostelefonok.*

4. A negyedik csoport a vízmintákat felhasználva, mikroszkópos vizsgálatot valósít meg. Megfigyelik a különböző víz mintákat, rajzokat készítenek a látottakról, jegyzetelnek. Kiemelik a különbségeket! Mikroorganizmusok azonosítása internetes alkalmazások, képek alapján, tanári segítséggel. Ezek után indikátor papír segítségével megállapítják a vízminták kémhatását, pH értékek alapján. Közben minden lépésről fényképet készítenek.

- *Víz minták, üveg lemezek, pipetta, mikroszkóp, kémcsövek, indikátor papír, csipesz.*

D/ T: Megállapítják, hogy a vizsgálatok és a megfigyelések során számos a vízzel kapcsolatba hozható fizikai, kémiai, biológiai, földrajzi, technikai ismerettel szembesülnek: úszás/ merülés, hajszálcsövesség, sűrűség, felületi feszültség, oldódás, diszperzió, sebesség, nyomás, oldatok kémhatása, savas eső hatásai, pH érték, mészkő, mikroorganizmusok, technikai létesítmények, vizes élőhelyek, talajrétegek, talajvíz, vízmeder.

4.szakasz:

A folyadékok szerepe a mindennapi életünkben „Műalkotások” bemutatása: 2X 45 perc

T: Ismerteti a következő lépést. Minden csoport bemutatja az előző órán létrehozott „műalkotást”!

D: Eredmények bemutatása csoportonként. Az alkotások bemutatása során, a néző diákok is bekapcsolódnak- kifejezik véleményüket, az első állomáson új javaslatokat tesznek a képek címét illetően, a többi állomáson kipróbálják az interaktív elemeket.

PL. pumpa használata, lehetőség szerint több víz adagolása a létesítményhez, csónak úsztatása, elmerítése, pH érték mérése, mikroszkóp használat.

D/ T: Tanári segítséggel kizárják a tévképzetet, miszerint a kisebb, könnyebb tárgyak mindig úsznak, a nagy nehéz tárgyak pedig mindig elmerülnek; vagy- a vas tárgyak minden esetben elmerülnek a vízben.

T: Folyamatosan kíséri a csoportok munkáját, technikai segítséget ad a gyakorlati feladatok kivitelezéséhez. A formatív értékelési szempontoknak megfelelően megfigyeli a csoportok munkáját.

5. szakasz: Társadalmi szerepek, környezetvédelem: 45 perc

T/D: Előző órán készült képek, rövid videók megtekintése

T: Óra tevékenységének a rövid bemutatása: az ENSZ, 2015 szeptemberében kihirdette a 17 Globális Célt a Fenntartható Fejlődésért. Köztük szerepel hatodikként a „Tiszta víz és szennyvízkezelés”. Mi is részt veszünk egy vízvédelmi konferencián. Négy szakértői munkacsoportban fogunk dolgozni: szociális, környezetvédők, döntéshozók, üzletemberek. Minden csoport a megfelelő szempontból közelíti meg a vizes környezetet.

D: Minden csoport fogalmakat gyűjt, kérdéseket fogalmaz meg a saját területe terén, megbeszélik a szavak jelentőségét, ok- okozati kapcsolatokat tárnak fel.

- 1. csoport:** Észak-érintkezések (szociális hatás)
Pl. barátok, munkakörök
- 2. csoport:** Kelet- környezet (környezeti tényezők)
Pl. biodiverzitás, szennyezés, védelem
- 3. csoport:** Dél- döntések (Mi az, amit már most is megteszek, és mi más tethetek még? Politika, döntéshozók)
Pl. szabályok, törvények- vízvédlem
- 4. csoport:** Nyugat- nyereség (üzleti tényezők)
Pl. turizmus, haltenyésztés, energia

D: Globális iránytű készítése: minden csapat a témakörének megfelelő szavakat, fogalmakat, kérdéseket fogalmaz meg és beírja a táblára kivetített földgömb mellé vagy egy nagyobb méretű csomagoló papírra.

D/ T: Globális iránytű szavainak, kérdéseinek jelentőségének a megbeszélése, újabb ötletek esetén- ki-gészítése. Tevékenységek formatív értékelés.

5. szakasz: Feladatalkotás, megoldás, gyakorlás; az asszociációs képesség, kreativitás, digitális írástudás fejlesztése: 2X 45 perc

T: Feladat rövid bemutatása; minden csapat legalább négy feladatkérdést alkot az elmúlt órákban tanul-takról: igaz- hamis, többszörös választás, egyszeres választás, rangsorolás.
Tesztkészítő alkalmazás:⁶⁸

D: Megbeszéljük, kérdéseket/ válaszokat fogalmazzuk meg. Használják az elmúlt órákon készített egyéni és csoport jegyzeteket. Minden csoport rákérdez a tanult kulcsfogalmakra, kísérletekre, Archimédesz kísérletére, környezetvédelemre.

D: A kérdések felvázolása után, a csoportvezetők beírják a kérdéseket a Socrative.com alkalmazás felü-letére.

T: Szükség esetén javaslatokat tesz a kérdésekkel kapcsolatban, kijavítja.

D: Megoldják az elkészített feladatsort- egyéni munka

T/ D: Kivetített eredmények megtekintése; szükségesetén javítás, hiánypótlás.

T: Összegző értékelés- teszteredmények, legjobb eredmények kiemelése. Csoportok munkájának, ered-ményeinek az értékelése- formatív értékelés.

6. szakasz: Reflektálás, megbeszélés: 45 perc

T: Padlet.com felület megosztása a diákokkal: mindenki válasszon egy, a témához kapcsolódó képet az Europeana gyűjtemény anyagából és írjon hozzá egy vízzel kapcsolatos gondolatot.

D: Kép kiválasztása az Europeana gyűjteményből. Vízzel, környezettel kapcsolatos gondolatok megfo-galmazása a Padlet.com felületén.

⁶⁸ <https://www.socrative.com/>

Felhasznált irodalom:

Online alkalmazások, videók:

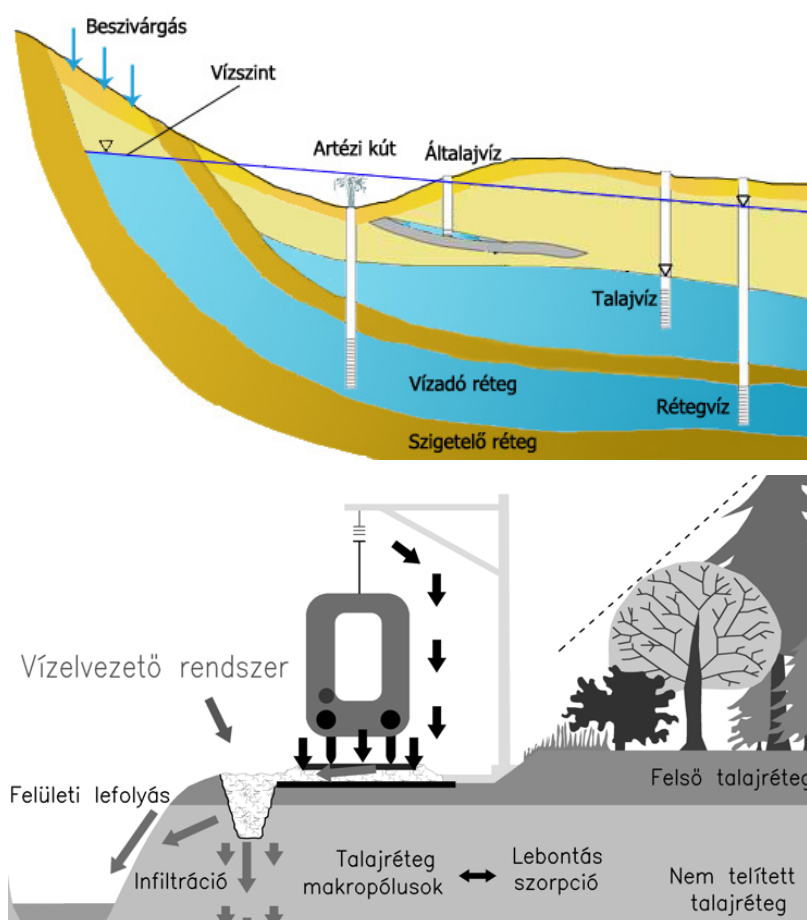
- Csoportalakító: <http://teamup.aalto.fi/>
- Időmérő: <http://www.online-stopwatch.com/>
- Fogalom térkép: <https://www.mindmeister.com>
- Google térkép: <https://www.google.com/maps/@47.5569536,21.6271677,17z?hl=hu>
- Videó részlet: Arkhimédész és a görögök: <https://www.youtube.com/watch?v=ogsjPNWzLqE>
- Tesztkészítő: <https://www.socrative.com/>
- Videó, animáció a vízről: <https://www.youtube.com/watch?v=L37LXYZ1t1c>
- Útvonal rögzítő: <https://runkeeper.com/>
- Europeana gyűjtemény: <https://www.europeana.eu/portal/hu>
- Tábla készítő: <https://hu.padlet.com/>

Elméleti háttér:

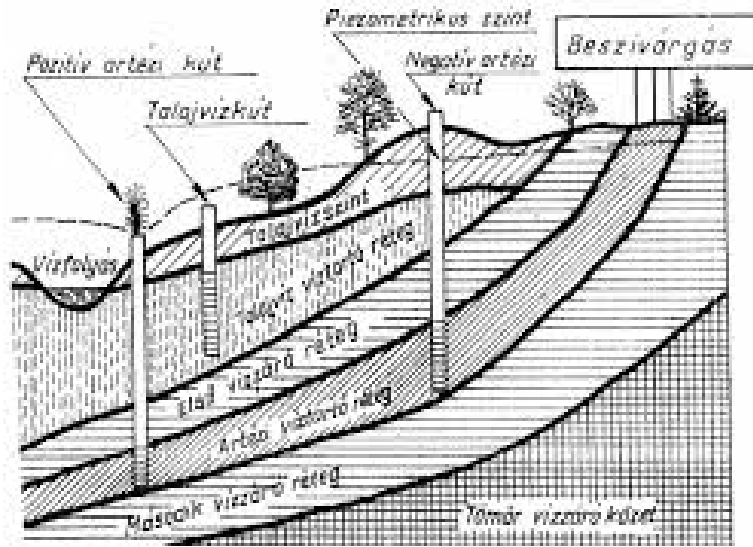
- Kutatásalapú tanulás elmélete, kérdéstípusok (Iskolakultúra Online, 201) ⁶⁹

Oktatási segédanyagok:

1.sz. melléklet

⁶⁹ <http://epa.oszk.hu/00000/00011/00153/pdf/2010-12.pdf>

2.sz. melléklet

Csoportmunka formális tanári értékelése

Csoport neve:

Csoporttagok:
.....

- 1. Néhány dolog, amelyben eredményesek voltatok:
.....
- 2. Konfliktuskezelés/ problémamegoldás:
.....
- 3. A tevékenységek sikerét elősegítő ötletek:
.....
- 4. Néhány dolog, amelyet fejlesztenetek kell
.....

3. sz. melléklet

Csoportmunka tanulói értékelése csoporton belül

Név:

Az ellenőrzést végző csoporttársak nevei:
.....

1. Egy-egy pozitív megjegyzés a munkával kapcsolatban:

2. Egy-egy javaslat a munkával kapcsolatban:

3. Egyéb ötletek vagy megjegyzések:

Megjegyzés:

A csoporttársak egy-egy más színű tollat használnak az értékelésnél

4. sz. melléklet

Csoporton belüli együttműködés tanulói értékelőlap

4.	3.	2.	1.
<p>Csoportunkban meghallgattuk és közösen tisztáztuk mindenki véleményét a feladatokkal kapcsolatban.</p> <p>Elismertük a csoporttagok ötleteit és véleményét.</p> <p>Mindannyian kifejeztük a véleményünket anélkül, hogy mások érzéseit megsértettük volna.</p> <p>Ha nézetkülönbségek adódtak igyekeztünk közös nevezőre jutni.</p> <p>A feladatokat maradéktalanul teljesítettük</p>	<p>Elfogadtuk mindenki ötletét csoporton belül.</p> <p>Ha valamit nem értettünk felvilágosítást kérünk az illető csoporttársunktól.</p> <p>Megbeszéltük a különböző véleményeket.</p> <p>Igyekeztünk közös nevezőre jutni a megoldásokkal kapcsolatban, de ez nem mindig sikerült.</p> <p>Az alátámasztás nélküli észrevételeket nem vetjük figyelembe.</p>	<p>Meghallgattuk egymás ötleteit, de nem mindenkinek volt saját véleménye.</p> <p>Alkalmanként, páran megismételték mások ötleteit. Így akarták jelezni támogatásukat az adott ötlettel, ötletgazdával kapcsolatban.</p> <p>A különböző véleményeket néha figyelmen kívül hagytuk.</p> <p>A kísérletek következtéseit nem minden esetben sikerült tisztázni, egyeztetni.</p>	<p>Meghallgattuk egy- két csoporttársunk következtetését a kísérletekkel kapcsolatban, de nem mondtunk véleményt.</p> <p>Páran csak akkor kapcsolódtunk be a közös munkába, ha megkérték rá.</p> <p>Nehezen válaszoltunk a munkalap kérdéseire.</p> <p>Egyes csoporttársunk figyelmen kívül hagyta mások véleményét.</p> <p>Nem beszéltük meg a különböző következtetéseket.</p>

- jegyzetfüzet, csomagoló papír, színes filctollak, kinyomtatott vagy kivetített fényképek,
- szappanbuborék fújó, vízi pisztoly, nagyobb üveggád, szórófejjel ellátott műanyag flakon, műanyag edény,
- indikátor papír, csipesz, üveg lemezek, pipetta, mikroszkóp, kémcsövek,

III.3. Bacsó Gizella:

Ökológiai projektnap: Magyarország a „vizek országa”

Rezümé:

Az SE Pető András Gyakorló Általános Iskolája ökoiskola. Az ökoiskola címhez már hagyományok is kapcsolódnak. Minden tanév végén megrendezzük az ökológiai témanapot. A kijelölt téma végig kíséri a legtöbb aznapi programot.

A legtöbb téma segíti országunk jobb megismerését, közvetve hazaszeretetre is nevel. (Pl.: Magyarország Nemzeti Parkjai; Magyarország vizei; stb.) Ezen a napon délelőtt a diákjaink játékos foglalkozásokon vesznek részt, amelyek segítik a tananyag elsajátítását és a környezettudatos gondolkodás kialakítását. A felső tagozatos diákoknak hagyományosan akadályversenyt szervezünk, ahol vegyes korosztályú és vegyes mozgásállapotú csapatok versenyeznek egymással. Az alsó tagozatos tanulók csoportonként forgószínpadon mutatják be egymásnak a kijelölt témának egyes egységeit.

Szakmai háttér:

Célcsoport: Felső tagozatos 10-16 éves korú 5.-8. osztályos normál tanterv szerint haladó és TANAK-os CP következtében mozgássérült SNI tanulók.

Fejlesztendő kompetenciák:

NAT kompatibilitás: Fenntarthatóság, környezettudatosság; Felelősségvállalás másokért

Témakör: Magyarország vízkincse

A téma relevanciájának indoklása: Az édesvíz az egyik környezeti kincsünk

Nevelési célok meghatározása és indoklása: Az élményszerű ismeretszerzés, fejleszti a kognitív képességeket, a kommunikációs készséget, önbizalmat és bátorságot ad. Tanult mozgásformák alkalmazása.

Alkalmazott oktatási módszerek és választásuk indoklása: Csapatmunka, önállóság és kommunikáció fejlesztés

A pályázat anyagának bemutatása

Projekt nap témája: „Magyarország vízkincse”

Projekt nap tervezett időpontja: 2020.06.03.

Projekt nap felépítése:

• Felső tagozatos akadályverseny: 08.00-13.00

Felelős szervező: Bacsó Gizella

• Alsó tagozatos programok: (forgószínpad) 08.00-13.00

Felelős szervező: környezetismeret munkaközösségvezető

• Gyermeknap programok (lovaglás, kürtőskalács, ugrálóvár stb.) 14.00-18.00

Felelős szervező: szülőimunkaközösség, DÖK

• Kiállítás

(Az előzetesen meghirdetett témához újra felhasznált anyagokból alkotások készítése, rajzok stb.)

Felelős szervező: rajz-technika munkaközösségvezető

Akadályverseny helyszíne: felső tagozatos tantermek – 6 állomás (az iskola földszinti része)

Előzmények: Ökoiskolánkban a gyereknapot már hagyományosan összekötjük egy ökológiai projektnappal, ahol felső tagozatos diákjaink akadályverseny keretében az alsósok pedig forgószínpad szerűen játékosan ismerkednek az adott témával. A téma mindig a környezetvédelemhez kapcsolható. A legváltozatosabb megközelítéseket próbáljuk megkeresni és a lehető legtöbb tantárgyat bevonni. Az élményszerű tanulást nagyon fontosnak tartom, a flow élményeken keresztül diákjaink közelebb kerülnek a természetes környezethez, könnyebben szeretik meg és védik annak értékeit. Tanulóink CP (cerebral paresis) következtében mozgássérültté vált SNI-s tanulók. Iskolánk szegregált iskola. Osztályaink normál tanterv szerint tanulnak, valamint vannak TANAK-os osztályaink is. Az osztálylétszámok kicsik, általában 4-12 tanuló alkot egy-egy osztályt. Diákjaink számos részképességzavarral küszködnek, mint a mozgásállapotukból adódó tapasztalathiány, térorientációs zavarok, kommunikációs- és beszédproblémák, diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia.

Tanulóink mozgásfejlesztés és ellátási teendők szerint konduktív csoportokba vannak osztva. Egy konduktív csoportba korosztály szerint két-három osztály diákjai kerülnek, akik napirendjük nagy részét saját csoportjuk tanulóival és nevelőivel töltik. Ezért tartom nagyon fontosnak, hogy projektnapokon és

hasonló fórumokon összehozzuk az iskola közösségét. A gyerekeknek lehetőséget biztosítunk az önálló döntésekre, az önálló problémamegoldásra, a kölcsönös segítségadásra és segítségkérésre. Mivel tanulóink többsége a mindennapi élet feladataihoz nagyon sok segítséget igényel, ezért nálunk kiemelt cél az önállóságra nevelés. Ez a nap a célok és feladatok szempontjából nagyon komplex.

Általános nevelési célok, oktatási célok:

- Éléményszerű, játékos tanulás
- Figyelem felkeltése a kiemelt természeti értékeink iránt
- Kognitív képességek fejlesztése
- Emlékezet fejlesztése
- Logikai készség fejlesztése
- Kreativitás fejlesztése
- Kommunikációs képességek fejlesztése
- Szervezőkészség fejlesztése
- Felelősségvállalásra nevelés
- Társas kultúra fejlesztése
- Segítőkészség fejlesztése
- Egészségre nevelés
- Flow élmények gyűjtése a program során

Konduktív nevelési célok, oktatási célok:

- Mozgáskészség fejlesztése
- Állóképesség fejlesztése
- Járástávolság növelése
- Önálló feladatvégzés tanulása
- Aktivitás növelése
- Manipulációs készség fejlesztése
- Szem-kéz koordináció fejlesztése

Mind az általános nevelési és oktatási célok, mind a konduktív nevelési és oktatási célok a program egészében (pl.: tízórai az egészséges táplálkozás jegyében) jelen vannak, ezért az állomásoknál nem szerepel külön célkitűzés.

Szükséges konduktív eszközök:

- Közlekedéshez szükséges egyéni segédeszközök (botok, járókeretek, speciális ortopéd cipők, járógépek, kerekesszékek stb.)
- Kapaszkodós asztalok,
- Fokosszékek
- Ülőmodulok

Programot vezeti: Bacsó Gizella

Program szervezési feladatai:

- *Téma és időpont* egyeztetése a vezetőséggel, szülői munkaközösséggel, DÖK-kel, környezet munkaközösségvezetővel, rajz-technika munkaközösségvezetővel
- Kollégák felkérése az állomásvezetésre és az állomásvezetők segítésére
- Főiskolával/gyakorlatvezetőkkel egyeztetés a segítő hallgatók miatt
- Terembeosztás megtervezése (figyelembevéve a feladat helyigényét és a folyosón eszközökkel közlekedő tanulói csapatok helyigényét)

- Csapatbeosztás elkészítése (figyelembe véve az osztálytípust, osztályszintet és a járáshoz szükséges eszközöket -eszköz nélkül, egy egy lábú bottal, két egy lábú bottal, három lábú bottal, gurulós járókerettel, ill. kerekesszéssel-)
- Javasolt foglalkozásmatika elkészítése a különböző állomásokhoz
- Pontozó lapok elkészítése
- Fotózás megszervezése
- Oklevelek, díjak beszerzése és előkészítése
- A délutáni gyereknaphoz a témához kapcsolódó programok, előadások szervezése (pl.: kutyasimogató, lovaglás stb.)
- Beszámoló elkészítése
- Az állomások témája adott, de az állomásvezető kollégák a javasolt tematikán kívül egyéni ötleteik alapján is feldolgozhatják az adott témakört.

A program lebonyolításában résztvevő nevelők, segítők:

- Állomásokat vezető tanárok/konduktorok 6 fő
- Állomásokon segítő tanárok/konduktorok 6 fő
- Csoportokba beosztott konduktorok a járás és az ellátási teendők koordinálásának segítésére 4-6 fő
- A csapatokat kísérő főiskolai hallgatók (tervezett) 12 fő
- Szülőimunkaközösség tagjai, akik az egészséges tízórait elkészítik, és a szétosztásról gondoskodnak

A program lebonyolítása:

- A felsőtagozat diákjait előzetesen 6 csapatba osztom. A csapatok vezetői lehetőség szerint a nyolcadikos diákok, helyettesek a hetedikesek. A csapatok évfolyam, osztálytípus és mozgásállapot szerinti vegyes csapatok a felsőtagozat diákjaiból. A csapatok szervezése azért így történik, hogy nagyjából egyforma erős és mozgásállapot szerint is egyforma mozgékonyaságú csoportokat tudjunk alkotni. Így a különböző konduktív csoportok diákjai nem egy csapatba kerülnek. A csapatok 9-10 főből állnak. A csapatvezetők előre készülnek, hogy azoknak a hozzájuk beosztott társaknak, akik nem velük egy csoportban vannak milyen segítségre lesz szükségük járáshoz, íráshoz és az előre várható helyzetek megoldásához.
- Minden csapat másik állomáson kezd. Az állomások helyszínét, számát, a haladási sorrendet és az állomásvezető nevét, valamint a csapatbeosztást előre megkapják a csoportok és a csapatok vezetői. A gyülekező 800-830 közt történik. Minden diák a nevelők és a hallgatók irányításával a saját kezdő állomására megy.
- A gyülekező alatt nevet választanak maguknak a csapatok.
- Minden állomáson 25 percet tölthetnek a csapatok, majd 5 perc jut az átközlekedésre a következő helyszínre.
- Az állomásvezetők irányítják a következő helyszínre a csapatokat. A haladási sorrend adott. (1.-2.-3.-4.-5.-6.-1.)
- 1000-1030 között tízórai az adott állomáson. A tízórai is hagyományok szerinti gyümölcs- és sajttállakból, valamint zöldség mártogatósból áll. A csoportok konduktorai az étkezésnél segítséget igénylő gyerekeknek segítenek.
- Az állomásokon tervezetten a feladatokért 30 pontot gyűjthetnek a csapatok. A szervezettség és irányítás 10 pontot ér. Minden dicséret, akár egyéni, akár csapat egy-egy plusz pontot ér.
- Az egyes állomásokon a különböző feladatok elosztását a csapatvezetők irányításával a gyerekek szervezik meg. Amennyiben a feladatok elosztásához az állomásvezetők segítsége szükséges, az pontlevonást jelent a szervezettségi pontokból. Ha a feladatra nem a megfelelő képességű csapat-

tagok lettek kiválasztva, akkor a csapat a szervezettségre szintén nem kaphat maximális pontszámot.

- Az állomásvezetők pozitívan értékelik az egymásra figyelést, egymás segítségét.
- Amelyik csapat végzett, az a saját csoportjába megy és készülődik az ebédhez. Ezalatt történik a pontszámok összesítése.
- Ebéd. Immár szintén hagyományosan: pizza.
- Eredményhirdetés és értékelés: ebéd után. Minden csapat kap díjat, csak a díj mértékében van differenciálás.
- Az előre meghirdetett rajz-technika pályázat és kiállítás értékelése.

1. Állomás: Magyarország felszíni vizei

Helyszín: 8.B. tanterme	
Állomást vezeti: javasolt földrajz/természetismeret tanár	Beosztott nevelő:
Szükséges eszközök: <ul style="list-style-type: none"> • Magyarország domborzata és vizei falitérkép • Földrajzi atlaszok • Vaktérképek • Íróeszközök • Feladatlapok 	
Foglalkozás típusa: Vegyes-Új ismereteket közvetítő/Gyakorló foglalkozás	
Munkaformák: Frontális és csoportos	
Célok: lásd.: fent	
Foglalkozás menete	
Feladat	Tervezett idő (perc)
Térképészeti ismeretek ismételése a falitérkép és az atlaszok segítségével. Édesvíz fogalma és jelentősége (Magyarország, térkép színei, tó, folyó, patak ér, csatorna, vízierőmű)	5
Tavaink megkeresése a térkép segítségével	3
Duna, Tisza és mellékfolyói	5
Feladatlapok, vaktérképek (differenciálás manipulációs készség és osztályszint szerint: keresés a vaktérképen atlaszsal és anélkül, írás, színezés, csak jelölés)	10
Értékelés, pontozás	2
Reflexió:	

2. Állomás: Magyarország felszín alatti vizei

Helyszín: 7.B. tanterme	
Állomást vezeti: javasolt földrajz/természetismeret tanár	Beosztott nevelő:
Szükséges eszközök: <ul style="list-style-type: none"> • Magyarország domborzata és vizei falitérkép • Földrajzi atlaszok • puzzle – cseppkőképek laminálva • Íróeszközök • Feladatlapok • mészkődarab • ecet • pipetta • laptop • projektor 	
Foglalkozás típusa: Vegyes-Új ismereteket közvetítő/Gyakorló foglalkozás	
Munkaformák: Frontális és csoportos	
Célok: lásd.: fent	
Foglalkozás menete	
Feladat	Tervezett idő (perc)
Fogalmak átisméltése (karszt, karsztvíz, karszt jelenségek, cseppkő, barlangi patak, barlangi tó, rétegvíz)	3
Video: Baradla barlang	6
Osztály típus, korosztály és manipulációs készség alapján differenciált feladatok: <ul style="list-style-type: none"> • karsztvíz totó • laminált nagyalakú cseppkőképek – puzzle • mészkőre ecet csepegtetés 	12
Értékelés, pontozás	4
Reflexió:	

3. Állomás: Magyarország vízi élővilága, vizeink védelme

Helyszín: 6.A. tanterme	
Állomást vezeti: javasolt ökoszakkör vezető	Beosztott nevelő:
Szükséges eszközök: <ul style="list-style-type: none"> • laminált tablók (vízi élővilág: kép és név -színes) (min. 30 –a kivágott képek-) • laminált felnagyított színes kivágott vízi növény- és állatképek/ mágnesezett (30 db) • az előző növények és állatok nevei laminálva, kivágva/mágnesezett (30 db) • keresztmetszeti tó rajz a táblán és csomagolópapíron • Laptop • Projektor 	
Foglalkozás típusa: Vegyes-Új ismereteket közvetítő/Gyakorló foglalkozás	
Munkaformák: Frontális és csoportos	
Célok: lásd.: fent	
Foglalkozás menete	
Feladat	Tervezett idő (perc)
Gólya, tőkésréce, nyárilúd hangjának bejátszása „Mit hallottunk?”	2
A kiválasztott 30 vízi élőlény és élőhelyének bemutatása projektor segítségével	10
Az élőlény nevével ellátott tablók segítségével a kivágott képeken szereplő élőlények párosítása a nevükkel <ul style="list-style-type: none"> • A jól mozgók a táblán a tó/vízpart megfelelő helyére mágnesezik az élőlény képét és nevét • A többiek ugyanezt az asztalra helyezett csomagolópapírra rajzolt tapon oldják meg 	10
Értékelés, pontozás	3
Reflexió:	

4. Állomás: Magyarország a hévizek országa

Helyszín: 5.A. tanterme	
Állomást vezeti:	Beosztott nevelő:
Szükséges eszközök: <ul style="list-style-type: none"> • Magyarország domborzata és vizei falitérkép • Földrajzi atlaszok • Vaktérképek • Íróeszközök • Feladatlapok • Laptop • Projektor • Tablet 	
Foglalkozás típusa: Vegyes-Új ismereteket közvetítő/Gyakorló foglalkozás	
Munkaformák: Frontális és csoportos	
Célok: lásd.: fent	
Foglalkozás menete	
Feladat	Tervezett idő (perc)
Zenehallgatás: Pancsoló kislány	2
Irányított beszélgetés: <ul style="list-style-type: none"> • Strand • Gyógyfürdő • Hévíz • Gyógy turizmus • Gyógyfürdő jele a térképen 	10
Video: <ul style="list-style-type: none"> • A hévízi barlang ÓzonGPS 	4
<ul style="list-style-type: none"> • Gyógyfürdők keresése a falitérképen, ill. a Földrajzi atlaszokban – Keress legalább 10-et • „Hány gyógyfürdője van Budapestnek?” Keres rá a Tableten! Sorolj fel legalább 5-öt! 	10
Értékelés, pontozás	3
Reflexió:	

5. Állomás: A víz fizikai, kémiai tulajdonságai

Helyszín: 8.A. tanterme	
Állomást vezeti: javasolt kémia/fizika szakos tanár	Beosztott nevelő:
Szükséges eszközök: <ul style="list-style-type: none"> • borszeszegő • mérőpoharak • petricsészék • csipeszek • kémcső • kémcsőfogó • lakmuspapír • fenoftalein oldat • pipetták • jégkocka • ivó poharak • csapvíz, desztillált víz, Duna víz, savas víz, lúgos víz, ásványvíz 	
Foglalkozás típusa: Vegyes-Új ismereteket közvetítő/Gyakorló foglalkozás	
Munkaformák: : Frontális és páros munka	
Célok: lásd.: fent	
Foglalkozás menete	
Feladat	Tervezett idő (perc)
A biztonságos kísérletezés – feladatok elosztása	3
Fogalmak megbeszélése, ismétlése: fagyáspont, olvadáspont, forráspont, lecsapódáspont, ph, savas, lúgos, oldat, oldószer,	3
Víz forralása- gőz bemutatása (tanár), jég és ivóvíz vizsgálata, kostolás	7
Ph vizsgálat: csapvíz, desztillált víz, Duna víz, savas víz, lúgos víz, ásványvíz	10
Értékelés, pontozás	2
Reflexió:	

6. Állomás: A víz a magyar népköltészetben és az irodalomban

Helyszín: 7.A. tanterme	
Állomást vezeti: javasolt magyar szakos tanár	Beosztott nevelő:
Szükséges eszközök: <ul style="list-style-type: none"> • Laptop • Tablet • Rajzlapok • Színesceruzák • Zsírkréták 	
Foglalkozás típusa: Vegyes-Új ismereteket közvetítő/Gyakorló foglalkozás	
Munkaformák: Frontális és csoportos	
Célok: lásd.: fent	
Foglalkozás menete	
Feladat	Tervezett idő (perc)
Az Olt és a Maros legendájának meghallgatása	3
Petőfi: A Tisza c. vers meghallgatása	4
Illusztráció rajzolása a legendához és a vershez	10
Egy vízzel kapcsolatos népdal kiválasztása és előadása (segítség: Tablet)	5
Értékelés, pontozás	3
Reflexió:	

Eredményhirdetés:

A pontozó lapok értékelése az ebéd ideje alatt történik. Az okleveleket előre megszerkesztjük számítógépen és kinyomtatjuk. A nevek is előre rákerülnek, így csak a helyezést kell beírni a projektnapon. Szintén hagyomány, hogy az oklevelek háttere valamely diákunk rajza. Az okleveleken kívül a legtöbb esetben csokoládé a jutalom. Bár már könyv vagy rajzeszközök is voltak nyeremények. Ez évente költségvetés függő. A finanszírozást az iskolai alapítvány biztosítja.

A megvalósítás nehézségei:

- Mivel diákjaink mozgássérültek, ezért a program megvalósítása emberigényes. Viszonylag sok segítség kell a közlekedéshez az épületen belül is.
- Az ellátásiteendők segítésére is mindig kellenek konduktorok, akik nem lehetnek az állomásokra beosztott kollégák, mert nekik kötött a feladatuk a programban.
- A hallgatókra csak részben tudunk számítani, mert ez az időszak nekik már vizsgaidőszak.
- Előfordulnak váratlan megbetegedések. Ha a csapatból pont a csapatvezető, vagy a helyettes nem jön aznap betegség miatt iskolába, akkor az ő csapata hátrányba kerülhet, mert a programot viszonylag kevés tanulóval valósítjuk meg és a kiesők helyét nem mindig van, aki átvegye.
- Nagyon sok ember munkáját kell összehangolni.

A program pozitívumai:

- Tanulóink nagyon sok élménnyel gazdagodnak és ezek a flow élmények szemléletüket a környezetvédelem kérdései iránt pozitívan befolyásolják.
- Játékosan, észrevétlenül tanulnak.
- Mivel nincs számonkérés, nincs szorongás sem, és így könnyebben fogadják be az információt.
- A hagyományostól eltérő tanítási-tanulási szituáció motiváló hatású, jobban figyelnek és jegyzik meg az információkat.
- Próbára tehetik a képességeiket.
- Önálló döntéseket hozhatnak, sőt kell hozniuk.
- Fejlődik a problémamegoldó képességük, kreativitásuk.
- Jobban megismerik egymást, kapcsolatok, barátságok alakulnak ki más csoportba, osztályba járó iskolatársakkal.
- Jobban megismerik saját magukat, növekszik az önbizalmuk.
- A pedagógusok is olyan oldalukról ismerik meg a diákjaikat, amire a hétköznapi nevelési és oktatási szituációkban nincsen lehetőség.
- Egy-egy témakört komplexen több tantárgy szemszögéből közelítünk meg, megmutatva ezzel diákjainknak, hogy egy dolognak többféle megközelítése is lehetséges.
- A konduktorok, tanárok is élvezik a szokatlan pedagógiai helyzeteket, a más tantárgyakkal való együttműködést, és a kihívást.
- Mivel a résztvevő pedagógusokat nem köti tanterv és tanmenet, bátran koncentrálhatnak az általuk fontosnak tartott kérdésekre, valósítják meg ötleteiket.
- Tapasztalataim szerint a kollégák ritkán használják egy az egyben az elkészített lehetséges foglalkozásvázlatot. Az állomás témakörét részben vagy egészében a saját ötleteik, módszereik alapján dolgozzák fel, energiát, időt és fáradságot nem kímélve.

Reflexiók az eddigi projektnapokra:

Negatívumként néhány kolléga nehezményezte, hogy így a gyerekeknek csak „fél” gyereknapi jut.

A gyerekek, akik először vesznek részt az akadályversenyen (5. osztályosok) először félnek, de utána azt mondják, hogy nagyon érdekes volt.

A nyolcadikosok, nagyon büszkék, hogy képesek a csapatukat irányítani, bár ők is izgulnak a feladat miatt.

Általában várják a gyerekek, és amikor egy akadályversenyt befejeztünk, már az érdeklőket, hogy mi lesz a következő.

Szeretik a témában előre meghirdetett rajz és technika versenyt és kiállítást is.

Nagyon szeretik a tízórára kapott (sokszor ritka és különleges) gyümölcsöket, a sajttálat és a zöldség-mártogatásokat.

Azt kérdezik, hogy miért nem tanulhatunk minden nap így?

A résztvevő pedagógusok általában azt mondják, hogy úgy elfáradtak a nap végére, hogy soha többet, majd egy két napon belül hozzák az ötleteket, hogy a következő évben mit lehetne még csinálni.

III.4. Dr. Koncz Gábor: Biokémia konyhanyelven

Rezümé:

A tantárgyak vonzóvá tétele pozitív hatással lehet a gyerekek és a tudomány kapcsolatára (Revákné, 2002 ; Zátanyi, 2007). Hazai és külföldi tapasztalatok alapján úgy tűnik, hogy a felfedezettő és élményalapú oktatás módszereire támaszkodva (Nagy, 2010) érhető el a természettudományok és a diákok közötti hézag szűkítése.

Ezt a célt hivatott szolgálni az óratervem és az a projekt, amelynek részét képezi. A biológia egyik legnehezebb része a biokémia. Viszont a hétköznapi életben számos élethelyzetben találkozunk biokémiai problémákkal és jelenségekkel. Leggyakrabban talán a konyhában. Ezért a tananyag feldolgozása során a diákokkal tudományosan megfogalmazott recepteket írunk és bizonyos órákon ételeket főzünk. Egy ilyen összefoglaló óra óratervét mutatom be pályamunkámban.

Szakmai háttér:

Az óra célja a természettudományok szépségeinek láttatása. Ennek során kiváló lehetőség nyílik a természettudományos jelenségek megértésére, a kísérletezés alapjainak elsajátítására, jelenségek mögött álló összefüggések láttatására. A definíciók, elvont fogalmak magyarázatát tapasztalással adjuk meg, célunk a NAT által is megfogalmazott kulcskompetenciák minél szélesebb körű fejlesztése, az élményen és örömmön alapuló tanulási folyamat népszerűsítése.

NAT kompatibilitás:

- Hatékony, önálló tanulás
A kísérletek elvégzése során, a tapasztalati és élményszerű tanuláshoz köszönhetően az eddig elméletben megtanult dolgok rögzülnek.
- Anyanyelvi kommunikáció
Ez a kompetencia fejlődik a fogalommagyarázatok, közös megbeszélések, a probléma megvitatása során. A recept archaikus szövegezése is fejleszti.
- Idegen-nyelvi kommunikáció
Az idegen szavak megbeszélése során fejlődik.
- Esztétikai-művészeti tudatosság, kifejezőkészség
Az igényesen elkészített előadás és az étel díszítése során fejlődik.
- Természettudományos kompetencia
A tanóra során végig ez a kompetencia fejlődik legintenzívebben.
- Digitális kompetencia
A projektoros tananyag-feldolgozás során fejlődik.
- Szociális és állampolgári kompetencia
A közös megbeszélések, páros munka, vita során fejleszthető.
- Kezdeményező-készség és vállalkozói kompetencia
A közös megbeszélések, páros munka, vita, projekt és egyéni feladatmegoldás során fejleszthető.
- Matematikai kompetencia
A számolási feladat során fejleszthető.

Témakör: Biokémia alapjai, makromolekulák

Téma: A környezetünkben és testünkben lévő nagy makromolekulák megismerése, összefoglalás.

A téma relevanciájának indoklása: A hétköznapi életben számos olyan reakció zajlik le, amelynek köze van a biokémiához. Például biokémiai jelenségek figyelhetők meg egy saláta elkészítése közben, orvosi rendelőben injekció beadásakor, testünkben minden életfolyamatban, de akár egy növény tápoldatos öntözése során is. *Nevelési célok meghatározása és indoklása:* Általános fejlesztési célok: Érdeklődés és motiváció erősítése. A szociális érzékenység és kreativitás fejlesztése. A tudásalap szélesítése, az iskolán kívüli tapasztalatszerzés irányítása, a magasabb szintű gondolkodási képességek fejlesztése, a társas-affektív képességek fejlesztése.

Kognitív fejlesztési célok: Alkalmazás szintje: tudományos problémákra keresünk választ, döntően a meglévő ismeretekre támaszkodva. Analízis szintje: a tudományos problémák mögötti tartalmak megértése, a kísérletek továbbfejlesztése, a tartalmak közötti összefüggések meglátása. Szintézis szintje: meglévő tudományos ismereteken alapuló kísérletek továbbfejlesztése, magyarázata, a kísérletek kivitelezése. Értékelés szintje: önálló véleményalkotás a kísérletek elemzése és fejlesztése közben, a problémamegoldás közben felmerülő ellentétes vélemények közelítése.

Affektív fejlesztési célok: Az órák alapja a kölcsönös odafigyelés, nyitottság, és bizalom. Az együttműködés az organizáció megfelelő szintjén működik, a közös munkát a pedagógus értékrendjét tükröző viselkedés alapjaiban határozza meg. A program megvalósulása során a pszichomotoros (mozgási, cselekvési) képességek, az utánzás, az artikuláció (mozgáskoordináció kialakulása), és az automatizáció (mozgások automatikus végrehajtása, rutin) fejlődik intenzíven.

Alkalmazott oktatási módszerek és választásuk indoklása:

Rugalmas, individualizált tanítás, kooperatív tanítás, felfedezettő tanítás, kutatásalapú tanítás, élményközpontú tanítás, projektalapú tanítás.

A természettudományok megszerettetése elsősorban a gyakorlatorientált foglalkozások segítségével valósítható meg. Ezt már több, neves szakember is megállapította, mondhatjuk, hogy nincs új a nap alatt. Ugyanakkor egy felfedezettésen, kísérletezésen, problémán alapuló óra megtervezése és kivitelezése nem csupán egy 45 perces feladat, ezért is szorul háttérbe. Nyilvánvalóan egyszerűbb a jól megszokott frontális módszerek segítségével a tanmenetnek megfelelő időkeretnek eleget téve minél hamarabb túlesni egy-egy anyagrészen. Ennek ellentmondva igyekszem az óráim többségét valamilyen probléma, kísérlet, gyakorlat köré felépíteni. Ezt segíti a modern kor elvárásainak megfelelő természettudományos laboratóriumunk, amely egyaránt lehetővé teszi csoportok és teljes osztályok foglalkoztatását is. Emellett laboráns is segíti munkánkat.

Tanári és tanulói reflexiók:

Néhány tanuló írásban megfogalmazott választ idézem arra kérdésre, hogy mit gondolnak az ilyen típusú órákról.

- *Úgy érzem van hatása a jövőmre, mert ahányszor csinálom, mindig rájövök, hogy mennyire is szeretem ezt csinálni, és ez mindig erősödik, illetve tudom, hogy a jövőben is ezekkel szeretnék foglalkozni. (H.Zs.)*
- *Én személy szerint kémiával és biológiával fogok tovább tanulni, tehát számomra nagyon fontos hogy bármilyen módon fejlesszem a tudásomat és egy-egy kísérlet, amit látunk ráadásul érettségim is előfordulhat. Sosem tudhat eleget az ember. (D.I.)*
- *Szerintem nagyon fontos, hogy a kísérleteket mi is végezzük, ne csak lássuk, mert több tapasztalatunk lesz ezáltal. A jövőnket segíteni fogja, hisz nem az egyetlen kell szembesülni azzal, hogy a különböző kísérleteket saját magunk kell, hogy elvégezzük. (K.Á.)*
- *Segítőkésebbé tesz minket, magunk mutathatunk új dolgokat más embereknek és ez későbbiekben egy előadásnál hasznos lehet. (N.G.)*
- *Nagyon jó alkalom arra, hogy egymással beszéljünk vagy egymásnak segítsünk. (K.B)*

Az óraterv bemutatása

Tanítási óra: Biológia		Készítette: Dr. Koncz Gábor	
Évfolyam: 11.			
Témakör: Biokémia	Az óra anyaga: A biokémia alapjainak ismételése		
Az előző óra: Makromolekulák	Következő óra: Feladatmegoldás		
Az óra típusa: Összefoglaló óra	Módszer (ek): kooperatív tanítás, felfedezettő tanítás, kutatásalapú tanítás, élményközpontú tanítás		
Nagy gondolat:			
Taneszközök: laptop, projektor, kísérleti anyagok és eszközök	Szemléltető eszközök: Projektor (PowerPoint előadás), kísérleti eszközök és anyagok		

Célok: Az óra kiemelt célja a gyakorlatban felhasználható tudás megszerzése. Oldott, stresszmentes, kreatív légkörben a természettudományok szépségének láttatása. Élményközpontú, problémaalapú, gyakorlatorientált tanulás, amely során a tanulók a biokémiai folyamatok és alapfogalmak közötti különbségeket megtanulják. A NAT által előírt kompetenciákon túl a testi és lelki egészség, valamint a környezettudatos és egészségtudatos gondolkodás fejlesztése. Emlékezet és memória fejlesztése (ismétlőkérdések). Megfigyelőképesség fejlesztése. Logikus gondolkodásra való nevelés. A tanulói önállóság (kísérletezés) és a közös munkavégzés (kísérletezés csoportban) jelentőségének és szerepének erősítése

Felhasznált ismeretek	Fejlesztendő készség-képesség	Rendszerező képesség fejlesztése	Ok-okozati összefüggések feltárása	Tantárgyi koncentráció
A biokémia alapjainak tárgyalása során a makromolekulákkal foglalkoztunk. Megismertük a legfontosabb biogén elemeket. A víz fontosabb tulajdonságaival is foglalkoztunk. A diákok különbséget tudnak tenni az ozmózis, diffúzió és plazmolízis között. Ismerik a lipidek, szénhidrátok nagy csoportjait. Tudják a fehérjék szerepét az életben, a fehérjék kicsapását is értik. Van fogalmuk az örökítőanyag felépítéséről, a megnyilvánulásához szükséges molekulák típusairól.	Hatékony, önálló tanulás; anyanyelvi kommunikáció; esztétikai-művészeti tudatosság, kifejező-készség; természettudományos kompetencia; digitális kompetencia; szociális és állampolgári kompetencia; kezdeményező-készség és vállalkozói kompetencia; matematikai kompetencia. Emellett fejlődik az énkép és önismeret, a gyakorlatban használható tudás, a testi és lelki egészség, a problémamegoldó képesség, az önállóság, a kreativitás, a lényeglátás	Az óra alapját egy hagyományos tojásrántotta és egy uborkasaláta elkészítése jelenti. Emellett málnaszörp is készül. A felhasznált ismereteknél részletezett fogalmak és molekulák rendszerező ismételését ezen a tanórán valósítjuk meg játékos, élményszerű keretek között.	A hétköznapi feladatok elvégzése során a gyakorlatban figyelhetik meg az alapvető biokémiai jelenségeket. Az oldódást, a diffúziót, a plazmolízist. Láthatnak példát telített és telítetlen zsírsavakra, a zsírok festésére, irreverzibilis koagulációra, növényi színanyagokra. Emellett felhasználhatják a korábbi években tanult növénytani ismereteiket is.	Biológia-növénytan. Életvitel és gyakorlat – az étel elkészítése, egészséges életmód és környezettudatosság hangsúlyozása. Ének-zene – az óra során több helyen zene szól. Informatika – az elkészített bemutatóval fejleszthető. Kémia – a biokémia alapjait szerves kémiából tanulták meg. Fizika – diffúzió, adhézió, kohézió. Magyar nyelv – a recept szövegének értelmezése, a saját gondolatok reprezentálása. Matematika – az érettségi feladat számolási részének megoldása során fejlődik. Rajz és vizuális kultúra az igényesen elkészített étel tálalása során jelenik meg.

Idő	Tevékenység	Módszer, tartalom, instrukciók	Kapcsolódási pontok	Szemléltetés	Reflexiók
7'	Az óra témájának áttekintése	2 fős csoportokat alkotunk. Minden csoport előtt van egy tálca, amelyen a kísérletekhez szükséges eszközöket, anyagokat helyeztük el. Az órán egy recept alapján tojásrántottát, uborkasalátát és málnaszörpöt fogunk készíteni. Az étel elkészítése során a biokémia alapjait átismételjük, visszatekintve a növénytanból tanult alapokra.	lipidek, neutrális zsírok, zsírsavak, ozmózis, töménység, koncentráció, hipertónia, izotónia, hipotónia, plazmolízis, turgor.	Power Point előadás, laptop, projektor.	Az ily módon megtervezett és kivitelezett óra segítségével fegyelmzési problémák kialakulásának minimális az esélye, most sem volt ilyen jellegű problémám. percétől kezdve izgatottságot okozott.
11'	A neutrális zsírok tanulmányozása (zsírok, olajok)	Elővesznek egy Petri-csészét, egy szikét, vasháromlábát, borseszéggőt. A Petri-csészébe étolajat és disznózsírt tesznek, majd elkezdik melegíteni. Közben a feldarabolt vöröshagymát beleteszik a zsírba sülni, majd konyhasóval megszórják. Ezt követően szeletelt uborkát raknak egy másik Petri csészébe, azt is megszórják konyhasóval. Eközben megbeszéljük, hogy mi a különbség a szilárd halmazállapotú disznózsír és a folyékony étolaj között. Megbeszéljük az ozmózis és a plazmolízis jelenségét is.	lipidek, neutrális zsírok, zsírsavak, ozmózis, töménység, koncentráció, hipertónia, izotónia, hipotónia, plazmolízis, turgor, módosult növényi szervek.	Power Point előadás, laptop, projektor Eszközök: Petri-csésze, szike, vegyszereskanál, borseszéggő, gyufa Anyagok: vöröshagyma, konhasó, étolaj, disznó zsír.	A kísérleti anyagok és eszközök jelenléte már az óra első által meghatározott kompetenciák közül az összeset fejlesztettem, nyilvánvalóan különböző mértékben. A hatékony, önálló tanulást a gyakorlatorientált feladatokkal, az egyénileg végzett munkával segítettem.
12'	A fehérje denaturációja és irreverzibilis koagulációja	Minden csapat a tálcáján elhelyezett tojást felüti, szór bele sót, borsot. Ha az olaj felhevült beleönti a tojást. Folyamatos kevergetés mellett megfigyeljük a változásokat. Megbeszéljük a denaturációt, az irreverzibilis koaguláció jelenségét. Az elkészült ételt díszítjük, majd magyarázzuk a növényi színanyagok szerepét.	Fehérje térszerkezete, biológiai funkciójuk. Reverzibilis és irreverzibilis változások a térszerkezetben. Növényi színanyagok (klorofill, xantofil, likopin, karotin) megbeszélése. Fotoszintézis, szénhidrátok,	ugyanaz + tojás, bors, pirospaprika, paradicsom, petrezselyem	A tanóra végig problémaközpontú volt, egyéni tapasztalatszerzésen alapult, a diákokkal végig, folyamatosan kommunikálva fejlesztettem az anyanyelvi kommunikációt. Az ismétlés során számos fogalom és idegen szó fordult elő. Ezek megbeszélésével az idegen-nyelvi kommunikáció fejlődött. Az esztétikai-művészeti tudatosság, kifejezőkészség az étel elkészítésével és az igényes előadással fejlődött leginkább.
5'	Keményítő kimutatása színreakcióval	A tálcán található kenyérdarabra Lugol-oldatot cseppentünk. Megfigyeljük, majd magyarázzuk a változást, hogy a kenyérdarabra cseppentett, eredetileg sárgás-barna színű Lugol-oldat színe miért változott sötétkékesre a kenyéren	szénhidrátok, keményítő, színreakció	Power Point előadás, laptop, projektor Eszközök: cseppentő, óraüveg Anyagok: kenyér, Lugol-oldat	A természettudományos kompetencia az, amelyik a legintenzívebben fejlődött, a digitális kompetencia mellett. Végig nagy hangsúlyt fektettem arra, hogy vizuális és akusztikus hatások egyaránt ériék a diákokat. Ezért hallgatunk zenét bizonyos pontokon és digitális kamerát a főzés során stb.

Idő	Tevékenység	Módszer, tartalom, instrukciók	Kapcsolódási pontok	Szemléltetés	Reflexiók
5'	Diffúzió vizsgálata	Egy főzőpohárba vizet öntünk. A vízbe lassan málnaszörpöt csorgatunk. Megfigyelhetjük, hogy az oldott anyag (málnaszörp) a főzőpohár aljára kerül (töményebb oldat), a víz fölötté marad (hígabb oldat). Egy kis idő elteltével az oldott anyag folyamatosan vándorol az oldószerben. Megbeszéljük, magyarázzuk a kísérletben tapasztaltak alapján a diffúzió jelenségét.	ozmózis, töménység, szénhidrátok, koncentráció, hipertónia, izotónia, hipotónia	Power Point előadás, laptop, projektor Eszközök: főzőpohár Anyagok: víz, málnaszörp	Mivel az összefoglalás problémaközpontú volt, ezért számos ponton közös megbeszélésre és vitára volt szükség. Ennek során a szociális és állampolgári kompetencia, a kezdeményező-készség és vállalkozói kompetencia fejlődött leginkább.
5'	A kísérletek összefoglalása	Minden diák az óra elején kap egy feladatlapot, amelyen egy emelt szintű érettségi feladat szerepel. A feladatlapon olyan kérdések vannak, amelyeket az óra során megbeszélünk. Emellett egy egyszerű számolási feladat is van rajta. Most a tapasztalatokat és a magyarázatokat írásos formában is rögzítjük. Ezzel összefoglaljuk és ismételjük az órán történteket.	egészséges táplálkozás, kémia, szénhidrátok, lipidek, fehérjék. Matematika a számolás során	Power Point előadás, laptop, projektor Eszközök: feladatlap, toll, számológép	A matematikai kompetencia fejlesztése is megvalósult az érettségi feladat megoldása során. A tanóra tervezése során tehát az élményre és a tapasztalásra alapoztam. Igyekeztem az egyes érzékszerveket felhasználni, ezáltal már tanórán megpróbáltam elérni –szerintem sikerrel- a hatékony tanulást egy oldott, interaktív, stresszmentes környezetben.

Felhasznált irodalom:

Gál Béla: Biológia 11. A sejt és az ember biológiája. A Természetről Tizenéveseknek sorozat. Mozaik Kiadó 2016.

Nemzeti Alaptanterv 2012 (110/2012. (VI. 4.) Korm.rendelet)

Kerettantervek 2012 (51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet 3. melléklete)

„Biológia I. részletes érettségi vizsgakövetelmény (1. melléklet a 33/2015. (VI. 24.) EMMI rendelethez)

Nagy Lászlóné (2010): A kutatásalapú tanulás/tanítás ('inquiry-based learning/teaching', IBL) és a természettudományok tanítása. Iskolakultúra Online (1)

Revákné Markóczi Ibolya (2002): Motiváció a biológiatanításban. A Biológia Tanítása, 10. 3. sz. 7–12.

Zátonyi Sándor (2007): Motiváció és környezetünk fizikája. Fizikai Szemle, 5. sz. 169.

Oktatási segédanyagok:

MAI REGGELI:

**Koagulált petesejt
friss, vegetatív
növényi szervekkel**

Hozzávalók:

- 1 db tyúk petesejt
- 1 fej módosult föld alatti hajtás, mely könnycsatornákat nyit
- egy kiskanálnyi, sok telített zsírsavat tartalmazó neutrális zsír
- pár csepp, sok telítetlen zsírsavat tartalmazó neutrális zsír
- NaCl ízlés szerint
- tökfélék családjába tartozó termés

- borscserje megőrölt termése
- kapszaicin tartalmú piros por
- magas klorofill-tartalmú vegetatív hajtás
- burgonyavirágzatúak rendjéhez kétszikű növény, magas likopin tartalmú bogyótermése
- magas keményítő-tartalmú, gabonafélék lisztjéből sült, erjesztett tészta
- H₂O
- vörös, csonthéjas bogyókból álló terméscsoportból készült szörp

- Végy egy kanálnyi, sok telített zsírsavat tartalmazó neutrális zsírt és forrósítsd fel egy Petri-csészében!
- Önts hozzá még pár csepp telítetlen zsírsavat tartalmazó neutrális zsírt is!
- A feldarabolt módosult föld alatti hajtást add a forró neutrális zsírhoz és adj hozzá egy csipetnyi NaCl-t!
- Figyeljük meg, hogyan valósul meg a könnyűfémsó hatására az ozmózis!

- Közben vágj össze egy, a tökfélék családjába tartozó, lédús és sok vitamint tartalmazó, termést!

- Szórd meg egy kis NaCl-dal!
- Az óra végén figyeljük meg, hogyan valósul meg a könnyűfémsó hatására az ozmózis!

- Közben üss fel 1 db madár petesejtet és ízesítsd a borscserje megőrölt termésével!

- Ezt követően egy csipetnyi sóval denaturáld a fehérjeoldatot és keverd össze!

- Amint az ozmózis véget ért és a növényi szövetek kellően roncsolódtak, a denaturált keveréket öntsd a forró zsíradékhoz!

- Addig keverd, amíg be nem következik az irreverzibilis koaguláció!

Amikor elkészült az étel, a következőképp díszítsd!

- Szórj a tetejére egy kevés kapszaicin tartalmú piros port, ami a Szudán-III festéket helyettesíti!
- Majd szórd meg a tetejét magas klorofill-tartalmú vegetatív hajtással, amely egy módosult gyökérrel rendelkező növényről származik!
- Végezetül vágj egy szeletet a burgonya-virágzatúak rendjéhez tartozó kétszikű növény bogyóterméséből, amely nagy mennyiségű likopint tartalmaz!

- A reggelihez fogyaszthatunk magas keményítőtartalmú, gabonafélék lisztjéből sült, erjesztett tésztát.
- A szelet tészta keményítő tartalmát mutassuk ki Lugol-oldattal.
- A reggelihez készítsünk egy pohár frissítőt.
- Egy pohárba önts H₂O-t, majd ízesítsd vörös, csonthéjas bogyókból álló terméscsoportból készült szörppel.

Fogyókirázó családja ebédjéhez salátát kell készítenie. Egyesek majonézes burgonyára, mások sopszkasalátára szavaznak. A receptek és a kalória- és tápanyagtartalom táblázat alapján döntson, melyik salátát készítsék el! A receptek + személyre szólnak.

MAJONÉZES BURGONYASALÁTA
 Hozzávalók: 50 dkg burgonya, 1 adag majonéz, só
 A burgonyát héjában megfőzzük, meghámozzuk és karikára vágjuk. Tálba tesszük leöntjük majonézzel és lehűtve tálaljuk.
 Hozzávalók 1 adag majonézhez: 2 tojás sárgája, 2 dl olaj, só, fél citrom leve. A tojássárgákat habosra keverjük, majd cseppenként hozzáadva az olajat, belekeverjük. Sóval, citromlével ízesítjük, és sűrűre keverjük.

SOPSZKASALÁTA
 Hozzávalók: 3 közepes nagyságú uborka (kb. 30 dkg), 3 paradicsom (kb. 30 dkg), zöldpaprika (kb. 30 dkg), 1 db vöröshagyma (kb. 10 dkg), 10 dkg gomolyasajt, ecet, só, olaj (kb. 0,5 dl)
 Az uborkát karikákra vágjuk. Felkarikázzuk a zöldpaprkat, a paradicsomot és a hagymát is. Összekeverjük, megsózzuk, kicsit állni hagyjuk. Megöntözzük kecettel, olajjal, ráreszeljük a sajtot, és lehűtve tálaljuk.

Az élelmiszer megnevezése	Energiatartalom kcal	Fehérje gramm	Zsír gramm	Szénhidrát gramm
Burgonya (100g)	85	2,5	0,2	18,4
Paradicsom (100g)	22	1,0	0,2	4,0
Uborka (100g)	11	1,0	0,1	1,7
Vöröshagyma (100g)	39	1,2	0,1	8,3
Zöldpaprika (100g)	20	1,2	0,3	3,0
Tojás 1 db (40g)	66	5,4	4,8	0,3
Tojássárgája (100g)	351	16,1	31,7	0,3
Tojássárgája 1 db (16g)	54	2,4	4,9	0,1
Napraforgóolaj (100 ml)	830	0	99,8	0
Gomolya (100g)	276	18,2	21,2	3,0

KELLEMES ANYAGCSERÉT !

Feladatlap

I. Főzőcske, okosan

10 pont

Fogyókúrázó családja ebédjéhez salátát kell készítenie. Egyesek majonézes burgonyára, mások sopszkasalátára szavaznak. A receptek és a kalória- és tápanyagtartalom táblázat alapján döntsön, melyik salátát készítsék el! A receptek 4 személyre szólnak.

MAJONÉZES BURGONYASALÁTA

Hozzávalók: 50 dkg burgonya, 1 adag majonéz, só

A burgonyát héjában megfőzzük, meghámozzuk és karikára vágjuk. Tálba tesszük, leöntjük majonézzel és lehütve tálaljuk.

Hozzávalók 1 adag majonézhez: 2 tojás sárgája, 2 dl olaj, só, fél citrom leve. A tojássárgákat habosra keverjük, majd cseppenként hozzáadva az olajat, belekeverjük. Sóval, citromlével izesítjük, és sűrűre keverjük.

SOPSZKASALÁTA

Hozzávalók: 3 közepes nagyságú uborka (kb. 30 dkg), 3 paradicsom (kb. 30 dkg), 3 zöldpaprika (kb. 30 dkg), 1 db vöröshagyma (kb. 10 dkg), 10 dkg gomolyasajt, ecet, só, olaj (kb. 0,5 dl)

Az uborkát karikákra vágjuk. Felkarikázzuk a zöldpaprikát, a paradicsomot és a hagymát is. Összekeverjük, megsózzuk, kicsit állni hagyjuk. Megöntözzük kis ecettel, olajjal, ráreszeljük a sajtot, és lehütve tálaljuk.

Az élelmiszer megnevezése	Energiatartalom kcal	Fehérje gramm	Zsír gramm	Szénhidrát gramm
Burgonya (100g)	85	2,5	0,2	18,4
Paradicsom (100g)	22	1,0	0,2	4,0
Uborka (100g)	11	1,0	0,1	1,7
Vöröshagyma (100g)	39	1,2	0,1	8,3

Zöldpaprika (100g)	20	1,2	0,3	3,0
Tojás 1 db (40g)	66	5,4	4,8	0,3
Tojássárgája (100g)	351	16,1	31,7	0,3
Tojássárgája 1 db (16g)	54	2,4	4,9	0,1
Napraforgóolaj (100 ml)	830	0	99,8	0
Gomolya (100g)	276	18,2	21,2	3,0

1. Számítsa ki, mennyi a két saláta energiatartalma! (A teljes, 4 adagos saláták energiatartalmát adja meg! A fűszerekkel nem kell számolnia.) (2 pont)

2. A fentiek alapján melyik saláta illik jobban a fogyókúrás étrendbe?

.....

3. Mi a biológiai funkciója (szerepe) az olajnak a napraforgó magjában?

.....

4. Tápanyagtartalma alapján magyarázza, hogy miért elegyedik az olaj a tojássárgájával a majonéz készítésekor!

.....

5. Mi a neve a burgonyában nagy mennyiségben raktározott szénhidrátnek?

.....

7. Magyarázza el, miért mozog a víz a zöldségekből kifelé sózás után!

.....
.....

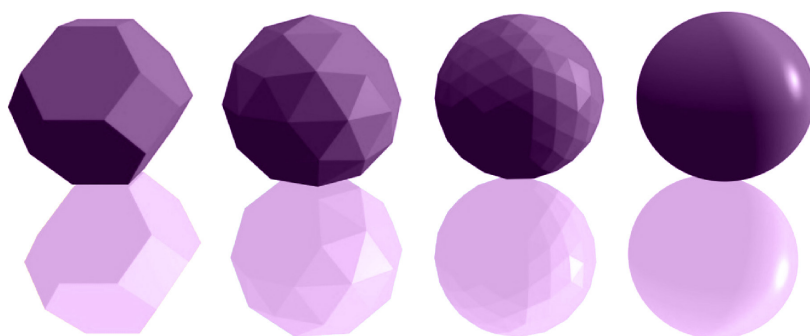
8. A feltüntetett tápanyagokon kívül milyen anyagokat tartalmaznak még jelentős mennyiségben a felsorolt élelmiszerek?

- A) Vízet, szénhidrogéneket, vitaminokat és ásványi sókat.
- B) Vízet, vitaminokat és ásványi sókat.
- C) Vízet, vitaminokat és ammóniát.
- D) Vízet, vitaminokat, szénhidrogéneket, ammóniát és ásványi sókat.
- E) Vízet, vitaminokat, ammóniát és ásványi sókat.

9. A burgonyasaláta főtt, a sopszka nyers zöldségeket tartalmaz. Milyen hatással van a főzés a zöldségek értékére az egészséges táplálkozás szempontjából? (Válaszát indokolja!)

.....

Kötetünk szerzői

Bacsó Gizella

Munkahelye az SE Pető András Gyakorló Általános Iskolája, Szakiskolája, Egységes Konduktív Pedagógiai Módszertani Intézménye és Kollégiuma. Biológia szakos tanár, konduktor, szakvizsgázott pedagógus innovatori pedagógus szakterületen. Tanári végzettségét az ELTE Tanárképző Főiskolai Karán, konduktori végzettségét a Mozgássérültek Pető András Nevelőképző és Nevelő Intézetében szerezte, majd a Corvinus Egyetemen szakvizsgázott. 1985-től foglalkozik mozgássérült gyermekekkel. 2012.-től 2019 szeptemberéig iskolája Ökológiai munkaközösségét vezette, ez idő alatt kétszer szerezték meg az ökoiskola címet. Konferenciák rendszeres résztvevője, több publikációja jelent meg.

Dénesné Szak Andrea

Könyvtár, magyar és német nyelv szakos tanár. Színjátszó szakkört vezet, drámaórákat tart, tehetségkoordinátor. A Kaposmérői Hunyadi János Általános Iskolában az osztályfőnöki munkaközösség vezetője. Pedagógiai fejlesztőként dolgozott az Eszterházy Károly Egyetem Oktatáskutató és Fejlesztő Intézetében. Az OFI okos tankönyvébe digitalizált formában jelentek meg jó gyakorlatai. Különböző pedagógus továbbképzéseken – pl. kreatív írás, digitális történetmesélés, szaktanácsadói tanfolyam, bábos tanfolyam, interaktív tábla használat – fejlesztette tovább tudását és pedagógusi kompetenciáit. Szakvizsgázott pedagógus mérés-értékelés szakirányon. 2007-ben elvégezte a Tanulásirányítás mesterfokon 120 órás pedagógus továbbképzést, 2005-ben a Tanulási technikák megújítása a gyakorlatban 30 órás képzésen vett részt. 1998-1999 között drámapedagógiai tanulmányokat folytatott. 2015-től mesterpedagógus. Kutatási területe: digitális történetmesélés alkalmazása a magyar irodalom órákon. Több konferencián adott elő, számos pályázatot nyert, több jelentős díj és kitüntetés birtokosa.

Farmasi József

Szent Bazil Görög Katolikus Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium, Szakgimnázium, Szakközépiskola, Készségfejlesztő Iskola és Kollégium tanára. Iskolájában történelmet, társadalomismeretet oktat, osztályfőnöki feladatokat lát el. 2019-ben fejezte be a Közoktatási vezető és pedagógus szakvizsga szakirányú továbbképzési szakot. 2018-tól mentor "A tanulói lemorzsolódással veszélyeztetett intézmények támogatása" projektben. 2017-től tanügyi referensi és pályázati referensi feladatokat lát el. 2008-ban szerzett politológus és történelem szakos bölcsész és tanár, tudományegyetemi diplomát a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Történelem Intézete, illetve Politikatudományi Tanszékén. Ugyanitt a szociálpolitika MA, foglalkoztatáspolitikai szakirány abszolutóriummal rendelkező hallgatója. Több konferencián volt előadó, tudományos publikációi szaklapokban jelennek meg.

Filep Otília

Fizika-kémia és számítástechnika szaktanár a Megyaszói Mészáros Lőrinc Körzeti Általános Iskolában, ahol igazgató-helyettesi teendőket is ellát. 2015-ben közoktatás vezetői szakvizsgát tett a Miskolci Egyetemen. Fontosnak tartja a gyerekek érdeklődésének felkeltését a természettudományok iránt. Ennek érdekében tanári pályája kezdete óta próbál lépést tartani a leghatékonyabb oktatási módszerekkel. Fokozatosan évről évre sajátította el az IKT eszközök használatához szükséges tudást, amit egyre többet használ tantermi munkája során. Az elmúlt években több sikeres tevékenységét ismerték el díjakkal, dicsérettel. Kiemelkedő szakmai eredményei között van a Digitális Pedagógus Díj (2014, 2015) az Ericsson Díj (2018) a Bonis Bona Díj (2019).

Holopcev Péter

1993-ban végzett az Eszterházy Károly Tanárképző Főiskolán orosz-történelem szakos tanárként, majd 1998-ban a Miskolci Egyetemen történész, történelem szakos középiskolai tanári képesítést kapott. Húsz évig dolgozott középiskolai kollégiumban, mellette óraadóként tanította szaktárgyaimat mind általános-, mind középiskolákban. A tanári munka mellett kutatott, számos helytörténeti munkája jelent meg szakfolyóiratokban, kiadványokban.

Öt évig a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei levéltár Jelenkori részlegének vezetőjeként dolgozott, a Rákosi-korszak törvénytelenégeit, a hortobágyi kitelepítést kutatta. 2016 óta a Megyaszói Mészáros Lőrinc Körzeti Általános Iskolában tanít. Oktató munkája során rendszeresen használja az IKT eszközöket. Három éve szervezi a Szerencsi Tankerületi Központ történelem versenyeit.

Dr. Kánnainé Ivony

Tanító, mesterpedagógus, mentorpedagógus a budapesti Néri Szent Fülöp Katolikus Általános Iskolában. Munkahelyén az alsós munkaközösség vezetője. 1987-ben végzett tanító szakon az esztergomi tanítóképző Főiskolán, majd 1998-ban az Egri Hittudományi Főiskolán hitoktató képesítést szerzett. 2017-ben mesterpedagógus szakvizsgát tett a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen. A Katolikus Pedagógiai Intézet felkérésére rendszeresen országos bemutató órákat és előadásokat tart továbbképzések keretében az egyházi iskolák tanítói számára magyar nyelv, irodalom, matematika és környezetismeret tantárgyakból, módszertani tárháza disszeminációja céljából.

Kántor Péter

2009-től a Tatabányai Árpád Gimnázium 38 éves magyartanára. Tanulmányait az ELTE Bölcsészettudományi Karán végezte. Munkahelyén megalapította és vezeti a Rákóczi Szövetség ifjúsági tagozatát, illetve öt évig volt a diákönkormányzat patronáló tanára. A versenyfelkészítések okán kapott díjak (OKTV díjazott tanár, Eötvös Szónokverseny Tanári Díj, Bolyai Anyanyelvi Csapatverseny Tanári Nagydíj) mellett legnagyobb elismerése a diákságtól érkezett: 2013-ban megkapta az Árpád Gimnázium diákközössége által megszavazott Árpád-díjat.

Dr. Koncz Gábor

A Debreceni Egyetem biológia-környezettan tanári szakán és biológus ökológus kutatóként szerzett diplomát 2007-ben, majd 2013-ban doktori (PhD) fokozatot. 2009 óta a Bessenyei György Gimnázium tanára, több évfolyamon emelt óraszámban tanít biológiát. Folyamatosan emelt szintű érettségi előkészítő és versenyfelkészítő foglalkozásokat tart, terepgyakorlatokat szervez, több sikeres természettudományos pályázatokat értékel és készít. Számos tehetséges diákja közül többen a Kutató Diákok Mozgalmának tagjai. Kutatási eredményeiket a tudományos versenyen sikerrel mutatják be. Emellett sikerrel készíti fel diákjait tanulmányi versenyekre. Eddigi versenyfelkészítő munkájáért „Bonis Bona – Kiváló tehetségsegítő” díjat, „Pro Progressio – A haladásért” díjat és Kisvárdai város „Kiváló felkészítő pedagógus” díjat kapta meg.

Szekeres Márta

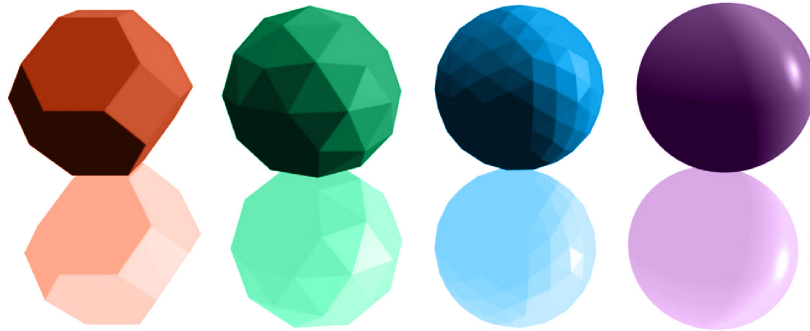
A kézdivásárhelyi Petőfi Sándor Gimnázium tanára. 2018-ban szerzett tanár I. fokozatot a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemen. Ezt megelőzően pedagógusi kompetenciát több képzéssel fejlesztette, amelyek a népitánc és kézművesség, a nem-formális nevelés és az élménypedagógiai területéhez kapcsolódtak. Emellett részt vett civil társadalomfejlesztő képzésekben is. Publikációi pedagógiai szakfolyóiratokban jelentek meg.

Tánczos Krisztina

Magyar-könyvtár-dráma szakos, drámapedagógiából szakvizsgázott pedagógus. Középiskolai magyar szaktanácsadó és Fejér-megyei közoktatási szakértő, tankönyvszerző, módszertani publikációk szerzője. A tehetséggondozás elkötelezett híve, TÁMOP pályázatok szakmai vezetője. 2012-2014 között TÁMOP Tehetségpont szakmai vezetője. 2014-ben szakértői képzést végzett, jelenleg is tanfelügyelői szakértőként dolgozik. 2016-ban részt vett YAD VASEM Holokauszt 100 órás képzésén, előadást is tartott a Holokauszt gyermekszemmel c. projektjéről Jeruzsálemben. 2012-2014. TÁMOP Tehetségpont szakmai vezetője. 2016-2018 között a MATEHETSZ pályázatok szakmai vezetője, 2014-től folyamatosan a Határtalanul pályázatok szakmai vezetője.

BARANKOVICS
ALAPÍTVÁNY

TANÁRI KEREKASZTAL